

The Project Gutenberg EBook of Autumn, by Konstantinos Chatzopoulos

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

Title: Autumn

Author: Konstantinos Chatzopoulos

Release Date: December 23, 2006 [EBook #20175]

Language: Greek

Character set encoding: ISO-8859-1

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK AUTUMN ***

Produced by Christos Alexandridis Title: Autumn Author:
Konstantinos Chatzopoulos Publisher: Papiros Press Language:
Modern Greek E-mail: chrialex@myrealbox.com

Title: Autumn
Author: Konstantinos Chatzopoulos
Publisher: Papiros Press
Language: Modern Greek
Produced by Christos Alexandridis
E-mail: chrialex@myrealbox.com

Τίτλος: Φθινόπωρο
Συγγραφέας: Κωνσταντίνος Χατζόπουλος
Εκδόσεις: Πάπυρος Πρεςς
Ηλεκτρονική μεταγραφή: Χρίστος Αλεξανδρίδης
E-mail: chrialex@myrealbox.com

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

I

Η γιαγιά ήταν ορθή στη σκάλα όταν χτύπησε το κουδούνι της αυλόπορτας.

- Είναι η κυρία Κατίγκω, είπε μέσα η υπηρέτρια.

Η κυρία Αγλαΐα, που ήταν ξαπλωμένη στον καναπέ, έκαμε κίνημα και ψιθύρισε:

- Έλα, τελείωνε γρήγορα.

Η υπηρέτρια γύρισε και την κοίταξε: ξαπλωμένη πάντα έβλεπε προς το παράθυρο.

- Ήρθε η Ευανθία; ακούστηκε από κάτω η φωνή της κυρίας Κατίγκως.

- Έλα απάνω, είπε η γιαγιά.

- Έλα απάνω, φώναξε κι ο παπαγάλος που liaζόταν στο μπαλκόνι.

Η κυρία Κατίγκω προχώρησε ένα βήμα και ξαναρώτησε:

- Ήρθε αλήθεια;

Στο παράθυρο παρουσιάστηκε η λευκή όψη του παππού σαν προσωπίδα κρεμασμένη πίσω από το τζάμι με τα μάτια ασάλευτα.

Η κυρία Κατίγκω που είχε κάμει άλλο ένα βήμα προς τη σκάλα, σταμάτησε και γύρισε γοργά το πρόσωπο.

- Έλα απάνω, ξαναμίλησε η γιαγιά.

Η κυρία Κατίγκω ξαναπροχώρησε· η όψη του παππού παρουσιάστηκε στο άλλο παράθυρο. Η κυρία Κατίγκω έπιασε το κλαδί μιας ροδοδάφνης που ήταν εμπρός στη σκάλα· όπως το έπιασε το μάδησε.

Μέσα η κυρία Αγλαΐα άκουσε τις παντούφλες της γιαγιάς που σύρθηκαν.

- Ποιος είναι μέσα; ρώτησε η κυρία Κατίγκω. Η γιαγιά είχε κατεβεί τη μισή σκάλα.

- Ποιος είναι μέσα; είπε σιγότερα η κυρία Κατίγκω και κοκκίνισε. Είχε ανεβεί κι αυτή δυο σκαλοπάτια.

- Τι στέκεσαι; είπε η γιαγιά.

Η κυρία Κατίγκω ξανακοκκίνισε. Τα μάτια του παππού σα να τρυπούσαν πίσω της το τζάμι.

Πήδησε τα σκαλιά, έδωσε το χέρι της γιαγιάς και ανέβηκαν μαζί τη σκάλα.

Η υπηρέτρια έτρεξε στην πόρτα.

- Μέσα η κυρία ησύχασε, είπε φωναχτά.

Η κυρία Κατίγκω γύρισε στη γιαγιά. Η γιαγιά δεν της άφησε το χέρι.

- Έλα, έλα, είπε και την έσυρε κοντά της μέσα.

Πέρασαν στην τραπεζαρία. Η Ευανθία έτρεξε στην πόρτα, και η κυρία Κατίγκω την άρπαξε στην αγκαλιά:

- Να σε χαρώ!

- Δες την πως έγινε, είπε η γιαγιά.

Η κυρία Κατίγκω έκλαιε.

Η Μαρίκα κοίταξε το Στέφανο.

- Η μητέρα σου, είπε σιγά κι άφησε το κέντημά της στο κάθισμα.

Έπειτα σηκώθηκε και ήρθε κ' έδωσε το χέρι στην κυρία Κατίγκω:

- Μαμά, καλημέρα.

Η κυρία Κατίγκω τη φίλησε.

Ο Στέφανος δεν κινήθηκε από το παράθυρο, όπου ήταν καθισμένος.

- Πώς έγινε! ξαναείπε η γιαγιά.

Ο Στέφανος της ένεψε:

- Έλα γιαγιά. Κ' έδειξε ένα κάθισμα κοντά του.

Η κυρία Κατίγκω ξαναγκάλιασε την Ευανθία.

- Χρυσή μου!

Η Ευανθία έσκυψε στο στήθος της.

- Με θυμόσουνα ποτέ;... Έτσι σας έσφιγγα --- Και η κυρία Κατίγκω χάδευε τα μαλλιά της Ευανθίας κ' εξακολούθησε να κλαίει:

- Τις δυο. Και δείχνοντας το Στέφανο:

- Και κείνος κοίταζε.

- Μητέρα, έλα τώρα, ένεψε με το χέρι ο Στέφανος· μα η γιαγιά ήρθε κοντά του.

- Άσ' την, του ψιθύρισε.

Η Ευανθία σήκωσε το κεφάλι, και η ματιά της απαντήθηκε με τη ματιά του Στέφανου. Η Μαρίκα ήρθε και κάθισε κοντά του και ξαναέπιασε το κέντημα.

Ένα φύσημα φούσκωσε την κουρτίνα στο παράθυρο. Η Μαρίκα έβηξε ελαφρά.

- Να κλείσω; ρώτησε ο Στέφανος.

- Όχι, ένεψε η Μαρίκα.

Η γιαγιά έκαμε να έρθει κοντά της.

- Μα γιαγιά! τη σταμάτησε η Μαρίκα, και η γιαγιά τέντωσε το αφτί· πάλι με τις παντούφλες! δε μου το έταξες;

- Καλά, καλά, ψιθύρισε η γιαγιά.

Η Ευανθία ξανακοίταξε, κι ο Στέφανος γύρισε προς το παράθυρο.

- Έλα γιαγιά, είπε έπειτα· μα η γιαγιά πήγε στην Ευανθία.

Έξω, εμπρός στο παράθυρο μια λεύκα σιγοκινούσε τα φύλλα της κοκκινισμένα. Τα πεύκα πλάι ίσκιωναν την αυλή βαριά. Η βρύση τριγυρισμένη από κισσό, έσταζε αργά στην πέτρινη λεκάνη, όπου βουτούσανε δυο πάπιες.

Ο Στέφανος έσκυψε κ' έριξε κάτω μια ματιά. Έπειτα κοίταξε πάλι τον ουρανό, όπου ο ήλιος πολεμούσε ν' ανοίξει δρόμο μέσα σε σύννεφα σταχτιά, που ξέκοβαν και σκόρπιζαν κουρελιασμένα από την κορυφή του αντικρινού ορθόβραχου βουνού.

Καθώς ο Στέφανος ακούμπησε το χέρι στο τζαμόφυλλο και τι κίνησε, ο ήλιος χτύπησε στο τζάμι· η αντιφεγγιά έπεσε στην όψη της Μαρίκας κ' έπαιξε και απλώθηκε στο πάτωμα.

Η Μαρίκα έκλεισε τα μάτια.

- Στέφανε! φώναξε η κυρία Κατίγκω.

- Γείρε το, ψιθύρισε η Μαρίκα.

Καθώς έστρεψε πάλι ο Στέφανος, το τζάμι ξανακινήθηκε και ο Στέφανος μόλις πρόφτασε να δη που έσβηνε η αντηλιά στα πόδια της Ευανθίας.

- Τι; ρώτησε.

- Το τζάμι.

Ο Στέφανος έκαμε να το κλείσει.

- Ξεχασμένος είσαι, είπε η Μαρίκα· τι έβλεπες;

Ο Στέφανος δεν της απάντησε· την κοίταξε σα να μην είχε ακούσει.

Η Ευανθία και η κυρία Κατίγκω απέναντι μιλούσαν τώρα και γελούσαν. Η Μαρίκα κεντούσε σιωπηλή.

- Στέφανε! γύρισε έξαφνα η κυρία Κατίγκω.

Ο Στέφανος την κοίταξε.

- Πως θα χαρεί ο πατέρας σου!

- Ναι, κι ο παππούς πως χάρηκε! είπε η γιαγιά.

Η κυρία Κατίγκω τινάχτηκε ελαφρά. Η Μαρίκα την κοίταξε.

- Ναι, χάρηκε, είπε ξανά η γιαγιά.

Η Μαρίκα έσκυψε πάλι στο κέντημα, και η κυρία Κατίγκω ξαναέπιασε το χέρι της Ευανθίας:

- Δεν την ξαναφήνομε να φύγει, ε νονά;

- Ναι, έκαμε να πει η γιαγιά, μα η Μαρίκα έβηξε και η κυρία

Κατίγκω γύρισε κείθε:

- Στέφανε, κλείσε! φώναξε.

- Μα δε φουστά, μαμά, είπε η Μαρίκα.

- Σήκω απ' αυτού, της φώναξε η γιαγιά.

- Έλα κάθισε δω, είπε η κυρία Κατίγκω.

Η Ευανθία τραβήχτηκε να κάμει θέση στον καναπέ, η Μαρίκα όμως κάθισε στο σκαμνάκι που ήταν εμπρός στα πόδια της κυρίας Κατίγκως. Κάθισε κ' έσκυψε πάλι στο κέντημα.

Και σώπασαν.

- Τι κεντάς; τη ρώτησε έπειτα η κυρία Κατίγκω.

- Μια μάρκα.

Η κυρία Κατίγκω έσκυψε να δη.

- Ωραία είναι, είπε· αλλά όπως σήκωσε πάλι τα μάτια, φώναξε έξαφνα:

- Μα Στέφανε!

Ο Στέφανος γύρισε· η γιαγιά που είχε σηκωθεί σταμάτησε στην πόρτα.

- Καπνίζεις---; Κλείσε! ξαναφώναξε η κυρία Κατίγκω.

Ο Στέφανος την κοίταξε άλλη μια στιγμή· έπειτα πέταξε το τσιγάρο κ' έκλεισε το τζάμι.

Η Μαρίκα σήκωσε τα μάτια από το κέντημα.

- Φυσά λιγάκι, ο καιρός κρύωσε, είπε η Ευανθία.

- Θα είχατε αέρα στο βαπόρι, είπε η κυρία Κατίγκω.

Μα η Ευανθία, που είχε στρέψει προς το παράθυρο, είδε πως ο Στέφανος είχε τα μάτια απάνω της· και μια στιγμή δεν απάντησε.

- Τι, θεία Κατίγκω; είπε ύστερα.

Η Μαρίκα την κοίταξε:

- Ρώτησε αν είχατε αέρα στο βαπόρι.

- Όχι πολύ, είπε η Ευανθία και σώπασε.

Η γιαγιά που είχε βγει ήρθε πάλι.

- Μαρίκα, μίλησε.

Η Μαρίκα κοίταξε.

- Σε θέλει μέσα, της ψιθύρισε η γιαγιά.

- Η γιαγιά δεν ησυχάζει, είπε η Ευανθία.

- Τι; τέντωσε τ' αφτί η γιαγιά.

- Σήμερα μαγείρεψες μονάχη, είπε δυνατότερα η Ευανθία.

- Ναι, μαγείρεψα, είπε η γιαγιά κ' έμεινε κοιτάζοντας την πόρτα που η Μαρίκα έφυγε –

- Ήσουν μέσα; ρώτησε η κυρία Αγλαΐα ξαπλωμένη πάντα στον καναπέ.

Η Μαρίκα στάθηκε ορθή μπροστά της.

- Ναι, απάντησε.

Η κυρία Αγλαΐα την κοίταξε. Είδε σουφρωμένα τα φρύδια της και πρόσεξε πως στα μάγουλά της πάλευαν να σβήσουν τα ελαφρά κοκκινωπά τους στίγματα. Την κοίταξε μια στιγμή κ' έπειτα:

- Ποιος άλλος είναι; ρώτησε.

- Ο Στέφανος, απάντησε η Μαρίκα.

- Άλλος, ρωτώ.

Η Μαρίκα σήκωσε τα μάτια.

- Το ξέρεις, είπε.

- Ναι, όμως πρόσεξε μη μου τη φέρουν μέσα.

Η Μαρίκα την ξανακοίταξε. Έπειτα αφού κοίταξε κάτω άλλη μια στιγμή, έκαμε ένα βήμα προς τον καναπέ, σαν αρπαγμένη από έξαφνο αίσθημα.

- Γιατί όλα αυτά, μαμά; γιατί; δοκίμασε να πει, ένα όμως νεύμα της κυρίας Αγλαΐας τη σταμάτησε.
Έμεινε ορθή και κοίταζε.
Και η κυρία Αγλαΐα χωρίς να κινηθεί:
- Πήγαινε και πρόσεξε μη μου τη φέρουν· αυτό σε ήθελα, ψιθύρισε και γύρισε τα μάτια αλλού.

Η Μαρίκα ήρθε πάλι στην τραπεζαρία.

Η κυρία Κατίγκω και η γιαγιά σκυφτές, μιλούσαν ψιθυριστά χείλη με χείλη. Ο Στέφανος είχε ξαπλωθεί στην πολυθρόνα και κάπνιζε, η Ευανθία στεκόταν κοντά στο ξανανοιγμένο παράθυρο. Μια αντηλιά έπαιζε τριγύρω στα μαλλιά της.

Η Μαρίκα σταμάτησε στην πόρτα. Χωρίς να θέλει γύρισε και κοιτάχτηκε στον καθρέφτη της κονσόλας. Τα κόκκινα στίγματα είχαν απλωθεί από τα μήλα σ' όλο το μάγουλο· στα άχρωμα χείλη της είδε λευκότερα σημάδια, σα να τα δάγκασε.

Ο Στέφανος φύσηξε τον καπνό προς το παράθυρο έξω. Η Ευανθία τον κοίταξε. Πίσω της σάλεψε τα φύλλα η λεύκα, στον ουρανό άπλωναν τα σύννεφα σα μαδημένα.

Ο Στέφανος ξανακάπνισε, η Ευανθία τον πλησίασε και είπε:

- Και συ κοίταζες.

Ο Στέφανος δε μίλησε. Ξαναφύσηξε τον καπνό, κι ο καπνός σκόρπισε ωχρογάλανος γύρω στο πρόσωπο της Ευανθίας· έπειτα χρωματίστηκε μενεξεδένιος κ' έσβησε σταχτοκίτρινος, πρασινωπός.

Η Μαρίκα έκαμε να ξανακαθίσει στο σκαμνάκι.

- Ναι, ναι, νονά, είπε η κυρία Κατίγκω, σα να έκλεινε την ομιλία.

Η γιαγιά είδε τη Μαρίκα.

- Τι ήθελε; τη ρώτησε.

- Τίποτε, είπε η Μαρίκα.

Η κυρία Κατίγκω την κοίταξε χωρίς να θέλει.

- Μα, γιαγιά, πήγαινε ντύσου· θα έρθει έξαφνα κανένας, είπε σιγά η Μαρίκα.

- Μαρίκα! φώναξε την ίδια ώρα η Ευανθία από το παράθυρο.

Η Μαρίκα πήγε.

- Για δεξ· δεν έχει αλλάξει κάτι εδώ;

- Το σπίτι εκεί· χτίστηκε τώρα, είπε η Μαρίκα.

- Α, ναι, φαινόταν ο γιालός.

- Και η εκκλησίτσα.

- Με τα δυο πευκάκια.

- Και τα κυπαρίσσια, είπε η Μαρίκα.

Η Ευανθία σώπασε. Και η Μαρίκα, ενώ ο Στέφανος την κοίταζε:

- Θα πάμε να την ανοίξουμε. Ε, δε θα την ανοίξουμε, γιαγιά;

- Τι; ρώτησε η γιαγιά.

- Την εκκλησίτσα.

Μα η Μάρθα στάθηκε μπρος στο παράθυρο, και η κυρία Κατίγκω φώναξε:

- Μα, Στέφανε!

Η γιαγιά άπλωσε τα χέρια. Ο Στέφανος σηκώθηκε, η Μαρίκα όμως τον κράτησε.

Και η Ευανθία, τραβώντας τη κοντά της:

- Μαρίκα, φώναξε, θυμάσαι τη γριά με τις κατσίκες;

Η Μαρίκα δε μίλησε. Ο Στέφανος έκλεισε πίσω το παράθυρο.

- Και το βράχο στο ακρογιάλι;

- Που ανέβαινες και φώναζες, είπε η Μαρίκα.

- Και βούιζε η θάλασσα.

- Η σπηλιά βούιζε.

- Ναι, η σπηλιά.

- Και τη φοβόσουν.

- Τη γριά φοβόμουν με τις κατσίκες, είπε η Ευανθία, και ο

Στέφανος που ήρθε κοντά, ψιθύρισε:

- Που δε σαλεύαν.

- Ναι, δε σαλεύανε και τους πετούσα πέτρες για να σαλέψουν· και τότε έβγαινε η γριά και μου έδειχνε τα γούλια της με το μακρύ δόντι που έφτανε ως κάτω απ' το πηγούνι. Μια μέρα με κυνήγησε, κ' έτρεξα σπίτι --

- Ξυπόλυτη; είπε η Μαρίκα.

- Ναι, κ' η μαμά σου μ' έδειρε.

Η Μαρίκα σα να κοκκίνισε, και η Ευανθία καθώς την κοίταζε η γιαγιά, φώναξε:

- Γιαγιά, θυμάσαι;

- Τι; ρώτησε η γιαγιά.

- Που μ' έδειρες.

- Τρελή, είπε η γιαγιά, και η Ευανθία γυρνώντας στην κυρία

Κατίγκω:

- Θεία Κατίγκω!

Η κυρία Κατίγκω είχε ξεχαστεί.

- Θεία Κατίγκω, ξαναφώναξε η Ευανθία, θυμάσαι που μ' έδερνε η γιαγιά;

- Τρελή, ψιθύρισε πάλι η γιαγιά κ' έκαμε να τη χαδέψει καθώς ήρθε και στάθηκε μπροστά της.

- Πώς της πηγαίνουν τα πράσινα! είπε η κυρία Κατίγκω σιγά στο Στέφανο, που είχε έρθει και κάθισε στο πλάι της.

- Ναι, της πηγαίνουν, είπε η Μαρίκα που στεκόταν από πίσω ορθή· και κοίταξε το Στέφανο.

Μα όταν ο Στέφανος πήγε κοντά της και την είδε πως ήταν ανήσυχη:

- Με κάνει νευρική, του είπε καθώς της έπιασε το χέρι.

- Ποιος; ρώτησε ο Στέφανος.

- Η γιαγιά.

Ο Στέφανος την κοίταξε.

- Που κάθεται με τις παντούφλες, είπε ξανά η Μαρίκα.

Ο Στέφανος την έπιασε από τη μέση και βημάτισαν μαζί στην κάμαρα.

Η Ευανθία στεκόταν στο παράθυρο με τη γιαγιά· ο Στέφανος είδε πως η κυρία Κατίγκω την κοίταζε σαν ξεχασμένη.

- Στενοχωρήθηκες· θες να καπνίσεις; του είπε η Μαρίκα που πρόσεξε πως είχε ξεχαστεί κι αυτός.

- Όχι, απάντησε ο Στέφανος και της ξαναέπιασε τη μέση.

Περπάτησαν πάλι, όμως δίχως να μιλήσουν. Εκεί είδαν την Ευανθία που πήγε πάλι στην κυρία Κατίγκω, και ο Στέφανος πρόσεξε πως τον κοίταζαν και οι δυο, η κυρία Κατίγκω σα λησμονημένη πάντα.

Έπειτα άκουσαν πως κάτι ψιθύρισε η γιαγιά· και γύρισαν.

- Ναι, ναι, είπε η γιαγιά, σα να μιλούσε μόνη της· και στάθηκαν και την κοίταζαν.

Μα η Ευανθία πετάχτηκε έξαφνα κ' έπιασε από τη μέση τη γιαγιά:

- Να σε χορέψω;

- Τρελή! είπε και την έσπρωξε η γιαγιά, και η Ευανθία στάθηκε κ' έβλεπε γελώντας τη Μαρίκα.

Η Μαρίκα κοίταξε το Στέφανο, μα ο Στέφανος σα να μην πρόσεχε. Έπειτα στρέφοντας προς τη γιαγιά:

- Αλλά, γιαγιά, έκαμε να πει, μα ο Στέφανος την τράβηξε προς το παράθυρο.

Στάθηκαν και κοιτάζαν έξω.

Η Ευανθία πήρε τη γιαγιά και κάθισαν στο πλάι της κυρίας Κατίγκως, η Ευανθία στο σκαμνάκι εμπρός στα πόδια της.

Ο Στέφανος και η Μαρίκα γυρίζοντας την είδαν που έπιασε το χέρι της:

- Θεία Κατίγκω!

Η κυρία Κατίγκω την κοίταξε, σα να ξυπνούσε, και η Ευανθία ξαναφώναξε:

- Θεία Κατίγκω!

- Τι παιδί μου;

- Τραγούδησέ μας.

- Μα Ευανθία, είπε η Μαρίκα από αντικρύ, όμως η Ευανθία ξαναπαρακάλεσε:

- Θεία Κατίγκω! Κ' ενώ η κυρία Κατίγκω την έβλεπε σα να μην ένιωθε, η Ευανθία ψιθύρισε:

- Στη φουσαρμόνικα, ένα τραγούδι.

- Μα Ευανθία, είπε πάλι η Μαρίκα· η Ευανθία όμως έφερε τη φουσαρμόνικα και παρακάλεσε ξανά;

- Θεία Κατίγκω!

- Όχι χρυσή μου, δεν μπορώ, δοκίμασε να πη η κυρία Κατίγκω, μα η Ευανθία ξαναπαρακάλεσε:

- Θεία Κατίγκω!

Και η γιαγιά που έβλεπε την Ευανθία, είπε κι αυτή:

- Έλα Κατίγκω.

Η Μαρίκα κοίταξε τη γιαγιά κ' έπειτα το Στέφανο. Αλλά και ο Στέφανος ψιθύρισε:

- Έλα, μητέρα.

Η Μαρίκα έκαμε κίνημα., αλλά η κυρία Κατίγκω είχε πάρει τη φουσαρμόνικα.

- Δεν μπορώ, ξαναείπε σιγαλά. Ανέβασε όμως το βέλο της πιο απάνω και φάνηκε αποκάτω μελαγρό, αφτιασίδωτο το μέτωπο.

Η Μαρίκα γύρισε τα μάτια αλλού, ενώ η κυρία Κατίγκω έφερνε τα δάχτυλα στα κόκκαλα της φουσαρμόνικας. Τα κίνησε σ' αυτά, σα να δοκίμαζε. Αλλά σταμάτησε μεμιάς· σταμάτησε και κοίταζε μπροστά της.

- Σα φύλλο, της είπε η Ευανθία σιγά, καθώς σταμάτησε. Μα η κυρία Κατίγκω την κοίταξε μονάχα, σα να μην άκουσε. Έπειτα έριξε τα

μάτια της πάλι μπροστά, ίσια στο Στέφανο, και βλέποντας χαμένα εκεί έπαιξε και τραγούδησε:

Τα μάτια σου κλαίνε,
Λενίτσα Λενιώ...
τα χέρια σου καίνε,
το χείλι σου αγνό.

Ο Στέφανος έκαμε κίνημα, αλλά η κυρία Κατίγκω εξακολούθησε:

Σου γύρευα: μείνε!
δεν είχες μιλιά,
αχ άσπρε μου κρίνε,
μακριά ήσουνα πια.

Η φωνή της κυρίας Κατίγκως έτρεμε· τα μάτια της γέμισαν δάκρυα.

Ο Στέφανος της άρπαξε τη φουσαρμόνικα.

Η Μαρίκα είχε γυρίσει και κοίταζε την Ευανθία, η κυρία Κατίγκω σκέπασε τα μάτια με τα χέρια.

- Κατίγκω! Κατίγκω! είπε η γιαγιά.

- Το ξέρατε, ψιθύρισε η Μαρίκα.

Η γιαγιά της έριξε μια άφωνη ματιά.

- Αχ ναι, είπε σιγά έπειτα κ' έφυγε συρτά....

Έξω πύκνωσαν και χαμήλωσαν τα σύννεφα και η κάμαρα σκοτείνιασε.

- Θα βρέξει, είπε η Ευανθία ορθή εμπρός στο παράθυρο.

Η Μαρίκα την κοίταξε.

Από κάτω ακούστηκαν οι πάπιες που χτυπούσαν τα φτερά τους, και η Ευανθία έσκυψε στο τζάμι.

Η κυρία Κατίγκω κατέβασε πάλι το βέλο της.

- Στέφανε, θα μείνεις; είπε και σηκώθηκε.

- Να έρθω μαζί; ρώτησε ο Στέφανος.

Η Μαρίκα γύρισε και τον κοίταξε.

- Όχι, είπε η κυρία Κατίγκω.

- Θεία Κατίγκω, φεύγεις κιόλα; φώναξε η Ευανθία που γύρισε από το παράθυρο και την είδε που έσιαζε στον καθρέφτη το καπέλο της.

- Μαμά, μείνε λιγάκι, είπε και η Μαρίκα.

- Πρέπει να πάω, απάντησε η κυρία Κατίγκω· θα έρθω άλλη μέρα, γύρισε στην Ευανθία που την πλησίασε.

- Αν δεν έρθεις πριν εσύ, είπε σιγαλότερα και ακούμπησε το χέρι απάνω της.

Η Ευανθία την κοίταξε.

- Περιμένεις μια στιγμή; τη ρώτησε γοργά και πήδησε στην πόρτα.

Η κυρία Κατίγκω έκαμε να στρέψει πάλι μέσα, μα καθώς έστρεψε, κινήθηκε στο πλάι η άλλη πόρτα και μέσα από το άνοιγμα είδε δυο μάτια καρφωμένα απάνω της. Μια στιγμή σα να καρφώθηκε κι αυτή στη θέση της. Μα αμέσως, χωρίς να το αισθανθεί:

- Στέφανε! έβγαλε φωνή.

- Πάμε! του ξαναφώναξε, όπως έστρεψε ο Στέφανος και κοίταξε.

- Αλλά... δεν είπες; θέλησε να ψιθυρίσει ο Στέφανος.
- Όχι, όχι, πάμε, ένευσε γοργά η κυρία Κατίγκω κ' έφυγε.
Καθώς περνούσε στο διάδρομο, η πόρτα της κυρίας Αγλαΐας έκλεισε δυνατά μπροστά της, σαν επίτηδες. Και η υπηρέτρια ορθή έξω από την πόρτα εκεί, την κοίταζε...
Η Μαρίκα συνόδεψε το Στέφανο στο διάδρομο.
Η Ευανθία ήρθε τρεχάτη μ' ένα δεματάκι.
- Έφυγαν; είπε ρίχνοντας ματιά στην άδεια κάμαρα.
Η Μαρίκα την κοίταξε μονάχα· και στρέφοντας και πάλι μέσα είδε στην άλλη πόρτα την όψη του παππού σα σφηνωμένη μέσα στο άνοιγμα. Κ' έμεινε και την κοίταζε.

Η κυρία Κατίγκω περίμενε το Στέφανο έξω στο δρόμο.
- Μα, μητέρα, τι έπαθες; ρώτησε ο Στέφανος.
- Τίποτε, είπε βιαστικά η κυρία Κατίγκω.
- Τίποτε, πάμε, ξαναείπε και του έπιασε το χέρι.
Άρχισαν να πέφτουν χοντρές σταλαματιές, και τάχυναν το βήμα. Αραιοί διαβάτες περνούσαν γρήγορα χωρίς να χαιρετήσουν. Μια στιγμή άνοιξε πίσω κάποια σιδερένια πόρτα και ξαναέκλεισε με ορμή, και η κυρία Κατίγκω στριμώχτηκε σφιχτότερα στο Στέφανο. Μια δυνατή πνοή σήκωσε έπειτα σύννεφο τη σκόνη και τους τύλιξε σε λίγο μέσα.
Όταν πέρασε, είχαν φτάσει στο ακρογιάλι. Σε μερικά καΐκια αραγμένα εκεί κατεβάζαν τα πανιά· οι γλάροι πετούσαν γύρω τους σε χαμηλά στενά τόξα, και η θάλασσα απλωνόταν ανήσυχα βουβή και σκοτεινή.
Η κυρία Κατίγκω σταμάτησε όταν έφτασαν στο σπίτι και ανέβηκαν τη σκάλα. Εκεί έκλεισε την πόρτα, έπιασε το χέρι του Στέφανου και του είπε:
- Παιδί μου, Στέφανε... να ζήσεις, άκου: μην ξαναπάς σ' αυτό το σπίτι.
- Αλλά, μητέρα..., έκαμε να πει ο Στέφανος, μα η κυρία Κατίγκω τον σταμάτησε:
- Μη, μην ξαναπάς!
Και η φωνή της και η ματιά είχαν βαθιά κάτι παρακαλεστικό και τρομαγμένο.
Και ο Στέφανος έμεινε μπροστά της άφωνος, ενώ η μπόρα χτυπούσε στα τζάμια με όλη της την πρώτη ορμή.

II

- Ωραία μέρα, είπε η Ευανθία κοιτάζοντας προς το παράθυρο.
Η Μαρίκα έριξε πίσω το κεφάλι και στύλωσε τα μάτια έξω.
Ο ήλιος έλαμπε, ο ουρανός έφεγγε.
- Βγαίνομε έξω; είπε η Ευανθία.
Η Μαρίκα δε μίλησε, ο Στέφανος σήκωσε τα μάτια από την εφημερίδα.

- Πάμε περίπατο; ξαναείπε η Ευανθία.
Η Μαρίκα γύρισε και κοίταξε το Στέφανο.
- Σου αρέσει αλήθεια; είπε σιγά.
Ο Στέφανος μια στιγμή δε μίλησε. Έπειτα σιγά κι αυτός:
- Μα δε σου είπα!
Η Μαρίκα ξανακοίταξε μπροστά της κ' έπειτα γύρισε πάλι:
- Όχι, το χρώμα δε μου πάει· είμαι κίτρινη.
Ο Στέφανος την κοίταξε.
- Για ξαναφορά το, είπε η Ευανθία.
Η Μαρίκα σώπασε μια στιγμή.
- Το κέντημα στη ζώνη δε μου αρέσει, ψιθύρισε έπειτα.
- Τότε βγάλε το, της είπε ο Στέφανος.
- Βάλε μόνο μια κορδέλα με μια αγράφα, είπε η Ευανθία.
Η Μαρίκα κρέμασε τα χέρια και κοίταξε το Στέφανο.
- Είμαι κίτρινη, είπε σιγά.
- Είσαι ωραία, της είπε ο Στέφανος σιγότερα, ενώ η Ευανθία ξεφύλλιζε ένα φιγουρίνι απάνω στο τραπέζι.
Η Μαρίκα έμεινε με τα χέρια κρεμασμένα κάτω· η Ευανθία ήρθε μπροστά της.
- Να, σαν αυτή, είπε κ' έδειξε ένα σχέδιο στο φιγουρίνι.
Η Μαρία κοίταξε.
- Και τούτη η τάγια εδώ... κάμε την έτσι, είπε η Ευανθία.
- Δε μου αρέσει, ξαναψιθύρισε η Μαρίκα και γύρισε προς το παράθυρο.
Ο Στέφανος της έπιασε το χέρι:
- Φαίνεσαι κουρασμένη.
Η Ευανθία άφησε το φιγουρίνι. Φόρεσε αυτή το επανωφόρι και πήγε στον καθρέφτη.
- Εγώ έτσι θα το έκανα, είπε και μάζεψε το ύφασμα στη μέση· πού έχεις μια κορδέλα;
Κρατώντας τα χέρια στη μέση κοίταξε στον καθρέφτη. Στο βάθος έβλεπε τη Μαρίκα σκυφτή και τα μάτια του Στέφανου ριγμένα στον καθρέφτη. Της φάνηκε σα να κοκκίνισε, και πήρε τη ματιά από κει.
Μισογυρνώντας το κορμί ξανακοίταξε τη μέση της και φώναξε;
- Μαρίκα!
Η Μαρίκα γύρισε.
- Να, δεξ εδώ...
Στην πόρτα παρουσιάστηκε ο άσπρος σκούφος και η σταχτιά ρόμπα του παππού με τα σιρίτια ξεφτισμένα στα μανίκια. Κάτω απ' το σκούφο γυάλιζαν ανήσυχα τα μάτια του.
Η Ευανθία γύρισε κείθε.
- Καλημέρα, παππού, φώναξε.
Ο παππούς κοίταξε γύρω, σα να ζητούσε κάτι.
- Τι είναι παππού; ξαναείπε η Ευανθία.
Ο παππούς ήρθε στο τραπέζι, έπειτα πήγε στον κομό.
- Γυρεύεις τίποτε; ρώτησε πάλι η Ευανθία.
- Τα σπέρτα... μου τα ξαναπήρε.
Η Μαρίκα κοίταξε το Στέφανο, και ο Στέφανος σηκώθηκε.
- Πάρε τα δικά μου, παππού, είπε και του έδωσε τα σπέρτα.

Ο παππούς ήρθε και στάθηκε μπρος στο παράθυρο. Στάθηκε, κοίταξε έξω μια στιγμή κ' έπειτα είπε:

- Τη νύχτα έβρεξε.
- Το απόγευμα, παππού, είπε η Ευανθία.
- Τη νύχτα, είπε ξανά ο παππούς.
- Τη νύχτα, ναι, οληνύχτα, είπε η Μαρίκα κοιτάζοντας την

Ευανθία.

Ο παππούς γύρισε και σύρθηκε έξω, και η Ευανθία βλέποντας τη Μαρίκα:

- Τη νύχτα, ψιθύρισε σα μηχανικά. Μα έπειτα πιάνοντας τον ώμο της Μαρίκας;

- Αλήθεια, δε μου τέλειωσες την ιστορία, είπε σαν ξαφνικά.

- Ποια ιστορία;

- Που μου άρχισες ψες βράδυ στο παράθυρο, για τ' άστρα.

- Α, ναι, θυμήθηκε η Μαρίκα. Και γυρίζοντας στο Στέφανο: Για τον Ωρίωνα, είπε κ' έμεινε και τον κοίταζε.

Ο Στέφανος τινάχτηκε, σα να ξαφνίστηκε.

- Έλα, πες τη, ξαναζήτησε η Ευανθία και περίμενε.

Μα από το διάδρομο ακούστηκε η υπηρέτρια που έβγαλε φωνή, και η Ευανθία έτρεξε κει. Ο Στέφανος κοιτάχτηκε με τη Μαρίκα.

- Ευανθία! φώναξε γοργά η Μαρίκα.

Μα η Ευανθία δε γύρισε. Σταμάτησε στην πόρτα εμπρός στον παππού που έτρεχε κοντά στην υπηρέτρια.

- Τα σπέρτα, της ψιθύρισε ο παππούς.

- Τα σπέρτα μου τα ξαναπήρε, ψιθύρισε πάλι και στάθηκε και κοίταζε την Ευανθία.

- Ευανθία, ξαναφώναξε η Μαρίκα, έλα άκουσε το μύθο.

Η Ευανθία γύρισε. Μα σα να ξέχασε:

- Τι; ρώτησε.

- Για τον Ωρίωνα, είπε η Μαρίκα.

Η Ευανθία κοίταξε το Στέφανο:

- Α ναι, ποιος ήταν;

Η Μαρίκα σταμάτησε, μα έπειτα:

- Ένας που αγάπησε την Άρτεμη, είπε.

- Α ναι, κι αυτή;

Μα η Μαρίκα δεν απάντησε. Η γιαγιά ήρθε στην πόρτα και πήρε από το χέρι τον παππού.

Η Ευανθία στάθηκε και κοίταζε, ενώ ο παπαγάλος φώναζε από το διάδρομο:

- Παππού! παππού!

Ο Στέφανος πλησίασε στο παράθυρο που ήταν ορθή η Μαρίκα.

- Φαίνεσαι κουρασμένη· δεν κοιμήθηκες καλά; τη ρώτησε.

- Ω ναι, είπε η Μαρίκα.

Σώπασαν λίγες στιγμές. Από κάτω ανέβαινε η υγρασία της νοτιομένης γης. Η μισομαδημένη λεύκα έμενε ακίνητη· μόνο σε μια άκρη ενός κλαδιού σάλευαν δυο καρδερίνες. Στην αντικρινή ταράτσα παρδαλές πλατιές κουβέρτες απλωμένες έμοιαζαν σημαίες που με το κόκκινό τους βάθος έδιναν όψη φαιδρή στην ερημιά του μικρού δρόμου.

Ένας φλώρος κρεμασμένος κάπου σε κλουβί σκόρπισε έξαφνα ένα συρτό μονότονο κελάδημα, και οι καρδερίνες απάντησαν μ' ένα πιο σύντομο ψιθυρητό.

Ο Στέφανος έπιασε τον ώμο της Μαρίκας.

Μια από τις καρδερίνες πήδησε στο άλλο κλαδί κουνώντας τη λευκοστιγμένη μαύρη ουρά. Τα σταχτοκίτρινα φτερούγια έπαιζαν παρδαλά στον ήλιο, και από το μικρό κεφάλι έσμιζαν λάμπεις κόκκινες σα ρουμπινιού.

Ο Στέφανος θέλησε να δείξει της Μαρίκας το πουλί, μα η Μαρίκα κοίταζε αντίκρυ. Κοίταζε αντίκρυ προς το ορθόβραχο βουνό που ίσκιωνε αποκάτω του μαβιά το γυμνό σταχτερό λόφο· λευκόχριστα σπιτάκια στριμωγμένα στο πλευρό του λόφου αραδιαστά, έμοιαζαν σα σκαλοπάτια προς το βαρύ σκοτεινό κάστρο που ύψωνε στην κορυφή κεραμιδόχρωμα τα μισογκρεμισμένα τείχη του.

Η Μαρίκα κοίταζε τους ίσκιους που έριχνε το ψηλό βουνό στο λόφο, και ο Στέφανος, σα να θέλησε να τους σκορπίσει από μπροστά της, της έπιασε τη μέση κ' έκαμε πάλι να της δείξει το πουλί.

- Για δεξ, ψιθύρισε.

Μα όταν η Μαρίκα γύρισε να δει, το πουλί είχε φύγει.

- Για δεξ.

Και ο Στέφανος έδειξε κάτω τον τοίχο της αυλής, όπου ένα βυσσινοκόκκινο περιπλοκάδι πλεγμένο με τον πράσινο κισσό απλωνότανε μαζί του κλαδιστό σα φλέβες αίμα, σαν παρακλάδια βουνών και ποταμιών σε χάρτη, κ' έκανε αληθινά τον τοίχο σαν εικόνα χρωματισμένη φανταστικά.

Η Μαρίκα έσκυψε και κοίταξε. Έπειτα σήκωσε το σώμα και αφού κοίταξε και πάλι μπροστά της, ξαναγύρισε στο Στέφανο.

- Στέφανε, είπε.

Ο Στέφανος την κοίταξε. Η Μαρίκα σταμάτησε μια στιγμή.

- Θυμάσαι πότε άρχισε η αγάπη μας; ρώτησε αμέσως έπειτα αργά και σαν ψιθυριστά.

- Από το βράδυ εκείνο, είπε ο Στέφανος αργά κι αυτός.

- Ποιο βράδυ; Όταν σε φώναζε η γιαγιά;

Ο Στέφανος σα να ένεψε.

- Όχι πρωτύτερα;

Ο Στέφανος την κοίταξε.

- Όχι πρωτύτερα; ξαναείπε πάλι αργά η Μαρίκα. Κι όταν σε φώναζε η γιαγιά, ε για πε μου, πρόσθεσε ύστερα.

- Ήσουνά τόσο ωραία στο ηλιοβασίλεμα.

- Θέλεις να πεις, τότε δεν ήμουνά χλωμή.

- Μαρίκα, είπε ο Στέφανος και της έπιασε το χέρι.

- Ναι, κ' ήτανε τόσο ζεστός ο αέρας.

Η Μαρίκα σώπασε μια στιγμή και ανάσανε, σα ν' ανάσαινε εκείνον τον αέρα. Έπειτα ξανακοιτάζοντας το Στέφανο στα μάτια:

- Ξέρεις γιατί σε φώναζε η γιαγιά; είπε.

- Γιατί; ρώτησε ο στέφανος.

- Επίτηδες, είπε η Μαρίκα, και στα χείλη της τρεμούλιασε ένα χαμόγελο που μόλις το είδε ο Στέφανος.

Και ο Στέφανος μη νιώθοντας.

- Επίτηδες; ρώτησε πάλι σα μηχανικά.

- Ναι, ήξερε πως δεν το ήθελε η μαμά, είπε η Μαρίκα χωρίς να πάρει τη ματιά από πάνω του.
Το χέρι του Στέφανου που κρατούσε το δικό της χαλάρωσε άθελα.
- Λοιπόν καλύτερα να μη με φώναζε;
Η Μαρίκα έσφιξε πιο πολύ το χέρι του κ' έσυρε κοντύτερα το Στέφανο:
- Όχι, Στέφανε, όχι· δεν είπα αυτό, είπε γοργά.
Και όσο ο Στέφανος την κοίταζε άφωνος, εξακολούθησε:
- Είπα μόνο πως η γιαγιά κάνει ό, τι δεν αρέσει της μαμάς. Να, σήμερα μάλωσαν πάλι. Μπήκε στην κάμαρά της δίχως να χτυπήσει. Και η μαμά ήταν άντυπη.
Ο Στέφανος χαμογέλασε.
- Το ξέρει πως δεν αρέσει της μαμάς. Και μένα δε μου αρέσει. Και μένα με κάνει νευρική συχνά.
- Που γυρνά με τις παντούφλες, ξαναγέλασε ο Στέφανος.
- Ναι, κι αυτό το κάνει γιατί ξέρει πως δεν αρέσει της μαμάς.
Ο Στέφανος έκαμε να τη χαδέψει:
- Παιδί, παιδί.
- Ναι, ναι· θέλεις να σου πω κ' ένα άλλο; είπε η Μαρίκα και σταμάτησε.
- Τι; ψιθύρισε ο Στέφανος και την κοίταζε προσμένοντας.
- Να, και την Ευανθία την έφερε, και η Μαρίκα δεν πρόσεξε ένα κίνημα του Στέφανου, γιατί ξέρει πως δεν την ήθελε η μαμά.
- Και τη μητέρα μου, κ' εμέ τον ίδιο, είπε ο Στέφανος μ' ένα χαμόγελο.
Βρέθηκαν ένα βήμα ο ένας μακριά από τον άλλο. Η Μαρίκα χαμήλωσε τα μάτια, ο Στέφανος κοίταζε έξω.
Σώπασαν μια στιγμή. Έπειτα η Μαρίκα ήρθε και του άρπαξε και τα δυο χέρια:
- Στέφανε!
Ο Στέφανος την κοίταξε.
- Έλα, φίλησέ με, του φώναξε μεμιάς και τον αγκάλιασε.
Ο Στέφανος τη φίλησε.
- Και σένα, είπε έξαφνα η Μαρίκα, σα να συνέχιζε το στοχασμό της. Γιατί σ' έφερε σένα, γι' αυτό την αγαπώ.
Κ' ενώ ο Στέφανος σώπαινε.
- Τη γιαγιά, πρόσθεσε και ακούμπησε τα χέρια στους ώμους του.
- Ξέρεις, Στέφανε, πώς μου είναι; είπε έπειτα από μια στιγμή.
- Πώς; ρώτησε ο Στέφανος μηχανικά, σαν άθελα.
- Σα μοίρα, είπε αργά η Μαρίκα κ' έμεινε κοιτάζοντάς τον.
- Σα μοίρα μου, ξαναψιθύρισε, κι αμέσως, σα μ' έξαφνο ξέσπασμα: Έλα, φίλησέ με πάλι, φώναξε γοργά. Στα μάτια, ναι, στα μάτια· το ξέρεις πως μου αρέσουνε φιλιά στα μάτια, είπε με αργότερη, βραχνότερη φωνή κ' έγειρε το κεφάλι στο λυγισμένο μπράτσο του Στέφανου.

Ο Στέφανος, γυρνώντας σπίτι, κάθισε στο καφενείο της ακρογιαλιάς. Η θάλασσα μπροστά του στρωνόταν κατακόκκινη στο ηλιοβασίλεμα.

Μια όμοια λάμψη φώτιζε τη θάλασσα το βράδυ εκείνο που η γιαγιά τον έκραζε στο εκκλησιδάκι έξω εκεί στην ακροθαλασσιά. Η Μαρίκα στέκονταν ορθή, και το ανοιχτόχρωμο φόρεμά της έφευγε κάτω από τα ισκιωμένα πεύκα.

Ο Στέφανος δεν τη γνώρισε, μάντεψε όμως ποια ήταν άμα είδε τη γιαγιά. Έδωσαν τα χέρια και κοιτάχτηκαν, παράξενα του φάνηκε. Του φάνηκε ακόμα πως η Μαρίκα κοκκίνισε.

Ο Στέφανος έλειπε χρόνια, και η γιαγιά τον αγκάλιασε και τον φίλησε. Η Μαρίκα του είπε μόνο καλώς ήρθες. Ύστερα τον ρώτησε για τη μαμά του.

Ο Στέφανος θυμάται πως της απάντησε με τόνο:

- Η μητέρα μου; Καλά, ευχαριστώ.

Έπειτα γύρισε στη γιαγιά και είπε:

- Ρώτησα για σας, νονά.

Και ύστερα πρόσθεσε:

- Και χάρηκα ...

Θυμάται πως δεν τελείωσε, γιατί τον κοίταξε η Μαρίκα· τον κοίταξε πάλι παράξενα.

Έπειτα γύρισε η ομιλία αλλού. Η γιαγιά του είπε πως ευχαριστήθηκε πολύ που άκουσε πως θα μείνει τώρα εδώ, να πάρει το γραφείο του πατέρα του.

- Ο καημένος ο Γιάγκος κουράζεται πολύ, είπε.

- Και η Κατίγκω, πρόσθεσε, ναι, τι καλά που θα είναι και για την Κατίγκω.

- Ναι, είπε ο Στέφανος.

- Και η Ευανθία, νονά; ρώτησε έπειτα από μια στιγμή.

Η Μαρίκα τον κοίταξε, ενώ η γιαγιά απάντησε:

- Προχτές μας έγραψε. Καλά είναι. Το χειμώνα που μας πέρασε ήρθε και μας είδε. Μα η θεία της αρρώστησε, και δεν κάθισε πολύ.

- Τα έμαθα, είπε ο Στέφανος. Και πρόσθεσε:

- Από τη μητέρα μου.

- Ναι, η Κατίγκω την αγαπά πολύ· της φαίνεται πως βλέπει ...

Και η γιαγιά σώπασε.

Έπειτα μίλησαν γι' άλλα πράγματα. Ο Στέφανος τις συνόδεψε ως το σπίτι. Όταν χωρίστηκαν, η Μαρίκα τον κοίταξε πάλι παράξενα ενώ του έδινε το χέρι. Και όταν έμπαινε στην πόρτα, γύρισε και τον ξαναείδε.

Αυτό το βράδυ ήταν η πρώτη αρχή.

- Όχι πρωτύτερα;

Όσο και αν έκανε ο Στέφανος να θυμηθεί, πρωτύτερα θυμόταν τη Μαρίκα μόνο μικρή, που την έφερνε η γιαγιά και παίζανε. Αυτή, αυτός και οι δυο Ευανθίες. Πότε στον κήπο, πότε στην ακροθαλασσιά, και το χειμώνα στο βουνό πίσω από το κάστρο, που έτρεχε μέσα στην πρασινάδα η ρεματιά. Ταχτικά, καθημερινά σχεδόν.

- Κατίγκω! έτοιμα τα παιδιά; φώναζε η γιαγιά από την αυλόπορτα.

-Έρχονται αμέσως, απαντούσε η κυρία Κατίγκω, κι ο Στέφανος βιαζότανε να κατεβεί τα σκαλιά δυο δυο.

- Το νου σου! δε σου φεύγει· θα σκοτωθείς! του φώναζε από πίσω η κυρία Κατίγκω, που κατέβαζε την Ευανθία της από το χέρι.

Ο Στέφανος κρατούσε κιάλα το χέρι της άλλης Ευανθίας, όταν έφτανε η κυρία Κατίγκω με την αδερφή.

- Πάλι μονάχη σου, νονά; έλεγε η κυρία Κατίγκω και χαιρετιότανε με τη γιαγιά.

- Η υπηρέτρια δεν άδειαζε, απαντούσε η γιαγιά και κοίταζε την κυρία Κατίγκω.

Η κυρία Κατίγκω, που ένιωθε τη ματιά, της ψιθύριζε σιγά στο αυτί.

- Ναι, ναι, καλύτερα.

- Να λείπω· δε βαστιέται· πάντα με τη νομαρχία, έλεγε και η γιαγιά σιγά κ' ήθελε να σταθεί ν' αλλάξει ακόμα λίγα λόγια με την κυρία Κατίγκω, μα ο Στέφανος είχε πιάσει από το χέρι τις δυο Ευανθίες και ήταν έξω πια από την αυλόπορτα.

- Ευανθία, Ευανθία! φώναζε η γιαγιά, και γύριζαν για μια στιγμή και οι δυο Ευανθίες.

- Ευανθία! ξαναφώναζε, αλλά δε γύριζε καμιά.

- Εγώ τα φταίω με τ' όνομα, αλλά μου αρέσει, έλεγε η γιαγιά και σταματούσε να ψιθυρίζει κάτι ακόμα της κυρίας Κατίγκω· μα η Μαρίκα την τραβούσε από το φόρεμα, κ' έφευγε η γιαγιά.

Σε λίγο ήταν έξω στο ακρογιάλι, και τα παιδιά γέμιζαν τα κουβαδάκια τους στον άμμο. Η γιαγιά έβγαζε από το τζαντάκι την κάλτσα της και τα γυαλιά. Έπειτα άπλωνε το μαντήλι κάτω, και τα παιδιά σώριαζαν μέσα τα κοχύλια που μάζευαν. Και όταν το μαντήλι γέμιζε, τα έφερναν και τα έριχναν στην ποδιά της γιαγιάς.

- Έλα, φτάνει πιά· μου μουσκέψατε το φόρεμα, τους έλεγε η γιαγιά.

Και άφηνε την κάλτσα και τα βοηθούσε να μοιράζουν τα κοχύλια. Οι δυο Ευανθίες μάλωναν πάντα μεταξύ τους, και ο Στέφανος και με τις δυο. Η Μαρίκα γέμιζε σιωπηλή το κουβαδάκι με όσα της έδινε η γιαγιά. Και κάθιζε στον άμμο και τ' άδειαζε και τα ξανάδειαζε· τα σώριαζε, τ' αράδιαζε σε γραμμές και τα κοίταζε. Έπειτα σήκωνε πάλι τα μάτια και κοίταζε μπροστά της τον αέρα, τα πεύκα που στέκονταν ακίνητα στους βράχους, τη θάλασσα που έσμιγε πέρα σε μια γραμμή θολή και ασάλευτη τον ουρανό.

Οι δυο Ευανθίες και ο Στέφανος άφηναν τα κοχύλια και πηδούσαν στο νερό. Πρώτη η Ευανθία της γιαγιάς. Κυνηγιόντανε, βουτούσαν ως τα γόνατα, έβρεχαν τα μεσοφόρια· πιτσίλιζαν τις πλάτες και νοτίζαν τα μαλλιά. Τα καστανόξανθα μαλλιά της Ευανθίας έφεγγαν στον ήλιο. Η Μαρίκα στεκότανε και κοίταζε.

- Μαρίκα, έλα και συ· δε θέλεις; της έλεγε η γιαγιά.

Η Μαρίκα κοίταζε.

- Τι; έλεγε ύστερα.

- Να μπεις στη θάλασσα.

- Όχι.

- Γιατί; κρυώνεις;

Η Μαρίκα κοίτα τη γιαγιά.

- Ναι, θέλησε να πει μια μέρα, μα σταμάτησε, σα να μην ήθελε να πει το ψέμα.

- Δεν το θέλει η μαμά, είπε ύστερα σιγά.
- Η μαμά πολλά δε θέλει, μα δεν της το λέμε, ψιθύρισε η γιαγιά·
έλα!

- Και εγώ δε θέλω, είπε η Μαρίκα σα με πείσμα.
- Γιατί;
- Γιατί δεν το θέλει η μαμά, απάντησε η μικρή και κοίταξε τη
γιαγιά στα μάτια.

Η Ευανθία της κυρίας Κατίγκως στάθηκε κει μπροστά και γέλασε.
- Δε σε ξαναπαίζουμε, είπε της Μαρίκας κ' έδωσε γοργή κλωτσιά
στα κοχύλια της τ' αραδιασμένα χάμω.

Η Μαρίκα έκλαψε και δεν ξαναήρθε πια με τη γιαγιά. Η Ευανθία
διηγήθηκε των παιδιών την άλλη μέρα πως η μητέρα της Μαρίκας
μάλωσε με τη γιαγιά. Έπειτα άκουσαν τη γιαγιά που ψιθύριζε κρυφά με
την κυρία Κατίγκω.

- Είναι ανυπόφορη· ολοένα με τη νομαρχία, έλεγε η γιαγιά.
 - Μου γύρισε κ' εμέ τις πλάτες, είπε η κυρία Κατίγκω.
 - Θέλει να διώξει και την Ευανθία.
 - Και ο νονός;
 - Όπως κατάντησε ο νονός!
- Και η γιαγιά αναστέναξε.

.....

Η κυρία Κατίγκω έπαιρνε συχνά τη φουσαρμόνικα κ' έπαιζε των
παιδιών· και η γιαγιά τους τραγουδούσε:

Τα πουλιά στα κλώνια
ζυγά ζυγά,
και τα χελιδόνια ...

Και τα παιδιά ζητούσανε να βρουν τη ρίμα.

- Μεσ στη φωλιά, έλεγε το ένα.
- Στη αμμουδιά, έλεγε το άλλο.

Η γιαγιά δεν την ήξερε κι αυτή και δεν αποτελείωνε το τραγούδι.
Και τα παιδιά γελούσαν.

Κάποτε έπαιρναν τη φουσαρμόνικα και στο ακρογιάλι, και όταν
έφεγγε το φεγγάρι έβγαιναν με τη βάρκα έξω στη θάλασσα. Ο πατέρας
κάθιζε στα κουπιά, ο Στέφανος κοντά του, και οι δυο Ευανθίες στο πλάγι
της κυρίας Κατίγκως. Η γιαγιά κρατούσε το κοφινάκι με τις φέτες τα
ψωμιά.

- Φεγγάρι, φεγγαράκι, τραγουδούσαν τα παιδιά, και η κυρία
Κατίγκω τ' ακολουθούσε με τη φουσαρμόνικα.

Οι δυο Ευανθίες ακουμπούσανε στα γόνατά της, και η κυρία
Κατίγκω έριχνε πίσω το κεφάλι και κοίταζε τη θάλασσα. Ο Στέφανος
χτυπούσε με το χέρι το νερό σα με κουπί ή σηκώνόταν κ' έστεκε ορθός
στη βάρκα και γύρευε να την κάμει να τρεκλίσει.

- Στέφανε! του φώναζε η μητέρα.
- Παλικάριές, ψιθύριζε η Ευανθία.
- Έλα τώρα, του έλεγε η γιαγιά, που άρχιζε να μοιράζει τα
ψωμάκια.

Τότε άρχιζε να τραγουδά ο πατέρας. Δεν ήξερε να τραγουδά σωστά, μουρμούριζε μόνο κομμένα λόγια και κοίταζε την κυρία Κατίγκω, που με το κεφάλι γερμένο πίσω και με τη φέτα το ψωμί αφημένη στα γόνατα έμενε ακίνητη και σιωπηλή κ' έβλεπε τη θάλασσα.

- Κατίγκω, ξεχάστηκες, της έλεγε η γιαγιά.

- Έλα, μαμά, της φώναζε η Ευανθία.

Ο πατέρας άφηνε τα κουπιά και την περίμενε να τραγουδήσει.

Η κυρία Κατίγκω αγαπούσε μελαγχολικά τραγούδια, και ο Στέφανος δεν την ήθελε ν' αρχίσει. Σκουντούσε τον πατέρα να ξαναπιάσει τα κουπιά.

Μα και η Ευανθία της γιαγιάς σκουντούσε την κυρία Κατίγκω:

- Έλα θεία Κατίγκω!

- Σα φύλλο, θεία Κατίγκω, ξαναπαρακαλούσε η Ευανθία, και η κυρία Κατίγκω έπαιρνε τη φουσαρμόνικα σιγά σιγά σαν κουρασμένη και άρχιζε να τραγουδά:

Σα φύλλο κίτρινο και μαραμένο ...

- Όχι, όχι κίτρινο· το άλλο, την έκοβε η Ευανθία, και η κυρία Κατίγκω άλλαζε το σκοπό, και τραγουδούσαν και οι δυο:

Σα φύλλο ξερό
στο κλαδί ξεχασμένο
προσμένω να βρω,
τι τάχα προσμένω;

Η άλλη Ευανθία τις ακολουθούσε σιγαλά. Έπειτα σώπαινε μεμιάς. Η κυρία Κατίγκω έπαινε το σκοπό κι αυτή και άφηνε να σβήνει στα νερά μόνη η φωνή της Ευανθίας της γιαγιάς:

προσμένω να βρω,
τι τάχα προσμένω;

Ένα βράδυ το τραγουδούσαν στην ακρογιαλιά μαζί με την κυρία Κατίγκω καθισμένες χάμω στην αμμουδιά. Και ξαφνικά το άκουσαν από πίσω. Τους φάνηκε πως ήταν η ηχώ του βράχου.

Γύρισαν να δουν, και η κυρία Κατίγκω τινάχτηκε σαν ξαφνιασμένη. Μα η Ευανθία γνώρισε δυο μάτια που έφεγγαν στη σκοτεινιά.

- Ο παππούς! είν' ο παππούς, φώναξε.

Και πήγε ίσια επάνω του και ξαναφώναξε:

- Με τη Μαρίκα!

Ήταν αληθινό ο παππούς και κρατούσε από το χέρι τη Μαρίκα.

- Η Μαρίκα! φώναξε και η Ευανθία της κυρίας Κατίγκως.

Η Μαρίκα στεκότανε σαν ξαφνιασμένη και δεν άφηνε το χέρι του παππού.

- Πάμε, πάμε, του σκουντούσε το γόνατο με το χέρι.

Ο παππούς έμενε ακίνητος.

- Ήρθα για τη γιαγιά, ψιθύρισε της κυρίας Κατίγκως.

Μα η γιαγιά έλειπε το βράδυ αυτό.

Η Ευανθία θέλησε να πάρει τη Μαρίκα από το χέρι του παππού
Μα η Μαρίκα της είπε σιγαλά:

- Δεν το ξέρει η μαμά. Και τράβηξε την Ευανθία.

Η Ευανθία πήγε μαζί της, κ' έφυγαν και οι δυο με τον παππού. Η
άλλη Ευανθία κι ο Στέφανος έμειναν πίσω με την κυρία Κατίγκω.

- Φοβήθηκα, είπε η Ευανθία.

- Είδες πώς έφεγγαν τα μάτια του; είπε ο Στέφανος· γιατί μητέρα;

Η κυρία Κατίγκω δεν απάντησε. Έπιασε μόνο από το χέρι και τα
δυο παιδιά.

Η Μαρίκα δεν ξαναήρθε στο ακρογιάλι.

.....

Ύστερα ερχόταν ο χειμώνας κ' έστρωνε την αμμουδιά με
σταχτοπράσινα μουσκεμένα φύκια. Ο αέρας σφύριζε μελαγχολικά στα
κιτρινωμένα βούρλα και στη μαδημένη καλαμιά. Η γιαγιά έφερνε τότε τα
παιδιά έξω στους λόφους πίσω από το κάστρο, όπου ο ήλιος έλαμπε
χαρωπά στη νέα χλόη. Ανέβαιναν από το μονοπάτι σέρνοντας το αμαξάκι
με τις κούκλες και σταματούσανε στη γέφυρα κ' έβλεπαν κάτω το κανάλι
που άραζαν τα ψαράδικα καΐκια με τα κόκκινα πανιά, και οι μαούνες
άδειαζαν τα πορτοκάλια φανταχτερούς σωρούς στο μώλο.

Έπειτα έγερναν κάτω κ' έβγαιναν στο λαγκάδι όπου κυλούσε η
ρεματιά. Ο Στέφανος σκαρφάλωνε ψηλά στις λευκαμένες πέτρες, οι δυο
Ευανθίες γύρευαν στην άκρη βώλους και παρδαλά χαλίκια.

- Στέφανε! εκεί είν' ένας, φώναζε η αδερφή κ' έδειχνε μέσα στο
κελαρυστό νερό.

Ο Στέφανος πηδούσε δω, βουτούσε κει, κλονιζόταν μια στιγμή·
ύστερα ζυγιαζότανε στην πέτρα ώσπου έσκυβε τέλος κ' έβγαζε το βόλο.

- Να, πιάστε τον, φώναζε κρατώντας τον ψηλά.

Οι δυο Ευανθίες κοίταζαν το πετραδάκι που γυάλιζε στον ήλιο και
άπλωναν τα χέρια.

-Να, πιάστε τον, ξαναφώναζε ο Στέφανος και τις γελούσε δεύτερη
φορά.

- Α, α! ξεφώνιζαν λαχταριστά οι δυο μικρές ώσπου άρπαζε το
βόλο η Ευανθία της γιαγιάς.

Η γιαγιά έβλεπε βρεγμένα το πόδια του Στέφανου και φώναζε πως
θα το πει το βράδυ της κυρίας Κατίγκως. Ο Στέφανος έταζε πως δε θα
ξαναπατήσει στο νερό, μα η Ευανθία έβλεπε σε λίγο κάτι που ρόδιζε ψηλά
στον άλλον όχτο.

- Μια κάππαρη, μια κάππαρη! έβγαζε φωνή και κοίταζε το
Στέφανο.

Και ο Στέφανος πηδούσε, σκαρφάλωνε, ξανβουτούσε στο νερό και
γύριζε με μια μικρούτσικη ανεμώνη, που είχε φυτρώσει ανάμεσα στα ξερά
κλαδιά της κάππαρης.

Η Ευανθία ζάρωνε το πρόσωπο και πετούσε το άνθος, και η γιαγιά
μάλωνε πάλι το Στέφανο που είχε ξαναβραχεί.

Η γιαγιά έφερνε στο μαντίλι της φέτες ψωμί με μέλι, και
πορτοκάλια· και η κυρία Κατίγκω γέμιζε τα τζαντάκια των παιδιών με
κουλουράκια. Τους τα μοίραζε η γιαγιά, κ' έτρωγαν και τα τρία καθιστά
χάμω στη χλόη. Ο σκύλος του σπιτιού που τους ακολουθούσε κάποτε,

στεκότανε και κοίταζε. Της Ευανθίας της γιαγιάς της άρεσε να του πετά ψωμί κ' έπειτα να τον κυνηγά.

- Μη, θα πέσεις! φώναζε η γιαγιά.

Η Ευανθία χανόταν πίσω από το λόφο και τ' άλλα δυο παιδιά μαζί της.

Εκεί έβγαιναν μπροστά οι κατσίκες, και η Ευανθία σταματούσε τρομαγμένη:

- Κοιτάχτε τις τι μαύρες που είναι· κοιτάχτε τις πώς δεν κουνιούνται!

Ο Στέφανος και η άλλη Ευανθία ήθελαν να γελάσουν, μα στο τέλος φοβόντανε κι αυτοί. Σταχτερόμαυρες, γυαλιστερές έμοιαζαν οι κατσίκες σα μπρούτζινες και φαίνονταν αληθινά σα να ήταν καρφωμένες στο βουνό κ' έτρωγαν ολοένα. Κάποτε σηκώναν το κεφάλι και στύλωναν μπροστά τους τα μικρά κίτρινα μάτια τους ασάλευτα, σα να έβλεπαν κάτι που τα παιδιά δεν το έβλεπαν. Και τότε η Ευανθία τρόμαζε περισσότερο κ' έτρεχε να κρυφτεί πίσω από τη γιαγιά.

Και σιγάσαν και τα τρία εκεί. Από το νταμάρι αντίκρυ, στην κορυφή του λόφου που κοκκίνιζε στον ήλιο μαβιά χαλκή, αντηχούσε μετάλλινος σα χτύπος ρολογιού ο ήχος των λοστών. Και όταν έπαυε, τα παιδιά το ήξεραν και περίμεναν να πεταχτεί απάνω η τούφα του καπνού, κ' ένα κομμάτι βράχου να τινάχεται ψηλά σε τρίμματα, όπως τινάζονται τα τόξα του νερού στο σιντριβάνι.

- Αά, αά, φώναζαν τα παιδιά και πηδούσαν μεμιάς απάνω.

Έπειτα έσβηνε σιγά ο καπνός και η σκόνη, και το λαγκάδι ξαναησύχαζε. Κάπου κάπου ακούονταν τώρα οι κόπανοι των γυναικών που έπλεναν μακρύτερα στη ρεματιά. Ο λόφος άσπριζε γελαστά από τ' απλωμένα ρούχα, και στον αέρα μετεωρίζονταν τρεμουλιαστοί, σαν κρεμασμένοι από τον ουρανό ψηλά, αίτοί με ουρές και αφτιά πολύχρωμα.

Ο Στέφανος και οι δυο Ευανθίες έμεναν και τους κοίταζαν πως έτρεμαν ψηλά και πως ανέβαιναν πάντα ψηλότερα ώσπου χανόντανε σε μικρά στίγματα στο γαλανό. Ο Στέφανος δοκίμασε να σηκώσει κι αυτός έναν ψηλά. Οι Ευανθίες τον βοηθούσαν στην αρχή, μα έπειτα γύριζαν στις κούκλες τους· έπλεναν τα πανιά τους στη ρεματιά και τα στέγνωναν στον ήλιο.

Έπειτα είδε ο Στέφανος άλλα παιδιά που έπιαναν πουλιά μες στα χωράφια, κι άφησε τον αίτο. Η κυρία Κατίγκω του πήρε ένα κλουβί, μα ο Στέφανος το έφερνε κει έξω κάθε μέρα. Σώριαζε πέτρες κ' έστηνε απάνω ένα ξερό κλαδί, κολλούσε στο κλαδί βεργίτσες αλειμμένες με ιξό και ξαπλωνόταν παραπίσω και περίμενε να έρθει να καθίσει το πουλί. Το περίμενε ώρες και το ονειρευόταν τη νύχτα. Η Ευανθία της γιαγιάς γελούσε πίσω του ή πετούσε πέτρες να ρίξει χάμω το κλαδί. Μα ο Στέφανος περίμενε.

Μια μέρα, καθώς έστρεψε, είδε έξαφνα από πίσω τη Μαρίκα. Στεκότανε και κοίταζε. Την είχε φέρει η υπηρέτρια, μα τις άλλες μέρες ξαναήρθε πάλι με τη γιαγιά.

Και στεκότανε και κοίταζε.

Ο Στέφανος άκουε τ' άλλα παιδιά που έκραζαν με τα χείλη τα πουλιά, και δοκίμαζε να μιμηθεί κι αυτός τον ήχο. Δεν το κατόρθωνε, και οι Ευανθίες τον περιγελούσαν. Τις κυνηγούσε με τις πέτρες κ' έπειτα γύριζε πάλι και κάθιζε κ' έκραζε να έρθει το πουλί. Και η Μαρίκα

στεκότανε και κοιτάζε. Όσο που η κυρία Αγλαΐα ξαναμάλωσε με τη γιαγιά, και η Μαρίκα ξαναχάθηκε.

Και ο Στέφανος περίμενε πάλι μονάχος να πιάσει το πουλί.

.....

Πέρασε ο χειμώνας χωρίς να το πιάσει.

Πριν όμως έρθει ακόμα η άνοιξη, αρρώστησε έξαφνα η μια Ευανθία. Η κυρία Κατίγκω καρφώθηκε απάνω από το κεφάλι της, η γιαγιά ερχόταν και συντρόφευε την κυρία Κατίγκω.

Δεν ξαναβγήκαν στο βουνό. Ο Στέφανος και η Ευανθία της γιαγιάς έπαιζαν μόνοι τους στον κήπο. Το σπίτι απάνω ήταν σιωπηλό. Η υπηρέτρια έφερνε αδιάκοπα νερό από τη βρύση και πήγαινε και ξαναπήγαινε στο φαρμακείο, ο γιατρός ερχόταν και τη νύχτα αργά. Έπειτα άρχισε να ξενυχτά στο σπίτι και η γιαγιά. Και μαζί της έμενε και η Ευανθία. Κοιμότανε στη σάλα χάμω με τη γιαγιά, κι ο Στέφανος στον καναπέ.

Δε μιλούσανε πολύ· ψιθυριστά μονάχα, όπως και οι μεγάλοι. Κάποτε ξεχνούσαν και σηκώναν τη φωνή, μα τους έρχονταν αμέσως στο νου η άρρωστη και σώπαιναν. Στην κάμαρα που ήταν πεσμένη δεν τους άφηναν να μπουν. Μια μέρα μόνο πλησίασαν κλεφτά στην πόρτα και είδαν τα χέρια της απλωμένα ακίνητα απάνω από το σκέπασμα. Η κυρία Κατίγκω της άλλαξε το βρεγμένο πανί στο μέτωπο.

Τραβήχτηκαν σιγαλά πίσω.

- Της έκοψαν και τα μαλλιά, είπε ο Στέφανος.

Και η Ευανθία ψιθύρισε:

- Εγώ δε θ' άφηνα να μου τα κόψουν.

Την άλλη μέρα άκουσαν πως έστειλαν να φέρουν χιόνι από το βουνό. Και στάθηκαν και κοιταχτήκαν.

Έπειτα ρώτησαν τη γιαγιά:

- Γιατί;

- Το πρόσταξε ο γιατρός, τους είπε.

Δεν ένιωσαν· και ρώτησαν πώς είναι η Ευανθία.

- Καλύτερα, απάντησε η γιαγιά.

Κατέβηκαν κ' έπαιζαν στην αυλή και περίμεναν το χιόνι. Το έφερε ο υπηρέτης στοιβαγμένο και τυλιγμένο μέσα σε άμμο και άχυρο.

- Τι κρύο που είναι, είπε ο Στέφανος που το άγγιξε.

- Θα της το βάλουν στο κεφάλι, ψιθύρισε η Ευανθία.

Τράβηξαν να παν να παίξουν, μα η Ευανθία γύρισε και θέλησε να κόψει ένα κομμάτι χιόνι.

Η υπηρέτρια τη χτύπησε στο χέρι, και η Ευανθία ξαναγύρισε στο Στέφανο:

- Ήθελα να έκανα ένα βόλο.

- Θυμάσαι μια φορά που χιόνισε; είπε ύστερα.

- Ναι, και φάγαμε και βράχνιασες, είπε ο Στέφανος.

Και μπήκαν κ' έπαιζαν στον κήπο.

Στο σπίτι ήταν η ίδια ησυχία πάντα· πατούσαν σιγαλά και ψιθύριζαν μονάχα. Την άλλη μέρα έφεραν και άλλο γιατρό. Τα παιδιά όταν είδαν τη γιαγιά, ξαναρώτησαν πώς είναι η Ευανθία.

- Καλύτερα, είπε η γιαγιά. Σε άλλους όμως που είχαν στείλει να ρωτήσουν, την άκουσαν πως έλεγε:

- Τα ίδια.

Και στάθηκαν και την κοίταζαν.

- Καλύτερα είναι, ξαναψιθύρισε η γιαγιά.

Μα χωρίς αυτά να κάνουν θόρυβο, τους φώναξε πνιχτά:

- Σιγότερα, σιγότερα.

Τα παιδιά κοιτάζανε το ένα το άλλο. Έπειτα έφυγαν πατώντας στα δάχτυλα.

Ύστερα ο Στέφανος θυμήθηκε πως τελείωσαν τα κουλουράκια.

- Δε θα φτιάξουμε άλλα, νονά; είπε της γιαγιάς.

- Τι; τέντωσε η γιαγιά το αφτί.

- Κουλουράκια, γιαγιά, είπε η Ευανθία.

Η γιαγιά κοίταξε τα παιδιά δίχως να μιλήσει.

- Να είναι έτοιμα όταν σηκωθεί η Ευανθία, της είπε ο Στέφανος σιγά στο αφτί.

Και θυμήθηκε πως τα έπλαθε η μητέρα με την υπηρέτρια. Αυτός και η Ευανθία δεν έφευγαν από κοντά απ' τη σκάφη, όσο που τους έδιναν κι αυτών ζυμάρι κ' έπλαθαν ανθρωπάκια, ζώα κι άλλα πράγματα περίεργα, και παρακαλούσαν τη μητέρα να τα στείλει να ψηθούν κι αυτά στο φούρνο.

Η κυρία Κατίγκω φώναζε στο Στέφανο:

- Φύγε από κει· μη με σκοτίζεις.

Κάποτε του έδινε και μια στα δάχτυλα. Στην Ευανθία όμως αδύνατο ν' αντισταθεί.

- Μαμά, μαμάκα, τη χάιδευε η μικρή και της αγκάλιαζε το λαιμό καθώς ήταν σκυμμένη.

Το θυμήθηκε ο Στέφανος κ' έμεινε συλλογισμένος· του ήρθε να τρέξει μέσα στην άρρωστη αδερφή.

Μα η Ευανθία τον τράβηξε, και κατέβηκαν πάλι να παίζουν.

Στην πορτοκαλιά του κήπου έμεναν ακόμα πορτοκάλια στην κορυφή.

- Ρίχνουμε ένα κάτω; είπε η Ευανθία, κι ο Στέφανος πήγε κ' έφερε ένα μακρύ ξύλο από το πλυσταριό.

Η υπηρέτρια τον είδε από το παράθυρο κ' έβαλε φωνή:

- Τώρα να φέρω τον πατέρα σου!

Την ίδια στιγμή άνοιξε η αυλόπορτα, και τα παιδιά έτρεξαν να κρυφτούν πίσω από τα κάγκελα του κήπου. Η Ευανθία τεντώθηκε και κρυφοκοίταζε.

- Ξέρεις ποιος είναι; γύρισε και ψιθύρισε γοργά.

Ο Στέφανος άνοιξε τα μάτια ανήσυχα, σα φοβισμένα.

- Η θεία Αγλαΐα είναι, είπε η Ευανθία.

Και πρόσθεσε σιγότερα:

- Της πέρασε· έτσι κάνει πάντα.

Ο Στέφανος μια στιγμή δε μίλησε.

- Έφερε και τη Μαρίκα; ρώτησε έπειτα.

Η Ευανθία τον κοίταξε:

- Τη θέλεις;

Ο Στέφανος δεν απάντησε. Μα ύστερα από λίγο ψιθύρισε:

- Γιατί να ήρθε;

Και ανέβηκε στο σπίτι. Και η Ευανθία κοντά.

Η κυρία Αγλαΐα καθότανε στη σάλα με τον πατέρα του και άλλες δυο κυρίες.

- Σιγά, σιγά, ψιθύρισε η γιαγιά και πάλι των παιδιών άμα τα είδε.

Εκείνα δεν τόλμησαν να τη ρωτήσουν αν ήρθε και η Μαρίκα.

Ξανακατέβηκαν άφωνα στον κήπο.

Όταν ξανα ανέβηκαν στο σπίτι, μια κυρία κρατούσε την κυρία Κατίγκω σωριασμένη στο διάδρομο σε μια καρέκλα, και κάτι της ψιθύριζε.

Ο Στέφανος στάθηκε αντίκρυ, και η κυρία Κατίγκω γύρισε και τον κοίταζε σα να μην τον γνώριζε. Μα έπειτα του ένεψε και πήγε.

- Στέφανε, Στέφανε, είπε και του έπιασε τα χέρια, η Ευανθία...

Πνήγηκε η φωνή της, και ο πατέρας πετάχτηκε από μέσα και άρπαξε το Στέφανο. Τον κάθισε στα γόνατά του λίγες στιγμές και του χάδεψε τα μαλλιά. Έπειτα τον άφησε και πήγε στην κυρία Κατίγκω. Η άλλη κυρία έφερε ένα μπουκαλάκι και τη μύρισαν. Η Ευανθία στεκότανε σαν καρφωμένη στο πάτωμα και κοίταζε.

Η μητέρα ξαναμπήκε στην άρρωστη, και η γιαγιά έβαλε των παιδιών και έφαγαν. Αμίλητα. Σε όλο το σπίτι βασίλευε σιγή. Μόνο η υπηρέτρια πηγαίνοερχόταν, και η γιαγιά σερνότανε στις κάμαρες. Ο πατέρας, καθισμένος στην τραπεζαρία, κάπνιζε ολοένα.

Ο γιατρός ξαναήρθε στην άρρωστη, έπειτα βγήκε και κάθισε με τον πατέρα λίγη ώρα. Μιλούσαν σιγαλά. Σε λίγο ξαναήρθε και η κυρία Αγλαΐα. Έκραξε τη γιαγιά, μίλησαν κρυφά στο διάδρομο και ξαναμπήκαν μέσα. Ο Στέφανος τις κοίταζε σα φοβισμένος, η Ευανθία είχε βρει τις κούκλες τις άρρωστης κ' έπαιζε μόνη της σε μια άκρη.

Ο Στέφανος κατέβηκε στον κήπο χωρίς να ξέρει κι αυτός γιατί. Είχε συννεφιάσει, και τα δέντρα στέκονταν ήσυχα και σκοτεινά. Μόνο τα πορτοκάλια κοκκίνιζαν ανάμεσα στα φύλλα της πορτοκαλιάς.

Ο Στέφανος είδε στημένο στα κλαδιά το μακρύ ξύλο, καθώς το είχε αφήσει το πρωί. Το πήρε και χτύπησε με όση είχε δύναμη, ώσπου γκρέμισε ένα πορτοκάλι από την κορυφή. Έσκυψε το πήρε, ανέβηκε στο σπίτι και τράβηξε ίσα στον πατέρα.

- Θέλω να το πάω της Ευανθίας μέσα, είπε κ' έδειξε το πορτοκάλι με τον κλώνο, όπως είχε πέσει από την πορτοκαλιά.

Ο πατέρας τον κοίταζε.

- Ναι, ναι, ψιθύρισε και του αγκάλιασε τον ώμο.

- Τώρα, είπε πάλι ο Στέφανος.

- Ναι, τώρα άμα ... ξυπνήσει σε λιγάκι, ξαναψιθύρισε ο πατέρας με δαγκαμένα χείλη. Έσφιξε απάνω του το κεφάλι του παιδιού και γύρισε το πρόσωπο.

Ο Στέφανος έμεινε κρατώντας το πορτοκάλι. Έπειτα το άφησε στα γόνατα του πατέρα και πήγε κοντά στην Ευανθία.

- Κοιμάται, της είπε σιγαλά.

Η Ευανθία μιλούσε με τις κούκλες και δεν τον πρόσεξε.

Ο Στέφανος στάθηκε λίγες στιγμές κοντά της και κοίταζε τις δυο κυρίες που κάθονταν στον καναπέ. Κάθονταν αμίλητες και κοίταζαν στην πόρτα.

- Έλα δω, του φώναξε τώρα η Ευανθία, μα ο Στέφανος δεν πήγε. Στάθηκε ακίνητος εκεί κ' έριχνε κρυφές ματιές στην πόρτα, σα να περίμενε κάτι κι αυτός.

- Έλα δω, του ξαναμίλησε η Ευανθία.

Ο Στέφανος κοίταζε στο διάδρομο, όπου του φάνηκε πως άνοιξε σιγά η εξώπορτα. Είχε ανοίξει αλήθεια και παρουσιάστηκε ο παππούς. Ήρθε με σιγαλά πατήματα στην πόρτα και χωρίς να χαιρετήσει στάθηκε ορθός εκεί. Στάθηκε και κοίταζε. Μαζί του μπήκε από το διάδρομο μια κρύα πνοή και ανατρίχιασε το Στέφανο.

Έτρεξε στον πατέρα και ακούμπησε στον ώμο του. Ο πατέρας του χάδεψε το μέτωπο. Το πορτοκάλι ήταν ακόμα στα γόνατά του.

Ο Στέφανος δε θέλησε ούτε να το 'γγίξει. Οι δυο κυρίες στον καναπέ μίλησαν κάτι, δε γύρισε ούτε κει. Ακουμπισμένος στον πατέρα κοίταζε στο παράθυρο. Ένα πουλί ήρθε μια στιγμή στο τζάμι και στάθηκε· στάθηκε τόσο κοντά, σα να ήθελε να μπει στο σπίτι. Έπειτα πέταξε πάλι.

Ο Στέφανος πλησίασε στο τζάμι. Έξω τα σύννεφα κρεμούσαν βαριά και χαμηλά, σα να σερνόντανε στη θάλασσα. Σε λίγο άρχισε να ψιχαλίζει. Ο Στέφανος έμεινε ορθός και κοίταζε τους κύκλους που έκαναν οι σταλαγματιές στη θάλασσα. Πρώτα μικροί, στενοί, πλάταιναν έπειτα, άπλωναν όσο που έσβηναν. Και αμέσως πλάι τους, απάνω τους, παρέκει γίνονταν άλλοι πολλοί, μικροί, μεγάλοι, αμέτρητοι, παντού όσο έφτανε το μάτι στη μουντή συννεφιασμένη θάλασσα.

Ο Στέφανος έμεινε ώρα εκεί και κοίταζε. Μια στιγμή ήρθε η Ευανθία και στάθηκε και αυτή και κοίταζε. Από πίσω ο πατέρας κάπνιζε ολοένα, οι δυο κυρίες άλλαζαν κάπου κάπου ένα ψιθύρισμα που μόλις το άκουε κανείς. Ο παππούς έμεινε ορθός στην πόρτα.

Έπειτα μπήκε η γιαγιά και πήρε τον πατέρα έξω. Ο Στέφανος είδε τις κυρίες που κοιτάχτηκαν. Η μια από αυτές τον τράβηξε κοντά της. Ο Στέφανος τη γνώριζε, μα εκείνη τη στιγμή του φάνηκε σα να την έβλεπε πρώτη φορά· τόσο παράξενα τον κοίταζε. Η Ευανθία ξαναγύρισε στις κούκλες.

Εκεί ακούστηκε μια δυνατή κραυγή από την κάμαρα της άρρωστης. Ο Στέφανος γνώρισε πως ήταν της μητέρας. Η κυρία του άφησε το χέρι κ' έτρεξε έξω πίσω από την άλλη. Τα δυο παιδιά έμειναν μόνα στην κάμαρα κοιτάζοντας το ένα το άλλο. Ο παππούς είχε χαθεί.

Της μητέρας η φωνή δεν ξανακούστηκε, μα τα βήματα έξω δεν πατούσαν πια σιγά. Ήταν σα να έτρεχαν όλοι τώρα μες στο σπίτι. Κ' έτρεξε κι ο Στέφανος. Και η Ευανθία κοντά του.

Μα η κυρία Αγλαΐα παρουσιάστηκε μπροστά τους και τους πήρε από το χέρι. Πήγαν μαζί χωρίς να νιώθουν. Η Ευανθία κρατούσε στο χέρι της μια κούκλα, ο Στέφανος το πορτοκάλι που σήκωσε από κάτω, όπου είχε πέσει του πατέρα καθώς σηκώθηκε γοργά. Καθώς κατέβαιναν στη σκάλα, ανεβαίνουν άλλοι. Ο Στέφανος δεν είδε ποιοι, του φαινόταν μόνο πως πίσω του γέμιζε το σπίτι.

Έξω έβρεχε και η κυρία Αγλαΐα φώναζε ένα αμάξι. Τους κατέβασε στην πόρτα της.

Απάνω βρήκαν τη Μαρίκα μόνη. Τους κοίταζε με ξαφνισμένα μάτια.

Η Ευανθία έτρεξε κοντά της.

- Μαρίκα, άρχισε να πει, η Ευανθία...

Η κυρία Αγλαΐα όμως δεν την άφησε να τελειώσει.

- Πάει ταξίδι, είπε κ' έπιασε το Στέφανο από το χέρι.

Η Μαρίκα άνοιξε πλατύτερα τα μάτια της και τον κοίταξε βαθιά, σα να είχε νιώσει.

Και ο Στέφανος άπλωσε το χέρι και της έδωσε το πορτοκάλι που είχε κόψει για την αδερφή.

IV

Η στιγμή αυτή ήταν χαμένη ολότελα στο νου του Στέφανου. Είχε σβήσει σα να μη στάθηκε ποτέ. Και τώρα, καθισμένος στο ακρογιάλι μπροστά στη βραδιασμένη θάλασσα, έβλεπε την εικόνα της να τρέμει εμπρός του σα μακρινό καθρέφτισμα και σιγά –σιγά να ξεχωρίζει καθαρότερη ολοένα, όπως η μαύρη πλάκα μέσα στο υγρό κάτω από την κόκκινη αναλαμπή στο σκοτεινό θάλαμο. Τα δυο μεγάλα μαύρα μάτια της μικρής Μαρίκας τον κοίταζαν από την εικόνα αυτή τόσο παράξενα βαθιά και του σαλεύαν την ανάμνηση, όπως ένα τραγούδι ξαναθυμημένο στη βραδινή γαλήνη. Έβλεπε τη μικρή Μαρίκα με το σταχτί της φόρεμα, όπως την είδε το σκοτεινό εκείνο δειλινό που ήρθε σ' αυτή με τη μητέρα της και με την Ευανθία. Κ' έξαφνα, σα μαγικά, η μικρούλα αυτή γινόταν ένα με τη μεγαλωμένη κόρη που στεκόταν κάτω από τα πεύκα ορθή, λευκοντυμένη, σα να τον περίμενε όταν τον έκραζε η γιαγιά. Τα μάτια και το κοίταγμα ήταν τα ίδια, σα να ήταν μια και μόνη οι δυο αυτές στιγμές, και δεν τις χώριζε το διάστημα δώδεκα χρόνων που πέρασαν στο μεταξύ.

Τα χρόνια αυτά ο Στέφανος δεν είχε μήτε απαντηθεί με τη Μαρίκα. Λίγες μέρες ύστερα από το θάνατο της αδερφής έφυγε μαζί με την κυρία Κατίγκω, που της κλονίστηκαν τα νεύρα κ' έπρεπε να ταξιδέψει. Έπειτα τον είχαν κλείσει στο σχολείο. Όταν ήρθε μια φορά στο σπίτι, η Μαρίκα έλειπε μαζί με τη μητέρα της. Όταν ήρθε πάλι δεύτερη φορά, βρήκε χωρισμένα τα δυο σπίτια. Την Ευανθία την είχε πάρει μακριά μια θεία της, η γιαγιά δεν ερχόταν στην κυρία Κατίγκω. Είχε θυμώσει με τον πατέρα του.

- Δίκιο έχει, του είπε η κυρία Κατίγκω όταν τη ρώτησε, μα κι ο πατέρας σου τι να έκανε· ποιόν άλλον έχει η ...

Δεν μπορούσε να προφέρει ακόμη το όνομα της Ευανθίας, όμως του εξήγησε πως ο πατέρας του, σα δικηγόρος, κίνησε δίκη της κυρίας Αγλαΐας για την κληρονομιά της Ευανθίας και ζήτησε από μέρος της θείας της την απαγόρευση του παππού, γιατί τον έκανε όπως ήθελε η κυρία Αγλαΐα.

Έπειτα έφυγε ο Στέφανος για χρόνια από το σπίτι. Όταν ξαναγύρισε, η γιαγιά είχε ξεθυμώσει, και η κυρία Κατίγκω του μίλησε γι' αυτή και για την Ευανθία. Και όταν έπειτα πρωτοαπάντησε τη γιαγιά με τη Μαρίκα μεγαλωμένη πια, η Μαρίκα του έφερε στο νου την Ευανθία και με αυτή μαζί την άλλη Ευανθία, την αδερφή. Και όταν ξαναπαντήθηκαν και δεύτερη φορά με τη Μαρίκα, και κείνη τον ξανακοίταξε παράξενα και τον ρώτησε ξανά για τη μαμά, στο νου του Στέφανου πέρασε πάλι η Ευανθία και η αδελφή, οι δυο μαζί Ευανθίες σα σμιγμένες σε μια ανάμνηση θολή και θλιβερή, όπως και ζούσανε στο

σπίτι. Για καιρό έβλεπε τη Μαρίκα ο Στέφανος σα μια παλιά και ξέθωρη φωτογραφία που του ξυπνούσε στη μνήμη μια άλλη εικόνα, μια άλλη μορφή ξένη με αυτή, εχθρική σχεδόν με αυτή. Η κυρία Κατίγκω ούτε βλέπóτανε ποτέ με την κυρία Αγλαΐα ούτε μιλούσε ποτέ λόγο γι' αυτή και τη Μαρίκα.

Ένα βράδυ είχε βγει ο Στέφανος περίπατο με την κυρία Κατίγκω και απαντήθηκαν με τη γιαγιά και τη Μαρίκα. Η κυρία Κατίγκω χαιρετήθηκε με τη γιαγιά, μα στη Μαρίκα κούνησε μόνο το κεφάλι. Στάθηκαν λίγες στιγμές μαζί. Οι τρεις μιλούσαν, η Μαρίκα σκάλιζε σκυφή το χώμα με την άκρη της ομπρέλας της. Κοίταξε το Στέφανο μόνο όταν ξαναέδωσαν τα χέρια. Καθώς έφευγε με τη γιαγιά, ο Στέφανος την έβλεπε μόνο από πίσω. Το ανάστημά της ξεχώριζε λιγνότερο στη σκούρα φορεσιά. Αμα έστριψε στο δρόμο, έσκυψε πάλι το κεφάλι της.

- Δεν της έδωσες το χέρι, είπε στη μητέρα του ο Στέφανος.
- Αυτό έλειπε, είπε η κυρία Κατίγκω· κ' έπειτα πρόσθεσε:
- Δε φέρθηκε κι αυτή καλά.

Ο Στέφανος ένιωσε πως ήθελε να πει στην Ευανθία· αλλά του φάνηκε παράξενο: τη φορά αυτή, μόλις τώρα του ήρθε στη μνήμη η Ευανθία.

Και όταν είδε πάλι μια φορά στο δρόμο τη Μαρίκα και τη χαιρέτησε, τη χαιρέτησε πριν συλλογιστεί αν έπρεπε να χαιρετήσει.

Έπειτα ξαναπαντήθηκε με τη Μαρίκα στο σπίτι μιας ξαδέρφης και των δυο. Στη σάλα ήταν πολλοί, και ο Στέφανος δεν την πρόσεξε που καθόταν στο πιάνο. Ορθή μπροστά της η Φιφίκα Πρίφτη τελείωνε το τραγούδι Στο Ζάππειο σε πρωτόειδα, και χειροκροτούσαν όλοι. Ο λοχαγός Γιαλούδης κ' ένας δικηγόρος, συνάδελφος του Στέφανου, σηκώθηκαν και της έσφιξαν το χέρι. Ο Στέφανος προχώρησε και τη χαιρέτησε και τη συγχαίρηκε κι αυτός. Εκεί γύρισε η Μαρίκα το κεφάλι. Κοιτάχτηκαν, σα να ξαφνιάστηκαν και οι δυο.

Μα ο λοχαγός μπήκε στη μέση και τους χώρισε. Πλησίασε και είπε κάτι της Μαρίκας. Η Μαρίκα ξαναέσκυψε στο πιάνο, κ' ενώ ο Στέφανος γύρισε και χαιρετούσε και τους άλλους, το πιάνο έπαιζε το σκοπό:

Η κυρά μας η δασκάλα
που είν' άγρια και κακιά ...

Η Φιφίκα Πρίφτη δεν το τραγούδησε, το σφύριξε μονάχα ο λοχαγός κουνώντας το κεφάλι και τους ώμους με το ρυθμό.

Ύστερα ήρθε το τσάι. Ο λοχαγός και ο δικηγόρος κάθισαν σ' ένα τραπεζάκι κοντά στη δεσποινίδα Πρίφτη. Ο Στέφανος μιλούσε ορθός με το νομομηχανικό.

- Για δεσ τους, του σφύριξε η ξαδέρφη του, ενώ του σερβίριζε το τσάι.

Ο Στέφανος γύρισε και είδε. Ο δικηγόρος τέντωνε μπρος το στήθος κ' έδειχνε το φουσκωτό χρωματιστό του λαιμοδέτη με μια χρυσή άγκυρα λοξά μπηγμένη, ο λοχαγός καμπουριασμένος πετούσε το κεφάλι έξω, σχεδόν ίσια με το πρόσωπο της κόρης. Κρατούσε δαγκαμένο το τσιγάρο και σούφρωνε το ένα μάγουλο καθώς κοιτάζε με το μονόκλ, σε

τρόπο που να φαίνονται τα δόντια του σα σκύλου που τα δείχνει πριν γαυγίσει.

Η Φιφίκα Πρίφτη τον άκουε να της διηγείται και χαμογελούσε. Ήταν κόρη πλούσιου σαπουνά και αγαπημένη της κυρίας Κατίγκως. Κομψή και νόστιμη, ο Στέφανος μιλούσε ευχάριστα μαζί της και ήξερε πως η Θεώνη, όπως λεγόταν η ξαδέρφη του, την έφερε στο τσάι επίτηδες γι' αυτόν.

Σε λίγο η Θεώνη ξαναέριξε ματιά του Στέφανου, ματιά που έλεγε: Τι κάθεσαι!

Ο Στέφανος γύρισε πάλι και είδε· ο λοχαγός είχε πλησιάσει πιο κοντά τη δεσποινίδα Πρίφτη. Μα δυο βήματα από πίσω της στεκόταν ορθή δίπλα σε μια λατάνια η Μαρίκα. Φορούσε φόρεμα ανοιχτό τριανταφυλλί, και οι ίσκιοι της λατάνιας έπεφταν κ' έτρεμαν απάνω του σαν κοκκινόμουντα νερά. Τα μάτια του Στέφανου σταμάτησαν έξαφνα στη Μαρίκα.

Η Θεώνη πήγε και κάθισε κοντά στη δεσποινίδα Πρίφτη και τον ξαναέκραξε με μια ματιά· κ' έπειτα με το όνομά του.

Μα ο Στέφανος τράβηξε ίσια στη Μαρίκα.

Το βράδυ, όταν η κυρία Κατίγκω τον ρώτησε ποιος ήταν και τι έγινε στο τσάι, ο Στέφανος δεν είπε ούτε πως ήταν η Μαρίκα εκεί.

Την άλλη μέρα βρέθηκε κάτω από το σπίτι της. Η Μαρίκα στάθηκε στο παράθυρο ορθή, ακίνητη ώσπου πέρασε.

Ξαναπαντήθηκαν στο σπίτι της Θεώνης και ξαναπαντήθηκαν και πάλι, σα να το είχαν συμφωνήσει. Βγήκαν περίπατο μαζί και οι τρεις, πρώτα στο δρόμο της ακροθαλασσιάς, έπειτα όμως στ' απόμερα, στην εξοχή, στους λόφους που έπαιζε μικρός ο Στέφανος με τις δυο Ευανθίες, και πιο μακρύτερα, όπου τα λαγκάδια της ρεματιάς ομορφαίνουν περισσότερο, οι λόφοι γίνονταν βουνάκια, πέτρινα πάντα, κοκκινόμαβα, με πεύκα αραιά και ρείκια πιο πυκνά και σφάλαχτα και σπάρτα που όταν ανθίζουν τον Απρίλη έβαφαν όλον τον τόπο σα με αίμα κίτρινο --- ένα κίτρινο που το αγαπούσε χωριστά η Μαρίκα κ' έμενε άφωνη κοιτάζοντάς το όταν έχυne τα βράδια χρυσόξανθες αναλαμπές στα ρόδινα νερά του μικρού κόλπου, που έκανε πίσω από το κάστρο η θάλασσα.

Εκεί έξω δεν απαντούσανε ψυχή. Μόνο κανένα κυνηγό και γαιδουράκια, που όπως κατεβαίνουν ολοσκέπαστα από τα κλαδιά που ήταν φορτωμένα, έμοιαζαν σα θάμνα φουντωτά που σάλευαν, φαινόντανε σα βώλοι χαλκοπράσινοι που ξεκολλούσαν και κυλούσαν γλιστρώντας κάτω στην πλαγιά. Μακρύτερα έβοσκαν κοπάδια τράγοι, και τα κουδούνια ηχούσαν εδώ βοερά από το βάθος και σαν απόκοσμα, εκεί απαλά από τη ράχη, μελαγχολικά. Κάτω στις λαγκαδιάς το χάσμα άγρια περιπλοκάδια πλεγμένα σε κουμαριές και σκίνα και σε ρείκια σχηματίζουν λόχμες, μικρούς θόλους που έφεγγαν βιολετοκόκκινοι όταν άνοιγαν τα ρείκια, έλαμπαν ασπριδεροί με μουντούς, παρδαλούς τόνους όταν ανθίζουν τα περιπλοκάδια.

Η Μαρίκα και ο Στέφανος, πιασμένοι μπράτσο, γλιστρούσαν στις πλαγιές, σερνόντανε στα μονοπάτια, μιλούσανε λιγότερο παρότι σώπαιναν και ονειρευόνταν. Η Θεώνη τους ακολουθούσε πότε κοντά, πότε από πίσω, πότε τους άφηνε να προχωρούνε μόνοι, να κρύβονται για μια στιγμή στα θάμνα, να κάθονται στα φρύδια και να στέκονται στις κορυφές ορθοί σα στύλοι και να κοιτάζουνε τη θάλασσα, που ανοίγονταν μπροστά τους

πάντα πλατύτερη κ' έφεγγε όλη στο ηλιοβασίλεμα σα χρυσή πλάκα απέραντη πυρωμένη σε πυρκαγιά ολοπόρφυρη.

Και μια μέρα, καθώς στέκονταν αντίκρυ εκεί στη θάλασσα, και την κοιτάζανε χεροπιασμένοι, έσφιξε ο ένας περισσότερο το χέρι του άλλου. Ο Στέφανος δεν το θυμάται ποιος. Και μια στιγμή βρεθήκαν με σμιγμένα χείλη. Έπειτα έμειναν ακουμπώντας τα χέρια ο ένας στον ώμο του άλλου, έμειναν άλλη μια στιγμή έτσι και κοιτάζονταν στα μάτια. Ο Στέφανος θυμάται πως η όψη της Μαρίκας ήταν κατακόκκινη.

Έπειτα έλυσαν άφωνοι τα χέρια και κατέβηκαν το λόφο.

Όσες φορές περάσαν από το λόφο, δε σταμάτησαν στο μέρος. Γλιστρούσαν σιωπηλοί. Μια μέρα μόνο, ένα βράδυ που η θάλασσα έλαμπε περισσότερο παρά άλλο βράδυ, και από πάνω κρεμόνταν τα σύννεφα ωχρά, ρόδινα εμπρός και κόκκινα βαθιά στο μάκρος, σταθήκανε και πάλι. Και η Μαρίκα έγειρε στο ώμο του και κοίταζε.

Κοίταξε άφωνη λίγες στιγμές, έπειτα έπιασε το χέρι του και γύρισε και τον έβλεπε στα μάτια. Ο Στέφανος έσκυψε και της φίλησε το μέτωπο.

Η Μαρίκα ακούμπησε ξανά στον ώμο του.

- Πόσο είμαι ευτυχισμένη, είτε σιγαλά.

Ο Στέφανος της γέλασε. Της γέλασε και σώπαινε.

- Στέφανε, ψιθύρισε πάλι η Μαρίκα.

Ο Στέφανος την κοίταξε.

- Είναι και κείθε, και από εκείθε πέρα; ξαναείπε σιγαλά η Μαρίκα κ' έδειξε στο μάκρος, που χάνονταν τα σύννεφα ολοπόρφυρα.

- Τι; έκαμε να ρωτήσει ο Στέφανος. Μα ένα πουλί πέταξε μπρος από τα πόδια του ίσια, ολόισια προς τ' απάνω· κ' ένας ήχος χτυπητός και λαγαρός σκορπίστηκε έξαφνα, σα να τρικύμισε κυματιστά όλον τον αέρα.

Τρεμουλιαστό, ίσια απάνω, κατακόρυφα ανέβαινε το πέταγμα του σταχτερού πουλιού, και λαγαρότερο, τρικυμιστότερο και πάντα πιο ηγερό σα σάλπισμα πρωινό γέμιζε το κελάδημά του τον αιθέρα.

Σώπαιναν και κοίταζαν απάνω όσο που χάθηκε σε μικρό στίγμα τα σταχτερό πουλί, και ο ήχος σβήστηκε σ' έναν ψιθυριστό απόηχο ψηλά στο γαλανό.

- Ω είναι, είναι, ψιθύρισε η Μαρίκα και γυρτή στον ώμο του Στέφανου κατέβηκε το λόφο.

Όταν το βράδυ γύριζαν στην πόλη, ο Στέφανος έφερνε τη Μαρίκα και τη Θεώνη ως τη γέφυρα, και αυτού τις άφηνε, και κείνος πήγαινε από τον άλλο δρόμο.

Μα το βράδυ αυτό η Μαρίκα δεν του άφησε το χέρι· τον έσυρε μαζί της ως τη γέφυρα, και σταθήκαν κ' έσκυψαν στα κάγκελα κ' έβλεπαν κάτω. Είχε νυχτώσει και άναψαν τα φώτα. Δεν περνούσε κανείς στη γέφυρα, και μόνο στο κανάλι κάτω πηγαίναν πέρα δώθε μερικές σκιές.

Στάθηκαν και κοιτάζαν κάτω και σωπαίνουν, σα να ήθελαν ν' ακούσουν ένα ψιθύρισμα που έφτανε από κάτω από τη γέφυρα. Από αντίκρυ, από τους κήπους, ένα απόγειο έφερνε μια μυρουδιά ελαφρή από ανθισμένες πασχαλιές. Η Μαρίκα σύρθηκε πιο κοντά στο Στέφανο, και ο Στέφανος της έσφιξε το χέρι.

Όταν χωριστήκαν ύστερα, φιλήθηκαν πρώτη φορά εμπρός στην ξαδέρφη τους. Τα μάτια της Μαρίκας έφεγγαν στη σκοτεινιά.

Ο Στέφανος θυμάται πως εκεί που γύριζε έπειτα στην πόλη, είχε μπροστά του όλη την ώρα τα μάτια της Μαρίκας. Και θυμάται τώρα πως

εκεί που πήγαινε θυμήθηκε έξαφνα την Ευανθία. Έτσι έξαφνα, έτσι μια στιγμή. Έπειτα η ανάμνηση έσβησε πάλι εμπρός στα μάτια της Μαρίκας.

Και την άλλη μέρα που είδε τη Μαρίκα, η Μαρίκα του είπε:

- Ξέρεις, Στέφανε, η Θεώνη μου θύμωσε χτες βράδυ όταν χωρίσαμε από σένα.

- Γιατί από λάθος τη φώναξα Ευανθία, πρόσθεσε γελώντας φοβάται πως αγαπώ περισσότερο την Ευανθία.

- Και δεν την αγαπάς; ρώτησε ο Στέφανος.

- Ανοησίες, απάντησε η Μαρίκα και σώπασε.

- Αν κ' έπρεπε, είπε πάλι έπειτα από μια στιγμή.

- Γιατί; ρώτησε ο Στέφανος.

- Γιατί κι αυτή --- η Θεώνη --- σε πήγαινε στην Πρίφτη.

- Ανοησίες, είπε τώρα ο Στέφανος.

Και σώπασαν πάλι. Μα ύστερα από λίγο η Μαρίκα ξαναείπε:

- Ωστόσο είναι παράξενο στ' αλήθεια.

- Τι; ρώτησε ο Στέφανος.

- Να, πολλές φορές μου φαίνεται πως είναι αλήθεια η Ευανθία που έρχεται κοντά μας.

Ο Στέφανος την κοίταξε, αλλά δε μίλησε. Θυμάται πως είχε όλη την ώρα κάποια στενοχώρια να μιλήσει. Μα η Μαρίκα μιλούσε πιο πολύ τη μέρα αυτή, μιλούσε πιο πολύ παρότι σώπαινε άλλες μέρες.

.....

Ο Στέφανος θυμάται τώρα πως έπειτα ήρθε το φθινόπωρο· ένα ήμερο φθινόπωρο με μέρες στη σειρά ασυννέφιαστες, χλιαρές και απάνεμες. Οι λόφοι άπλωναν βιολέτινοι με τ' ανθισμένα ρείκια στις πλαγιές, πέρα οι γιαλοί αλλού μενεξεδένιοι αλλού τριανταφυλλοί, οι βράχοι σε σχήματα που άλλαζαν παράξενα κάθε στιγμή κρεμιόνταν σαν ανέροι στα νερά, οι αμμουδιές χρυσοφεγγίζαν κάτω σαν παρδαλά πανιά απλωμένα στο ακρογιάλι. Ένα φως απαλό και διάφανο, που έμοιαζε σα να ήταν καθρέφτισμα κατιτίς άυλου, έτρεμε στον αέρα και στη γη.

Και η Μαρίκα ήταν τόσο ευτυχισμένη να βυθά, να πλέει, να χάνεται σα σε όνειρο μέσα σ' αυτό. Και σώπαινε. Κ' έπειτα άρχιζε πάλι να μιλεί, να φλυαρεί. Κι' έπειτα πάλι ξανασώπαινε. Κ' έτρεχε μπρος, έμενε πίσω, ξαναγύριζε στο Στέφανο κ' έγερνε απάνω του, βάδιζε πλάι του, ψιθύριζε, άπλωνε τα χέρια ψηλά στο φως, πέρα στη θάλασσα, τα έριχνε πάλι κάτω, τα ανάπανε στον ώμο του, τα δίπλωνε τριγύρω στο λαιμό του. Μισοέκλεινε τα μάτια στο πρόσωπό του εμπρός και ξανάνοιγε πάλι τα μάτια πλατιά κ' εκστατικά στο γαλανό, στα χρυσά νέφη, στα ρόδινα νερά.

- Μου αρέσει, μου αρέσει το φθινόπωρο, έλεγε· τον άφηνε να της χαδεύει τα μαλλιά και ήταν τόσο ευτυχισμένη.

- Μου αρέσει το φθινόπωρο, έλεγε κ' έδειχνε απάνω το γλαυκό κ' έδειχνε γύρω το χρυσό φως και κάτω τις ανεμώνες που έσκαζαν πλήθη πολλά στη γη και πλούμιζαν με τόνους ωχρορόδινους το σκούρο χώμα. Τόνοι νεκροί, κιτρινωποί, χαλκοί γλιστρούσαν εδώ και κει στους πράσινους ακόμα θάμνους και στα κλαδιά, όπου κοκκινίζαν ζωηρά τα κούμαρα.

Ο Στέφανος και η Μαρίκα χάνονταν στους θόλους, σταματούσαν κι άκουαν τους σπίνους που λαλούσαν το σιγαλό σκοπό τους στα κλαδιά, τους μικρούς σπουργίτες που ψιθύριζαν στα θάμνα, τους μακρινούς, κομμένους ήχους που φτάνουν πάντα αόριστοι και μελαγχολικοί από την ερημιά και γεμίζουν τη σιγή με κάποια ανησυχία.

Σταματούσαν και τους άκουαν και σώπαιναν, και η Μαρίκα άφηγε το Στέφανο να τη φιλεί και του ξανάλεγε:

- Μου αρέσει το φθινόπωρο.

Κάποιοι αργοπορημένοι βάτοι πρόβαλαν μια μέρα λευκοανθισμένοι, χλωμοκόκκινοι εκεί εμπρός τους, και ο Στέφανος τους έδειξε της Μαρίκας.

- Είναι σαν άνοιξη, της είπε.

Και θυμάται τώρα πως η Μαρίκα τον κοίταξε με μακρύ βλέμμα κ' έπειτα:

- Είναι σα γέλασμα, ψιθύρισε αργά και τον κοιτούσε.

Η φωνή της είχε έναν τόνο σα βραχνό, ελαφρά βραχνό, ανεπαίσθητα βραχνό. Ο Στέφανος όμως τον πρόσεξε.

- Και τον αγαπώ, ξαναψιθύρισε η Μαρίκα με τον ίδιον τόνο στη φωνή και τον κοίταζε στα μάτια.

Ο Στέφανος την κοίταξε κι αυτός σαν παραξενεμένος κ' έμεινε μελαγχολικός. Μα σε λίγο ξαναβγήκανε στο λόφο· η θάλασσα άστραψε πάλι πέρα κ' ένας αέρας χλιαρός από τα πλάτη σκόρπισε το σύννεφο. Η Μαρίκα ξανάπλωσε τα χέρια σα φτερά, και η φωνή της ηχούσε ξάστερη.

Είχαν φτάσει κοντά στο Χάλασμα, ένα παλιό ερειπωμένο σπίτι που τα παράθυρά του ανοιγόντανε άδεια κοντά, μπροστά στη θάλασσα. Η Μαρίκα αγαπούσε να σταματά εκεί· τριγύρω κοκκίνιζαν ξεροί, γυμνοί μονάχα βράχοι, και οι ροδοδάφνες που δοκιμάσαν να φυτέψουν μια φορά απέξω από το χάλασμα, απόμεναν λειψές και μόλις που κοκκίνιζαν· εμπρός στην πόρτα του όμως απλωνόταν πλατιά, μεγάλη η θάλασσα.

Η Μαρίκα σταμάτησε και τώρα εκεί· και τέντωσε το χέρι και την έδειξε.

Κοντά της η Θεώνη κοίταζε σα να έπληττε· και ολόγυρα στους λόφους και αντίκρυ στο ορθόβραχο βουνό και απάνω στο γλαυκό και κάτω στη ροδισμένη θάλασσα άπλωνε τη χλιαρή γαλήνη του το αργό και φωτεινό φθινόπωρο.

.....

Μα η κυρία Κατίγκω έμαθε τους περίπατους και θύμωσε με τη Θεώνη. Η κυρία Αγλαΐα τα έβαλε με τη γιαγιά κ' έπειτα με την ίδια τη Μαρίκα. Της θύμισε τη νομαρχία και της είπε:

- Αδύνατο! Αδύνατο να γίνει!

Δεν ήθελε μήτε να φανταστεί για τη Μαρίκα κάτι κατώτερο από νομαρχία. Και γέλασε ανάμεσα στα δόντια:

- Στο σπίτι της κυρίας Κατίγκως!

Μα και για την κυρία Κατίγκω η προίκα της Μαρίκας δεν ήταν αρκετή· η κυρία Κατίγκω αγαπούσε κιόλα τη Φιφίκα Πρίφτη και το έκοψε κι αυτή στο Στέφανο:

- Μονάχα τη Φιφίκα.

Έτσι έπαυαν οι περίπατοι, και ο Στέφανος έβλεπε σπάνια τώρα τη Μαρίκα. Θυμάται πως ήταν μελαγχολικός και διάβαζε πάντα το Βέρθερο· δε μιλούσε πια με την κυρία Κατίγκω, ούτε η γιαγιά ερχότανε σ' αυτή. Όσπου μια μέρα ζήτησε έξαφνα η Μαρίκα να δη το Στέφανο.

Ειδωθήκαν στις Θεώνης, και η Μαρίκα ήταν ωχρή· μα έπειτα κοκκίνισε μεμιάς.

- Να φύγομε, του είπε.

Και όταν είδε πως ο Στέφανος δεν απαντούσε.

- Τότε έλα στη μαμά, του είπε πάλι ξαφνικά.

Ο Στέφανος αποφάσισε και πήγε, και η κυρία Αγλαΐα του έσφιξε περίεργα το χέρι και μιλήσαν φιλικά. Φαινόταν σα να ξέχασε τη νομαρχία κ' έδειχνε πως είχε κάτι να του πει. Μα δεν το είπε· όταν έφευγε του ψιθύρισε μονάχα:

- Ήθελα να μιλούσατε με τη γιαγιά.

Μα και η γιαγιά προτίμησε και πήγε στην κυρία Κατίγκω· και της είπε την απόφαση που πήρε να δωρίσει στη Μαρίκα το κτήμα που είχε για την Ευανθία.

Η κυρία Κατίγκω τινάχτηκε όταν το άκουσε:

- Αλλά, νονά!

Μα όταν έπειτα λογάριασε πως με το κτήμα αυτό η προίκα της Μαρίκας ανέβαινε ψηλότερα από της Φιφίκας Πρίφτη, είπε σιγαλότερα:

- Για να το πω του Γιάγκου.

Και φώναξε τον κύριο Γιάγκο κ' έδωσαν το λόγο τους.

Μα την ώρα που θα έφευγε η γιαγιά, η κυρία Κατίγκω την έκραξε στην άκρη.

- Κοίταξε όμως, νονά, της είπε, όσο είσαι ζωντανή δεν πρέπει να το μάθει η Ευανθία.

- Ναι, απάντησε η γιαγιά.

- Ξέρεις πόσο την αγαπώ· δε θέλω να πικραθεί, πρόσθεσε η κυρία Κατίγκω.

- Ναι, ναι είπε ξανά η γιαγιά, φιλήθηκε με την κυρία Κατίγκω και αγκάλιασε το Στέφανο.

Κ' έτρεξε στην κυρία Αγλαΐα και στη Μαρίκα που περίμεναν.

Η κυρία Αγλαΐα φίλησε και κείνη τη Μαρίκα, όταν όμως έγιναν οι αρραβώνες δεν παρουσιάστηκε. Η Μαρίκα βγήκε χλωμή μόνο με τη γιαγιά. Η κυρία Κατίγκω ήταν νευρική όλη την ώρα. Στην πόρτα φάνηκε ο άσπρος σκούφος του παππού, και όταν βγήκε από τη σάλα η υπηρέτρια με το δίσκο, ο παπαγάλος φώναξε από το κλουβί. Η Μαρίκα χλόμιασε περισσότερο. Και κει που έφευγαν έπειτα, ο Στέφανος την πρόσεξε πως έβηξε ξερά.

Η κυρία Κατίγκω, όταν γύρισαν στο σπίτι, αγκάλιασε και φίλησε το Στέφανο.

- Αφού το θέλησες, με την ευχή μου, του είπε, ωστόσο...

Ο Στέφανος την κοίταξε.

- ... καλύτερα να μη γινότανε, ψιθύρισε η κυρία Κατίγκω.

Κ' έσκυψαν και οι δυο κ' έμειναν σιωπηλοί.

Όμως την άλλη μέρα άλλαξε η κυρία Κατίγκω, πήγε στη γιαγιά και στη Μαρίκα. Και όταν γύρισε στο σπίτι είπε στον κύριο Γιάγκο:

- Δεν ξέρεις τι καλή που είναι η Μαρίκα.

Κ' έπειτα:

- Και κ ε ί ν η βγήκε σήμερα και με χαιρέτησε.

Ο κύριος Γιάγκος κατάλαβε πως εννοούσε την κυρία Αγλαΐα.

- Μου θυμώνει μόνο όταν πιάνεται με τη νονά, πρόσθεσε η κυρία

Κατίγκω.

Κ' έπειτα πάλι:

- Τώρα που πήρε η κόρη της το κτήμα, δεν έχει πια μαζί μας

τίποτε.

Μα έξαφνα:

- Δεν ξέρεις πώς το έχω μέσα μου, είπε σιγότερα.

Ο κύριος Γιάγκος την κοίταξε.

- Τι; ρώτησε.

- Που το πήραμε της Ευανθίας, απάντησε η κυρία Κατίγκω και

μελαγχόλησε.

Έπειτα όμως πηγαίνοντας πιο κοντά του:

- Ξέρεις τι περιμένει; του είπε.

- Ποιος; ρώτησε ο κύριος Γιάγκος.

- Η... απάντησε η κυρία Κατίγκω, και ο κύριος Γιάγκος εννόησε πάλι, περιμένει να γίνει ο Στέφανος νομάρχης. Με αυτό την έκαμαν και δέχτηκε.

Ο κύριος Γιάγκος γέλασε:

- Ε, και συ τάχα δεν το θέλεις;

Η κυρία Κατίγκω δεν απάντησε. Έτρεξε μέσα και φίλησε το

Στέφανο.

Γρήγορα όμως ξαναμάλωσε η κυρία Αγλαΐα με τη γιαγιά και ξαναέκλεισε την πόρτα στην κυρία Κατίγκω. Μα πρόφτασε η Μαρίκα, και ο Στέφανος δεν το έμαθε. Όταν το έμαθε έπειτα, είχε συνηθίσει. Δεν πρόσεχε. Πρόσεχε κ' έβλεπε μόνο τη Μαρίκα.

Και τώρα, ενώ ο Στέφανος κάθετα εκεί αντικρύ στη θάλασσα και φέρνει στη μνήμη του όλα αυτά ένα-ένα σα να τα ξαναζεί, έχει μπροστά του πάντα την εικόνα της Μαρίκας· της Μαρίκας ορθής κάτω από τα βραδιασμένα πεύκα, σκυφτής στ' αραδιασμένα κοχύλια της στον άμμο, ακίνητης μπροστά στη θάλασσα ενώ έπαιζαν τ' άλλα παιδιά· ριγμένα απάνω του τα μελαγχολικά μεγάλα μαύρα μάτια της, του φαίνονταν σα να του ανοίγουν έξαφνα ένα μυστικό.

Κ' έξαφνα πάλι εκεί θυμάται ο Στέφανος τη χτεσινή σκηνή με την κυρία Κατίγκω όταν γύρισαν στο σπίτι, και στο παράθυρο ξέσπαζε η βροχή. Η κυρία Κατίγκω είχε έπειτα όλο το βράδυ σκοτεινό το πρόσωπο, και η σιγή της ήταν πνιγερή όλη την ώρα στο τραπέζι. Για να την αποφύγει, ο Στέφανος βγήκε έξω στο μπαλκόνι· βγήκε και στάθηκε σκυφτός. Δεν ήθελε όμως να συλλογιστεί και γύρισε τα μάτια του απάνω. Με έξαφνα τα σταμάτησε εκεί παράξενα ο Ωρίων που ανέβαινε από το βουνό. Ανέβαινε λαμπρός, υγρός σα μόλις λουσμένος στη βροχή κ' έλαμπε κει παράξενα στημένος ολόρθος στο βουνό.

Ο Στέφανος θυμάται πως τον κοίταζε ώρα, σα να τον πρόσεχε πρώτη φορά, σα να τον έβλεπε έτσι εκεί πρώτη φορά. Και θυμάται πως ανατρίχιασε· του φάνηκε μεμιάς σα να τον κοίταζε και κάποιος άλλος,

κάποιος κοντά του, πίσω, πλάι του. Έστρεψε πίσω, πλάι ---δεν ήταν κανείς. Και σήκωσε πάλι τα μάτια απάνω κ' έβλεπε τον Ωρίωνα. Και σήμερα έξαφνα η Μαρίκα του μίλησε για τον Ωρίωνα.

Ο Στέφανος τινάχτηκε όπως και την ώρα που άκουσε τη Μαρίκα να μιλεί γι' αυτόν. Σταμάτησε και κοίταξε μπροστά του πέρα σα να έβλεπε κει να έτρεμε ν' ανοίξει πάλι κάποιο μυστικό.

Μα ξαναέσκυψε, και η Μαρίκα ήταν πάλι εμπρός του ορθή· ορθή κάτω από τα ισκιωμένα πεύκα, ορθή από πίσω του και πρόσμενε να έρθει να καθίσει το πουλί, ορθή μπροστά του κ' έπαιρνε από το χέρι του το πορτοκάλι που είχε κόψει αυτός ο ίδιος για την αδερφή...

Γύρω άρχισε να σκοτεινιάζει, και η θάλασσα είχε βαφεί με χρώμα κίτρινο που χλόμιαζε ολοένα σιγοσβήνοντας σε σταχτερή άχνα. Και του Στέφανου, καθώς κοίταζε τη θάλασσα, του φάνηκε πως γέμισε όλη με τους κύκλους που την είδε να γεμίζει το σκοτεινό απομεσήμερο που πέθαινε η μικρή αδερφή.

Ξανατινάχτηκε. Όταν σήκωσε πάλι τα μάτια δεν ήταν γύρω του κανείς. Τα τραπέζια του καφερείου όλα έρημα, στην τζαμόπορτα έπαιζε μια λάμψη, σα φως που σπάζει σε αδειανό καθρέφτη.

Σηκώθηκε σιγά και τράβηξε προς το ακρογιάλι. Η θάλασσα σιωπηλή σκοτεινιάζε ολοένα, στα καϊκια ανάβανε θαμπά μικρά φανάρια, και η λάμψη τους έμενε ακίνητη σαν καρφωμένη ορθή μες στο νερό. Ούτε άνθρωπος, ούτε ίσκιος γύρω· μόνο ένα ναυτόπουλο εκεί κάπου σκορπούσε σα στεναγμό το σιγαλό παθητικό τραγούδι του:

Θάλασσα πλατιά,
μαύρη ξενιτιά...

Μελαγχολία παράξενη κυρίεψε έξαφνα το Στέφανο ενώ βάδιζε και άκουε που ξεψυχούσε το τραγούδι πίσω του· σα να του ξύπνησε μεμιάς η θλίψη ολόκληρης μιας ξενιτιάς, μιας ερημιάς.

Αλλά ποιας ξενιτιάς, ποιας ερημιάς;

Ο Στέφανος σταμάτησε.

Και μια στιγμή καθώς σταμάτησε, του ήρθε πως τάχα ήταν κλεισμένος στα τείχη του σχολείου μια φορά· είχε μπροστά του πέρα την ξένη θάλασσα και τραγουδούσε ο ίδιος το τραγούδι που έσβηνε τώρα πίσω του. Το τραγουδούσε και θυμόταν τη δική του θάλασσα και την κυρία Κατίγκω που του έγραφε πως κάθεται και την κοιτάζει μόνη.

Κ' έξαφνα του έρχεται στο νου πως του είχε γράψει κάποτε η κυρία Κατίγκω: Είχαμε τώρα εδώ την Ευανθία. Ο Στέφανος την είχε λησμονήσει. Θυμόταν μόνο την κυρία Κατίγκω όταν έβλεπε τη θάλασσα.

Και ο Στέφανος ξανασταμάτησε. Θυμήθηκε πάλι μεμιάς πως γύρισε ένα καλοκαίρι σπίτι του. Ήταν τότε που η γιαγιά δεν ερχόταν στην κυρία Κατίγκω· κ' ένα βράδυ ξαφνίστηκε καθώς πήγαινε στο δρόμο. Τον σταμάτησε τρεχάτη η Ευανθία.

- Ήρθα να κάνω μπάνια και να με δει η γιαγιά· πες της θείας Κατίγκως πως θα έρθω να τη δω, του είπε σιγά, σχεδόν στο αφτί.

Και του έσφιξε το χέρι κ' έφυγε.

Και μια βραδιά ήρθε αλήθεια. Αγκαλιάστηκαν με την κυρία Κατίγκω και μίλησαν πολλά Ο Στέφανος στεκόταν στο μπαλκόνι. Και μια

στιγμή ήρθε η Ευανθία εκεί κοντά του. Πρώτα στάθηκε αμίλητη, έπειτα του είπε:

- Έμαθα θα φύγεις.
- Ναι, της απάντησε.
- Και γω θα φύγω, δε θα μείνω όλον το μήνα, είπε η Ευανθία.

Και σόπασαν και οι δυο. Κάτω απλωνότανε μπροστά τους σιωπηλή κ' η θάλασσα. Και ο Στέφανος σα να την είδε να γεμίζει όλη με τους κύκλους. Μια στιγμή κ' έπειτα οι κύκλοι έσβησαν. Έσβησαν όπως έσβησαν και τώρα που απλώθηκαν μπροστά του πάλι μια στιγμή...

Ο Στέφανος ήταν στην πόρτα του. Είδε την τραπεζαρία φωτισμένη: τον περίμεναν. Συλλογίστηκε την κυρία Κατίγκω αμίλητη και σκοτεινή.

Και στάθηκε. Σκέφτηκε να γυρίσει πίσω. Όμως ανέβηκε.

Τον περίμεναν να φάνε, και η κυρία Κατίγκω τον καλησπέρισε χαρούμενη.

- Ήταν εδώ η Ευανθία, του είπε· δεξ τι μου έφερε.

Και του έδειξε ένα κέντημα, ένα μαξιλαράκι μ' ένα κόκκινο μεγάλο ρόδο φουσκωτό, στη μέση από φόντο κίτρινο.

Ο Στέφανος το κοίταξε. Το φως της λάμπας έριχνε απάνω του ζωηρούς κρεμεζιούς τόνους --- του Στέφανου του φάνηκαν σαν αιματένιοι.

- Πώς χάρηκε ο πατέρας σου, είπε η Κατίγκω. Ε, Γιάγκο;

Ο κύριος Γιάγκος κοίταξε.

- Την... Ευανθία, είπε η κυρία Κατίγκω.

- Ναι, μεγάλωσε, είπε ο κύριος Γιάγκος.

Η κυρία Κατίγκω αναστέναξε, και ο κύριος Γιάγκος άλλαξε ομιλία. Παραπονέθηκε για τους κεφτέδες.

- Τους έκαψε, είπε.

Έπειτα φώναξε την υπηρέτρια για τις σκνίπες που πλημμύριζαν το τραπέζι:

- Κλείνετε πρώτα πριν ανάψετε το φως, σας είπα!

Ο Στέφανος έτρωγε αμίλητος, η κυρία Κατίγκω έγινε πάλι μελαγχολική.

Άμα τελείωσαν και ο Στέφανος σηκώθηκε να φύγει, η κυρία Κατίγκω τον πλησίασε στην πόρτα.

- Θα έβγεις έξω; του είπε.

Ο Στέφανος ένεψε «ναι», και η κυρία Κατίγκω τον κοίταξε άφωνη μια στιγμή στα μάτια. Έπειτα γύρισε να φύγει, μα πάλι σταμάτησε και τέλος τόλμησε:

- Που ήσουν σήμερα;

Ο Στέφανος την κοίταξε μονάχα.

Και η κυρία Κατίγκω πλησιάζοντας και βάζοντας ελαφρά το χέρι της στον ώμο του ψιθύρισε:

- Καλά, καλά· καλύτερα που πήγες.

Και γύρισε και μπήκε μέσα.

Ο Στέφανος έμεινε μια στιγμή χωρίς να κινηθεί.

- Η ίδια πάντα, η ίδια πάντα, είπε έπειτα και τράβηξε στην κάμαρά του.

Την άλλη μέρα βρήκε ο Στέφανος την Ευανθία μόνη στην τραπεζαρία.

- Δε σηκώθηκε η Μαρία, του είπε.

Ο Στέφανος της έδωσε το χέρι και σταμάτησε:

- Είναι ίσως αδιάθετη;

Η Ευανθία δεν απάντησε.

- Ήταν εδώ η Φιφίκα, είπε έπειτα. Και πρόσθεσε:

- Ήρθε για μένα.

Και κοίταζε το Στέφανο.

Στην πόρτα ήρθε και στάθηκε ο παππούς.

- Έλα, παππού, του μίλησε η Ευανθία.

Ο παππούς κοίταξε μέσα μια στιγμή, έπειτα γύρισε κ' έφυγε.

- Θα ταξιδέψει, είπε η Ευανθία.

- Ποιος; ρώτησε ο Στέφανος.

- Η Φιφίκα· θα έφευγε σήμερα, μα δεν της ετοιμάσανε το φόρεμα.

- Γκρίζο με τρία πλατιά βολάν, είπε ξανά αφού κάθισε.

Κι έπειτα από μια στιγμή:

- Βάζω στοίχημα πως δε θ' αρέσει της Μαρίκας.

- Τι; ρώτησε ο Στέφανος.

- Το φόρεμα· θα το βρει πρόστυχο.

Ο Στέφανος δε μίλησε.

- Όπως βρίσκει πρόστυχη και τη Φιφίκα.

Και η Ευανθία κοίταξε το Στέφανο· και είπε πάλι σα με πείσμα:

- Μα εμέ μου αρέσει. Και της θείας Κατίγκως της αρέσει.

Ο Στέφανος δεν πρόφτασε ν' ακούσει· η κυρία Αγλαΐα μπήκε μέσα.

Η Ευανθία σηκώθηκε και καλημέρισε.

Η κυρία Αγλαΐα μόλις κίνησε τα χείλη. Έπειτα άπλωσε αλύγιστα και αργά το χέρι της στο Στέφανο.

Ο Στέφανος έσκυψε κ' έφερε σ' αυτό τα χείλη.

Η κυρία Αγλαΐα πήγε ως το παράθυρο κ' έριξε έξω μια ματιά· έπειτα γύρισε στη γωνία όπου είχε τ' άνθη της και στάθηκε μπροστά σε μια μπεγκόνια. Δοκίμασε το χώμα και χάδεψε τα φύλλα της.

Καθώς τα άγγιξε, μια παρδαλή απαλή λάμψη τρεμούλιασε μπροστά στην Ευανθία που πλησίασε κεί· τα κόκκινα καμπανωτά άνθη από δυο τουλίπες στημένες παρά πίσω έριχναν τόνους κόκκινους. Ο Στέφανος θυμήθηκε μπροστά τους το πορφυρό ρόδο στο κέντημα που χάρισε η Ευανθία στην κυρία Κατίγκω· κ' έμεινε και τους κοίταζε.

Η Ευανθία πρόσεχε στην κυρία Αγλαΐα που πήγε σε μια εταζέρα. Πήγε και στάθηκε μπροστά σ' αυτή κ' έσυρε απάνω της ελαφρά τα δάχτυλα· αφού έκαμε ύστερα το ίδιο και στο πιάνο, γύρισε γρήγορα και πάτησε το κουμπί του κουδουνιού που ήταν απάνω στο τραπέζι.

Η υπηρέτρια ήρθε να της σερβίρει τον καφέ, μα η κυρία Αγλαΐα ρώτησε απότομα:

- Ποια ξεσκόνισε δω μέσα; Η υπηρέτρια έσκυψε τα μάτια κάτω.

Να ξεσκονίσεις πάλι, είπε η κυρία Αγλαΐα και κάθισε μπρος στον καφέ της.

Κ' ενώ άπλωνε έπειτα σιγά το βούτυρο σε μια φετίτσα, σταμάτησε έξαφνα και ρώτησε την Ευανθία:

- Τι φορούσε η Πρίφτη;
 - Ένα σερζ μοβ με ζακετίτσα, απάντησε η Ευανθία.
- Η κυρία Αγλαΐα μισοέκλεισε τα βλέφαρα:
- Το ξέρω· δεν της πάει καθόλου.
 - Πώς; έκαμε να πει η Ευανθία, μα μόνο το ψιθύρισε.
 - Δε θα το πάρει αυτό μαζί της, είπε ύστερα.
 - Πού να το πάρει;
 - Στην Ιταλία· θα πάει με τον πατέρα της.

Η κυρία Αγλαΐα σήκωσε τα μάτια. Και με χαμόγελο:

- Κι ο λοχαγός μαζί; είπε.

Η υπηρέτρια ήρθε και ξεσκόνιζε, και η Ευανθία δεν απάντησε.

Είπε μόνο για το νέο φόρεμα που έραβε η Φιφίκα.

- Γκρίζο με τρία πλατιά βολάν.

Και πρόσθεσε:

- Κάνουν πάλι πλατιές τις φούστες

Η άκρη ρου άσπρου σκούφου του παππού φάνηκε που έσκυψε στην πόρτα. Μα τραβήχτηκε αμέσως πίσω, και η κυρία Αγλαΐα δεν τον είδε. Η υπηρέτρια τοποθετούσε πάλι στην εταζέρα τα πράγματα που είχε σηκώσει, και η κυρία Αγλαΐα πρόσεχε κει και φώναζε της υπηρέτριας:

- Λίγο πιο πέρα, δεξιότερα...

- Όχι! πιο εδώ --- τι ζώο! είπε δυνατότερα όσο που τέλος: Αυτού, καλά, ψιθύρισε ευχαριστημένη και γύρισε στην Ευανθία: Πλατιές, μα δε μου αρέσουν.

Αλλά η Ευανθία δεν απάντησε.

Ο Στέφανος είχε στρέψει προς το παράθυρο· ο ήλιος χτυπούσε και φώτιζε τη λεύκα απέξω· τα φύλλα της ήταν πιο χαλκοκόκκινα και μαδημένα. Όταν ξαναγύρισε τα μάτια μέσα είδε πως η Ευανθία τον κοίταζε. Η κυρία Αγλαΐα τίναζε μέσα στο δίσκο τα ψίχουλα από το βούτημά της...

- Φλώρα, Φλώρα! ακούστηκε από το διάδρομο η φωνή του παπαγάλου. Φλώρα ήταν το όνομα της υπηρέτριας που είχαν στο σπίτι όταν πήρανε τον παπαγάλο. Η Μαρίκα τον έμαθε να το φωνάζει, και όταν έφυγε η υπηρέτρια ο παπαγάλος φώναζε πάντα το όνομα αυτό άμα πλησίαζε η Μαρίκα.

Ο Στέφανος σα να ξαφνίστηκε, έστρεψε στην πόρτα που έμπαινε η Μαρίκα.

Η Μαρίκα κοίταξε πρώτα το Στέφανο, έπειτα φιλήθηκε με την κυρία Αγλαΐα και την Ευανθία.

- Τι ωραία μέρα! γύρισε προς το παράθυρο, αφού χαιρέτησε το Στέφανο.

- Θα βγούμε με το αμάξι, είπε η κυρία Αγλαΐα.

Η Μαρίκα πήγε ίσια στο πιάνο κ' έπειτα στην εταζέρα. Τα δοκίμασε, ήταν ξεσκονισμένα. Ύστερα σταματώντας απέναντι στη εταζέρα:

- Να μην μπορεί να μάθει ακόμα! είπε σα μόνη της και πλησίασε και πήρε κ' έσιαζε τα πράγματα που ήταν σ' αυτή.

Μα η κυρία Αγλαΐα που δεν τον είδε φώναξε:

- Μαρίκα!

- Να μην μπορεί να μάθει! ξαναψιθύρισε η Μαρίκα.

- Καλά ήταν· εσύ τα χάλασες, της ξαναφώναξε η κυρία Αγλαΐα.
Μα η Μαρίκα σα να μην την άκουσε, έβαλε τα βάζα όπως ήθελε αυτή, και η κυρία Αγλαΐα έκανε να σηκωθεί:

- Αλλά, Μαρίκα!

- Έτσι, στραβά τα βάζουν τώρα· το είδε στις κυρίας προέδρου, είπε η Ευανθία.

Ο Στέφανος περίμενε να πει η κυρία Αγλαΐα στη νομαρχία δεν τα βάζουν έτσι, μα η κυρία Αγλαΐα δε μίλησε· σήμανε μόνο το κουδούνι.
Η υπηρέτρια ήρθε και ξαναέσιαξε τα βάζα.
Η Μαρίκα πήγε στο Στέφανο.

- Έτσι με κάνει πάντα νευρική, του είπε και στάθηκε κοντά του στο παράθυρο.

- Το είδα αλήθεια στις κυρίας προέδρου, ξαναείπε, μα η μαμά έτσι κάνει πάντα.

Ο Στέφανος θέλησε ν' αλλάξει θέμα.

- Κοίταξε κει, της είπε κ' έκαμε να της δείξει κάτι, δεν ήξερε κι ο ίδιος τι.

Η Μαρίκα έσκυψε· μα καθώς έσκυψε, η ματιά της πήρε τον ίσκιο της γιαγιάς που σκούπιζε κάτω στην αυλή. Τινάχθηκε ορθή πάλι.

- Όλοι εδώ μέσα μα κάνουν νευρική, είπε και γύρισε γοργά στην κάμαρα.

Η Ευανθία είχε καθίσει και κεντούσε και καθώς σήκωσε μια στιγμή τα μάτια, τα έριξε στη Μαρίκα και στο Στέφανο. Κι αυτοί στρέφοντας μέσα την είδαν που τους κοίταζε.

Η Ευανθία δεν πήρε από πάνω τους τα μάτια. Η κυρία Αγλαΐα γυρισμένη εκείθε, καθάριζε τα φύλλα της μπεγκόνιας.

Η Μαρίκα έμεινε σα συγχυσμένη, η Ευανθία ατάραχη. Ο Στέφανος είδε όμως στη ματιά της μια λάμψη κίτρινη, μια λάμψη που του θύμισε ξαφνικά τη ματιά μιας γάτας κοκκινόμαλλης που είχαν μια φορά στο σπίτι όταν ήταν μικρός και του άνοιξε συχνά πληγές στα δάχτυλα.

Όταν η κυρία Αγλαΐα γύρισε πάλι το πρόσωπο στην κάμαρα, τους είδε που κοιταζόντανε άφωνοι και είχε το αίσθημα πως κάτι έγινε κει ανάμεσα στους τρεις.

- Τι κάθεστε; θα βγούμε με το αμάξι, είπε γοργά η κυρία Αγλαΐα.

- Αλλά μαμά, πετάχτηκε η Μαρίκα. Το είχα να πάω στα μαγαζιά, να δω ένα ύφασμα, πρόσθεσε αφού σώπασε μια στιγμή. Μα το πρόσθεσε σε τόνο που έδειχνε πως η ιδέα της είχε έρθει μόνο εκείνη τη στιγμή.

- Στο γύρισμα σταματούμε και το βλέπεις, είπε η κυρία Αγλαΐα και την κοίταξε με βλέμμα που φανέρωνε πως ένιωσε την πρόφαση. Και τράβηξε κατά την πόρτα.

Η Ευανθία πήγε κοντά.

Η Μαρίκα στάθηκε μπρος στο Στέφανο, που έμενε ορθός στη θέση του, έτοιμος να κινηθεί, μα σα να μην ήξερε προς πού να κινηθεί.

- Κι αυτή, κι αυτή με κάνει νευρική, του είπε, μόλις η Ευανθία χάθηκε έξω από την πόρτα.

Σταμάτησε άλλη μια στιγμή μπροστά του, κ' έπειτα ακολούθησαν άφωνοι και οι δυο.

Το αμάξι τράβηξε το δρόμο της ακρογιαλιάς. Η θάλασσα στρωνόταν πέρα ήσυχη, ωχρογάλανη.

Σωπαίνουν και οι τέσσεροι· η Μαρίκα κοντά στο Στέφανο, η Ευανθία αντίκρυ του πλάι στην κυρία Αγλαΐα.

Έξαφνα η θεία Αγλαΐα θυμήθηκε πάλι το φόρεμα της Πρίφτη.

- Γκρίζο είπες; ρώτησε την Ευανθία.

- Ναι, γκρίζο, απάντησε η Ευανθία.

Δεν πρόσθεσε με τρία βολάν, κοίταξε μόνο στα μάτια τη Μαρίκα.

Και η Μαρίκα την κοίταζε κι αυτή.

Σε λίγο περνούσανε τη γέφυρα του μόλου κ' έσκυψαν κ' έβλεπαν κάτω και οι δυο. Μεγάλοι σωροί ρόδια ήταν στημένοι πυραμιδωτά στο μόλο ανάμεσα σε στοίβες σάκους και ψηλές σειρές τετράγωνα ολοκαίνουργα κασόνια.

- Τι κόκκινα! ψιθύρισε η Ευανθία βλέποντας τα ρόδια.

- Μαρίκα, θυμήσου να στείλομε να πάρομε, είπε η κυρία Αγλαΐα.

Από τις αποθήκες του μόλου κάτω από τη γέφυρα έφτανε απάνω κρατητός ο βρόντος άπειρων σφυριών που καρφώναν ολοένα. Η Μαρίκα σφάλισε τ' αφτιά με τις παλάμες, ώσπου πέρασαν τη γέφυρα.

- Ήρθαν απόψε δυο ιγγλέζικα για να φορτώσουν, είπε ο Στέφανος.

- Πόσο αγοράζουν; ρώτησε η κυρία Αγλαΐα.

Ο Στέφανος είπε την τιμή, και ξανασωπάσαν πάλι. Η Ευανθία σηκώνοντας τα μάτια αντίκρισε μια στιγμή το Στέφανο. Η Μαρίκα κοίταζε ένα μικρό άσπρο σύννεφο στον ουρανό. Είχε υψωθεί εκεί, η Μαρίκα δεν το είχε δει από πού, και στάθηκε ψηλά και σάλευε μια εδó μια εκεί, σα να μην ήξερε προς τα πού να πάει.

Η Ευανθία γύρισε και την κοίταζε

- Μαρίκα! φώναξε έπειτα με μιας.

Η Μαρίκα γύρισε.

- Να μην πάρομε και τη γιαγιά!

Η Μαρίκα τής έριξε μόνο ένα βλέμμα δίχως ν' απαντήσει, και ο Στέφανος είδε πάλι στη ματιά της Ευανθίας την κίτρινη αναλαμπή που του θύμιζε πρωτότερα την παλιά γάτα.

Ο δρόμος φάνηκε στη θάλασσα και ανέβαινε προς το βουνό. Το αμάξι πήγαινε τώρα αργά, και η Μαρίκα ακουμπισμένη πίσω κοίταζε πάλι το σύννεφο. Είχε πυκνώσει τώρα μια στιγμή, έπειτα ξαναραίωσε και άπλωσε σα μαλλί ξασμένο, σκόρπισε αραιότερο, κομματιαστό, ώσπου έσβησε.

-Μαρίκα, ξαναφώναξε η Ευανθία, καλά είναι τα μαλλιά μου;

Είχε βγάλει το καπέλο, το ακούμπησε στα γόνατα, κ' έσιαζε τα μαλλιά και κοίταζε.

Η Μαρίκα δεν της απήντησε. Γύρισε μόνο στην κυρία Αγλαΐα και είπε:

- Δεν πάμε πίσω;

- Ναι, με το γύρο, είπε η κυρία Αγλαΐα.

- Αλήθεια· να δούμε στο λιμάνι και τα ιγγλέζικα, είπε η Ευανθία.

Το αμάξι ανέβαινε σε μια πλαγιά κατάφυτη με αμπέλια τρυγημένα πια και με κοκκινισμένα φύλλα, και ο δρόμος ισκιωνόταν από το κάστρο που άφησαν πίσω προς την ανατολή· στην άκρη των αυλακιών του δρόμου φύτρωναν ωχρολόευκα αγριολούλουδα, λευκογάλανα σκυλάκια, και από τους όχτους μύριζε ακόμα η ξερή ρίγανη.

Η Μαρίκα κούμπωσε το φόρεμά της.

- Κρυώνεις; Ρώτησε ο Στέφανος.

Η Μαρίκα δεν απάντησε, μα ο Στέφανος φώναξε στον αμαξά:

- Χτύπα λιγάκι.

Άμα κατηφόρισαν στο λόφο, ο ήλιος ξαναθέρμανε το δρόμο και η θάλασσα φάνηκε πάλι κάτω φωτεινή λουρίδα. Το αμάξι κυλούσε τώρα γοργότερα, μα ένα σφύριγμα μέσα από τα δέντρα το σταμάτησε με μιας σε μια καμπή. Ήταν το τραίνο που περνούσε δυο βήματα σχεδόν μπροστά. Η Ευανθία πετάχτηκε ορθή και σήκωσε το χέρι. Μερικά κεφάλια πρόβαλαν έξω από τα παράθυρα των βαγονιών.

Η Ευανθία έκαμε να νέψει με το χέρι, μα η κυρία Αγλαΐα την κράτησε.

- Τρελή! Έβγαλε φωνή.

Η Ευανθία γέλασε, αλλά δεν κάθισε.

- Ο λοχαγός! Ο λοχαγός της Πρίφτη, φώναξε έπειτα κοιτάζοντας κατά το τραίνο.

Η κυρία Αγλαΐα άφησε την Ευανθία και γύρισε κι αυτή να δει, ενώ ο τριγμός του τραίνου που χανόταν πάλι μες στα δέντρα σκέπασε τη φωνή της Ευανθίας.

Η Μαρίκα την κοίταξε περίεργα και γύρισε στο Στέφανο.

Η κυρία Αγλαΐα μίλησε πάλι για το ταξίδι και τα τρία βολάν της Πρίφτη.

Το αμάξι πλησίαζε προς το λιμάνι και πλάι του σταματούσαν στο σκονισμένο δρόμο χωριάτισσες που πήγαιναν ξυπόλυτες και με πανέρια στο κεφάλι.

Εμπρός στο πρώτο καφεενεδάκι που απαντήσαν ύστερα, στεκόταν ένα αμάξι· και σ' ένα από τα τραπέζια κάτω από τους ψηλούς ευκάλυπτους ήταν δυο κύριοι καθισμένοι. Χαιρέτησαν το Στέφανο με το καπέλο.

- Ποιος είν' ο άλλος; ρώτησε η κυρία Αγλαΐα.

- Ο νέος εφέτης, είπε ο Στέφανος, και η κυρία Αγλαΐα κούνησε το κεφάλι δεύτερη φορά.

Η Ευανθία έσκυψε να κοιτάξει, μα η κυρία Αγλαΐα την τρώμαξε με μια κραυγή. Η Ευανθία είχε ξεχάσει στα γόνατά της το καπέλο και η κυρία Αγλαΐα της ξαναφώναξε:

- Μα τι ντροπή!

Και τη βίασε να το φορέσει αμέσως.

Περνούσαν τα πρώτα σπίτια του λιμανιού, και στις πόρτες έβγαιναν οι γυναίκες και κοίταζαν. Δυο κάρα που πέρασαν έπειτα τρεχάλα, τους έπνιξαν μέσα σε σκόνη μελανωπή. Η κυρία Αγλαΐα τίναξε το φόρεμά της, η Ευανθία γέλασε.

Τέλος φάνηκαν κάτω μαυροκόκκινοι όγκοι μακρουλοί τα δυο ιγγλέζικα καθισμένα στ' ακίνητα νερά σα βουλιαγμένα. Πρώτη τα έδειξε η Ευανθία.

Ο Στέφανος έκαμε να στρέψει, μα η Μαρίκα του έδειχνε την ίδια ώρα σε άλλο μέρος. Σ' ένα λόφο που άφησαν πίσω, άπλωνε ένας μύλος τα μεγάλα του πλατιά πανιά· μια πνοή έκανε να τα κινήσει και σαλεύαν μια στιγμή· μα η πνοή δεν είχε δύναμη και σταματούσαν κ' έμεναν πάλι σα δεμένα. Η Μαρίκα τα κοίταζε σα να περίμενε τον άνεμο να τα κινήσει, και τα ξαναέδειξε του Στέφανου.

Η Ευανθία άκουσε το βίντσι που αντηχούσε τριχτά, σκληρά από το λιμάνι, και φώναξε:

- Φορτώνουν. Μαρίκα, πάμε να δούμε πώς φορτώνουν;

Η Μαρίκα δε μίλησε. Μόνο η κυρία Αγλαΐα ψιθύρισε:

- Αν πάει κι άλλος καλός κόσμος.

Μα η Ευανθία ξαναφώναξε:

- Άκου, Μαρίκα!

Η Μαρίκα δε μίλησε και πάλι, έδειχνε μόνο του Στέφανου. Μα ο Στέφανος απάντησε της Ευανθίας:

- Ναι, πάμε.

Η Μαρίκα γύρισε μεμιάς· και ο Στέφανος είδε σαν ξαφνιασμένος πως του άφησε το χέρι κ' έστρεψε προς το άλλο μέρος.

- Τι είναι, της ψιθύρισε σκύβοντας κοντά της.

Δεν του απάντησε· έβλεπε πέρα τα φτερά του μύλου που έμεναν πάντα ακίνητα, κρέμονταν σαν παραλυμένα.

Άμα έφτασαν στην προκυμαία, αραιός κόσμος περπατούσε κει. Κάθε άλλος θόρυβος του λιμανιού πνιγόταν από το βίντσι των δυο ιγγλέζικων. Μασούνες φορτωμένες με σωρούς κασόνια στριμώχνονταν τριγύρω τους. Η Ευανθία σα να τα ξεχασε διόλου, ούτε γύρισε τα μάτια εκείθε. Κοίταζε τον κόσμο που περνούσε. Πρώτα πρόσεξε μια γούνα που βγήκε πρώιμα, έπειτα ένα φόρεμα αχερί:

- Τι χρώμα!

- Ναι, άσχημο, είπε η κυρία Αγλαΐα και στύλωσαν και οι δυο τα μάτια εκεί.

Μια βιτρίνα που οι δαντέλες τη γέμιζαν κρεμασμένες σαν κουρτίνες, τους τράβηξε έπειτα το βλέμμα και η Ευανθία φώναξε:

- Μαρίκα!

Αλλά δυο κύριοι χαιρέτησαν από το δρόμο, και η Ευανθία ρώτησε ποιοι είναι.

Έπειτα έσκυψε να γνωρίσει δυο κυρίες που τα πρόσωπά τους κρύβονταν κάτω από τις κόκκινες ομπρέλες τους.

- Είναι η Ζαζά με τη μητέρα της, είπε η κυρία Αγλαΐα που τις γνώρισε από το φόρεμα.

- Πώς σκύβει έτσι;

- Σφίγγεται άσχημα.

Παιδιά ξυπόλυτα και κόσμος με τριμμένα ρούχα, μαζεμένος γύρω σε μια μαϊμού που χόρευε, τις έκαμε και γύρισαν στο άλλο πλευρό ώσπου πέρασαν.

Έπειτα τους ξαναχαιρέτησαν απέξω και η Ευανθία ξαναρώτησε ποιοι ήταν. Μα έπειτα βλέποντας δυο νέους σ' ένα αμάξι καθισμένους με τα πόδια τεντωμένα εμπρός, γύρισε και γέλασε.

- Τι, τα παπούτσια τους βγήκαν να δείξουν; είπε και ξαναγέλασε.

Η κυρία Αγλαΐα την κοίταξε αυστηρά.

- Μα, Ευανθία, την παρατήρησε.

Αλλά η Ευανθία γέλασε πάλι.

Είχαν φτάσει εμπρός στο καφενείο της προκυμαίας που μαζευόταν ο καλός κόσμος, και ο αμαξάς σταμάτησε.

Η Ευανθία πήδησε κάτω πρώτη και προχώρησε· η κυρία Αγλαΐα θέλησε να την κρατήσει, μα καθώς έστρεφε, σταμάτησε κ' έβγαλε σχεδόν φωνή:

- Ο κύριος νομάρχης!
Ο κύριος νομάρχης στάθηκε με το καπέλο του στο χέρι:
- Τι ευχαρίστηση!
Η Ευανθία έμεινε ακίνητη και η κυρία Αγλαΐα σύστησε:
- Η ανεψιά μου.
Δυο κύριοι που περνούσαν πλάι, γύρισαν και κοίταξαν· και η κυρία Αγλαΐα πρόσθεσε:
- Ο κύριος νομάρχης, αρχαίος φίλος μας.
Και σιγότερα:
- Που μας λησμόνησε.
Ο κύριος νομάρχης έμεινε σα στενοχωρημένος και ψιθύρισε:
- Πράγματι, παράλειψις. Αλλά, δοκίμασε να δικαιολογηθεί, περιοδείες, συμβούλια, λιμενικά, τα ξέρετε...
Και σα με ξαφνική έμπνευση:
- Την ξέρετε τη νομαρχία.
Κι έμειναν και οι δυο μ' ένα χαμόγελο στα χείλη.
Είχαν σταθεί απέξω από το καφενείο, και ο κύριος νομάρχης χτύπησε σ' ένα τραπέζι και πρόσφερε καθίσματα. Ο Στέφανος με τη Μαρίκα πλησίασαν, και καθίσαν όλοι.
Μίλησαν πρώτα για τον ωραίο καιρό.
- Κάναμε το γύρο, είπε η κυρία Αγλαΐα.
- Και θα ήταν έμορφα, είπε ο κύριος νομάρχης.
- Ναι, έμορφα, πολύ έμορφα.
Η κυρία Αγλαΐα μισοέκλεισε τα βλέφαρα κ' έριξε ένα βλέμμα εμπρός της· έπειτα έφερε σιγά το χέρι στα μαλλιά και τα έστρωσε με την παλάμη.
- Δεν έχει κόσμος σήμερα, είπε.
Και η Ευανθία που θυμήθηκε τώρα τα ιγγλέζικα, ψιθύρισε:
- Θα είναι στα βαπόρια.
Η κυρία Αγλαΐα της έριξε αυστηρή ματιά και γύρισε στον κύριο νομάρχη:
- Σωστούς τρεις μήνες, τους σημείωσα --- ε, Μαρίκα;
Μα η Μαρίκα δεν ήθελε ν' αφήσει το Στέφανο να της ρίξει στους ώμους τη ζακετίτσα της, και η κυρία Αγλαΐα είπε αυστηρά:
- Ναι, φόρεσέ τη.
- Φορέστε τη, φορέστε τη, είπε και ο κύριος νομάρχης.
Η κυρία Αγλαΐα έφερε το χέρι πάλι πίσω στα μαλλιά. Έπειτα ξαναγύρισε:
- Τον κύριο νομάρχη!
Ο κύριος νομάρχης της πρόσφερε το γλύκισμα και άρχισαν να μιλάνε για τη νομαρχία, όπως πάντοτε όταν βλέπονταν.
-Ναι, ναι, έλεγε η κυρία Αγλαΐα.
- Ναι, ναι· όπως μια φορά. Μια φορά που ο κύριος νομάρχης ήταν γραμματεύς και η κυρία Αγλαΐα κυρία νομάρχου.
Τους έκοψε η Ευανθία που ξαναθυμήθηκε τα ιγγλέζικα.
- Στάθηκαν έξω, είπε του Στέφανου.
Η κυρία Αγλαΐα την ξανακοίταξε αυστηρά· μα ο κύριος νομάρχης γύρισε έξαφνα:
- Ναι, έχομε και τα ιγγλέζικα, είπε· τα είδατε;

Και στρέφοντας στο Στέφανο άρχισε να μιλεί για τις τιμές που υψώθηκαν.

- Ναι, απότομα, είπε ο Στέφανος.
- Ευχάριστο, είπε ο κύριος νομάρχης.
- Ναι, ευχάριστο.

Το βίντσι των βαποριών ακούστηκε πάλι που έτριζε.

- Φορτώνουν, είπε ο κύριος νομάρχης.
- Στάθηκαν έξω, ξαναείπε η Ευανθία.

Εννοούσε έξω από το βραχίονα του λιμανιού.

- Ναι, πολύ έξω, είπε ο κύριος νομάρχης, και η ομιλία ήρθε στο λιμάνι που ακόμα έμενε ατελείωτο.

- Μου φαίνεται άλλαξε το σχέδιο, είπε ο Στέφανος.

Ο κύριος νομάρχης χαμογέλασε:

- Μόνο το σχέδιο!

Και κουνώντας το κεφάλι στην κυρία Αγλαΐα ψιθύρισε:

- Τα ξέρετε...

Μα εκεί που ο λόγος ξαναγύρισε στη νομαρχία, ο κύριος νομάρχης σηκώθηκε έξαφνα.

Από τη γωνία του καφενείου παρουσιάστηκε η Φιφίκα Πρίφτη κρατώντας μπράτσο την κυρία Κατίγκω. Μόλις τους είδαν, η κυρία Κατίγκω έκαμε κίνημα. Μα ήταν αργά· ορθός εμπρός τους ο κύριος νομάρχης τους άπλωνε το χέρι και πρόσφερε καθίσματα.

Η κυρία Κατίγκω πήγε ευθύς στην Ευανθία:

- Χρυσή μου!

Και τη φίλησε.

Η Μαρίκα καθισμένη κοντά στο Στέφανο κοίταζε σιωπηλή προς το λιμάνι, που οι μακρουλοί μεγάλοι όγκοι των δυο ιγγλέζικων του έφραζαν το άνοιγμα και θάμπωναν εκεί μπροστά τους το φωτεινό χρώμα της θάλασσας.

Η κυρία Κατίγκω χαιρέτησε και τη Μαρίκα. Έπειτα ήρθε πάλι στην Ευανθία και της είπε μελαγχολικά:

- Τι κρίμα που δεν ήσουνα στην πρόβα!

Κάθισε κοντά της και μίλησαν για το φόρεμα που έραβε η Φιφίκα.

Ο κύριος νομάρχης είχε γυρίσει στη Φιφίκα:

- Λοιπόν αύριο;
- Το μάθατε;
- Τι ευτυχία!

Η Φιφίκα γέλασε:

- Που φεύγω;
- Που σας βλέπομε πριν φύγετε.

Και ο κύριος νομάρχης ακουμπώντας τις παλάμες διπλωμένες στην αργυρή λαβή του μπαστουνιού του την κοίταζε.

Η κυρία Αγλαΐα κατέβασε τα φρύδια, όπως συνήθιζε όταν τη δυσαρεστούσε κάτι.

Η Ευανθία έδειξε απέναντι μια τουαλέτα με πλατιά φουσκωτή φούστα:

- Για δέτε κει! να τρία βολάν.

Γύρισαν και κοίταξαν· η κυρία Αγλαΐα μισοκλείνοντας τα μάτια.

Μα έξαφνα γύρισε η κυρία Αγλαΐα:

- Τι αηδία, ε, Μαρίκα;

Η Μαρίκα δεν απάντησε· καθώς έστρεψε, είδε μόνο πως η Ευανθία κοίταζε το Στέφανο.

- Τι αηδία, ε; είπε ξανά η κυρία Αγλαΐα, και η Φιφίκα το ένιωσε και κοκκίνισε.

Μα ο Στέφανος γύρισε αμέσως και τη ρώτησε:

- Πηγαίνετε στην Ιταλία;

- Ναι, στη Γένοβα, απάντησε σα συγχυσμένη· μα έπειτα: Ο θεός επέμενε να πάμε να μας δη, τόνισε σαν επίτηδες.

Ο θεός ήταν πλούσιος έμπορος στη Γένοβα, γνωστός στην πόλη· και ο κύριος νομάρχης τόνισε κι αυτός:

- Καθήκον.

- Τι λαμπρός άνθρωπος! είπε έπειτα· και πατριώτης!

Και στρέφοντας προς την Αγλαΐα πρόσθεσε:

- Το γνωρίζω από τη νομαρχία.

Τα φρύδια της κυρίας Αγλαΐας ξαναχαμήλωσαν.

Μα η Ευανθία έσκυψε έξαφνα και κάτι είπε της Φιφίκας, και η Φιφίκα γέλασε. Ο κύριος νομάρχης, καθώς έστρεψε σ' αυτή, έμεινε παίζοντας την αργυρή λαβή του μπαστουνιού του ανάμεσα στα δάχτυλα.

Όταν ξαναέστρεψε είδε την κυρία Αγλαΐα που τον κοίταζε.

- Ανεψιά σας είπατε; έσκυψε και της ψιθύρισε.

- Ναι, από τον άντρα μου, απάντησε η κυρία Αγλαΐα, όταν εννόησε πως ρωτούσε για την Ευανθία.

- Αχά! είναι --- θυμούμαι τη μητέρα της.

Η Φιφίκα αντίκρυ ξαναγέλασε, και ο κύριος νομάρχης έμεινε μια στιγμή.

- Από τη νομαρχία, του ξέφυγε έπειτα, μα αμέσως το ένιωσε και είπε γοργά:

- Ναι, ναι, που είχε τον τελώνη.

- Τον ελεγκτή, κύριε νομάρχα!...

Ο κύριος νομάρχης τινάχτηκε σα να συνήρθε ξαφνικά κ' ένιωσε πως κοκκίνισε.

- Δε φαντάζεσαι τι ωραία που χτενίζει, έλεγε της Ευανθίας η Φιφίκα· ούτε αισθάνεσαι το χτένι.

- Και λούζει ωραία, λένε, είπε η κυρία Κατίγκω.

- Ω, έκτακτα· με νέα μέθοδο. Και ιδίως το στέγνωμα· η τέχνη της είναι το στέγνωμα· με τον ατμό.

Η Ευανθία κοίταζε τη Φιφίκα. Και η Μαρίκα που καθόταν άφωνη σα μόνη της, έριξε βλέμμα στα μαλλιά της Ευανθίας απέναντι.

Η Ευανθία κοκκίνισε που το είδε· κοκκίνισε και χαμήλωσε τα μάτια. Της φάνηκε πως ήθελε να της θυμίσει πως χτες αυτή την έλουσε η γιαγιά.

Μα η Φιφίκα που την κρατούσε από το χέρι, της είπε ξαφνικά:

- Τι ωραία που είναι, Ευανθία, τα μαλλιά σου!

- Ωραία, ναι, είπε και η κυρία Κατίγκω.

Και η Ευανθία που ξανασήκωσε τα μάτια είδε πως όλοι, και ο Στέφανος μαζί, κοιτάζαν τα μαλλιά της. Μόνη η Μαρίκα είχε γυρίσει το βλέμμα αλλού.

Η κυρία Αγλαΐα μιλούσε πάλι με τον κύριο νομάρχη.

- Ναι, ναι, όπως τότε.

- Ναι, ναι, όπως μια φορά.

Μα η Ευανθία ξαναμιθύρισε με τη Φιφίκα, και ο κύριος νομάρχης σα να ξεχάστηκε ξανά.

Η κυρία Αγλαΐα έμεινε με την παλάμη πίσω στα μαλλιά της· η Φιφίκα την κοίταζε από αντικρύ.

Η κυρία Αγλαΐα την κοίταζε και εκείνη· την κοίταζε άφωνη. Έπειτα της χαμογέλασε μονάχα. Μα μισοκλείνοντας τα βλέφαρα της είπε αμέσως:

- Λυπήθηκα που δε σας είδα το πρωί.
- Αλλά ντυνόμouνα να βγούμε, πρόσθεσε με τα φρύδια πάλι ορθά.

Η Ευανθία κοιτάχτηκε με την κυρία Κατίγκω· η Φιφίκα όμως απάντησε ήσυχα:

- Μα εγώ ήρθα μόνο για την Ευανθία.

Το είπε κ' έμεινε ακίνητη.

Η κυρία Αγλαΐα είδε πως έμεινε ακίνητη και η αργυρή λαβή του μπαστουνιού στα χέρια του κυρίου νομάρχη.

Ο Στέφανος έριξε ένα βλέμμα στη Μαρίκα· η Μαρίκα κοίταζε τη θάλασσα.

Μα έπειτα όταν γύριζαν στο σπίτι, η Μαρίκα πλησίασε μια στιγμή το Στέφανο, που τις συνόδευε ως την πόρτα. Ήταν παράξενα χλωμή και του έπιασε το χέρι νευρικά.

- Ξέρεις Στέφανε, του είπε, ξέρεις τι σκέφτηκα έξαφνα;
- Τι; ψιθύρισε ο Στέφανος.
- Θα ήταν καλύτερα να έπαιρνες την ...

Κ' ενώ ο Στέφανος την κοίταζε σαν ξαφνισμένα·

- Την Πρίφτη, είπε η Μαρίκα.

Και τον άφησε να την κοιτάζει εκεί και χάθηκε στην πόρτα.

VIII

- Την Πρίφτη!

Ο Στέφανος πήγαινε σκυφτός στο σπίτι· δεν ήθελε όμως να συλλογιστεί. Και μια στιγμή που του φάνηκε έξαφνα πως κάτι έλαμψε μπροστά του, δεν ήταν τα μαλλιά της Πρίφτη. Σήκωσε ευθύς τα μάτια απάνω, σα να ήθελε να μην το δει. Και είδε τη θάλασσα.

Του φάνηκε πως έλαμπε όλη.

Και όταν έπειτα ανέβηκε στο σπίτι, ήρθε γελαστή κοντά του η κυρία Κατίγκω και τον κοίταζε και του είπε:

- Τι όμορφη που ήταν σήμερα η Ευανθία.

Και πήρε και γέμιζε δυο βάζα με άνθη.

Ο Στέφανος δεν πρόσεξε με τι άνθη, είδε μόνο πως έφεγγαν στα βάζα τ' άνθη.

Μα έξαφνα ξαναγύρισε η κυρία Κατίγκω· και ρώτησε:

- Μα η Μαρίκα τι είχε;

Ο Στέφανος έκαμε ν' απαντήσει: τι; Μα δεν απάντησε· είπε μόνο:

- Τι κωμικός που ήταν ο νομάρχης.

Κ' ενώ η κυρία Κατίγκω τον κοίταζε, πρόσθεσε ο Στέφανος.

- Κι αυτή.

Η κυρία Κατίγκω εννόησε πια, όμως δε θύμωσε· είπε μόνο μελαγχολικά:

- Μου κακοφαίνεται που φεύγει.

Και αφού ξεχάστηκε για μια στιγμή, ψιθύρισε:

- Θα πάρω εδώ την Ευανθία για λίγες μέρες.

Ο Στέφανος έκανε να την κοιτάξει, και η κυρία Κατίγκω ξαναείπε:

- Η γιαγιά θα μου τη δώσει.

Και σώπασαν.

Είχαν σταθεί εμπρός στο παράθυρο κ' έβλεπαν τη θάλασσα. Ένα αεράκι τη σγούρανε ωχροπράσινη, ισκιωμένη μεριές μεριές από αραιά πλοκαμωτά, αλλού σταχτιά αλλού άσπρα σύννεφα με κίτρινες αντιφεγγιές εδώ και κει. Το μάκρος χανότανε σκουρότερο, πια σταχτερό. Από το λιμάνι ακούονταν τριχτός ο βρόντος που έκανε το βίντσι των ιγγλέζικων.

- Φορτώνουν, είπε έξαφνα η κυρία Κατίγκω.

Και του Στέφανου του φάνηκε πως άκουσε σα μακρινό αντίλαλο:

- Φορτώνουν· άκου, Μαρίκα, πώς φορτώνουν.

Και γύρισε.

Εκεί η κυρία Κατίγκω πρόσθεσε:

- Θα πάμε με την Ευανθία να τα δούμε.

Ο Στέφανος έμεινε ακίνητος. Όταν ξαναέστρεψε έπειτα, η κυρία Κατίγκω έβλεπε τη θάλασσα.

Μα ύστερα από λίγο πάλι ξαναγύρισε η κυρία Κατίγκω:

- Στέφανε!

Ο Στέφανος την κοίταξε.

- Δε μου είπες τι είχε σήμερα η Μαρίκα.

Ο Στέφανος σα να ξαφνίστηκε ξανά. Κοίταξε μπρος του με μάτια σα μισόκλειστα για μια στιγμή. Έπειτα ψιθύρισε:

- Η Μαρίκα;

- Τίποτε δεν είχε, είπε δυνατότερα και ξανακοίταξε μπροστά του: η θάλασσα σα ν' ανατρίχιασε όλη μια στιγμή, βάφηκε χαλκοπράσινη ελαφρά.

Με έπειτα ξαναησύχασε και απέμεινε απλωμένη με μουντά στίγματα, σαν ξέθωρος παλιός καθρέφτης σκουριασμένος. Τα σκόρπια σύννεφα στον ουρανό είχαν σκουράνει.

Ο Στέφανος έμεινε κει σκυφτός.

IX

Τα σύννεφα είχαν μαυρίσει και σκέπαζαν όλον τον ουρανό όταν μετά το μεσημέρι ο Στέφανος ανέβαινε τη σκάλα της Μαρίκας.

Η Μαρίκα τον περίμενε στην πόρτα. Ήταν χλωμή, μα γέλασε όταν τον είδε. Του έπιασε το χέρι και βλέποντάς τον στο πρόσωπο:

- Στέφανε, του είπε σιγά, αν μπορείς λησμόνησε ό, τι σου είπα.

Ο Στέφανος της έσφιξε το χέρι και την κοίταξε στα μάτια.

- Ναι, Μαρίκα.

- Λησμόνησέ το και συγχώρεσέ με· μα με πειράζει, με κάνει νευρική.

Ο Στέφανος περίμενε· και η Μαρίκα ξαναψιθύρισε:

- Με κάνει τόσο νευρική η Φιφίκα.

Ο Στέφανος την κοίταξε πάλι στα μάτια. Την κοίταξε σα να ήθελε να δει σ' αυτά αν είχε πει το αληθινό όνομα.

Μα η Μαρίκα σα να ένιωσε κάτι και φοβήθηκε, του έπιασε και το άλλο χέρι, τον έσυρε κοντά της κ' έσκυψε στο στήθος του το πρόσωπο.

Έμεινε έτσι μια στιγμή, έπειτα ορθώθηκε ξανά και πιάνοντάς τον από τη μέση τον έφερε μπρος στο παράθυρο. Και δείχνοντας τη θολωμένη μέρα έξω είπε:

- Πώς μου αρέσει, δεν ξέρεις πώς μου αρέσει που σκοτείνιασε.

Στάθηκε ακουμπισμένη πάλι απάνω του. Ήταν εμπρός στο ανοιχτό παράθυρο, και τα ξερά χαλκά φύλλα της λεύκας κρέμονταν σαν πνιγμένα στο μολυβή αέρα του σκοτισμένου δειλινού που σύγχυζε σε άχνα αόριστη τον κάμπο πέρα κ' έβαφε με χρώμα θαμπού μουντού ατσαλιού τον όγκο του απέναντι βουνού.

- Πώς μου αρέσει που σκοτείνιασε, ξαναψιθύρισε η Μαρίκα.

Δεν έπνεε πνοή, και ο λόγος φάνηκε στο Στέφανο σαν ψιθύρισμα της ίδιας θολωμένης ώρας. Δε μίλησε από φόβο μην ταράξει τη σιγή της. Έσκυψε μόνο στη Μαρίκα και της φίλησε το μέτωπο. Κ' έμειναν και οι δυο άφωνοι κοιτάζοντας στο μάκρος.

Έπειτα η Μαρίκα βάζοντας το χέρι γύρω στο λαιμό του:

- Στην ησυχία αυτή, είπε σιγά.

- Πόσο είμαι ευτυχισμένη, περίμενε ν' ακούσει ο Στέφανος, μα η Μαρίκα αλλάζοντας τόνο μεμιάς και φέρνοντας το πρόσωπο σιμώτερα προς το δικό του:

- Δεν ξέρω, Στέφανε, γιατί, μα με πειράζει το πολύ το φως κοντά σου, είπε και τον κοίταξε κατάματα.

Την κοίταξε και ο Στέφανος: το βλέμμα της είχε σαν κάποια ανησυχία, σαν κάποιο τρόμο, όπως και η φωνή της.

Έμειναν έτσι μερικές στιγμές. Ο Στέφανος δεν έβρισκε τι να μιλήσει. Μα όταν έκαμε κάτι να πει...

- Ω σώπα· κοίταζέ με μόνο, τον σταμάτησε η Μαρίκα, κ' έμειναν πάλι άφωνοι βλέποντας έξω.

Αλλά μια ξαφνική πνοή τους έκαμε να τιναχτούν. Ήρθε μεμιάς και κούνησε τη λεύκα σα χέρι αόρατο, χωρίς να της ταράξει τα κλαδιά. Μόνο τα φύλλα έτριξαν στα κλαδιά με ήχο ξερό σαν ξέσκισμα. Έπειτα πέρασε η πνοή και ξαναχύθηκε βουβή σιγή, που άφηνε ν' ακούεται το πέσιμο των φύλλων κάτω.

Η Μαρίκα κοίταξε άφωνη το Στέφανο. Έπειτα έσκυψε στο παράθυρο: τα ξερά φύλλα είχαν γεμίσει την αυλή. Ο Στέφανος σα ν' ανατρίχιασε.

Καθώς κοιτάζαν στο παράθυρο, άκουσαν πίσω τους φωνή. Γύρισαν και είδαν, ορθό, ακίνητο μπροστά τους τον παππού.

Κοιταχτήκαν πάλι αμίλητοι και οι δυο.

- Θα βρέξει, ψιθύρισε ο παππούς και κοίταζε έξω το βαρύ αέρα.

- Ναι, παππού, θα βρέξει, είπε και η Μαρίκα σαν αυτόματα.

Ο παππούς γύρισε και την κοίταξε με μια μακριά θαμπή ματιά. Ο Στέφανος δεν ένιωθε γιατί ξαναανατρίχιασε.

Έπειτα γύρισε άφωνος ο παππούς και σύρθηκε αργά και τρικλιστά κατά την πόρτα. Η ράχη της σταχτιάς τριμμένης ρόμπας του σταμάτησε έξω από την πόρτα μια στιγμή.

Έπειτα χάθηκε.

Η Μαρίκα γύρισε και κοίταξε το Στέφανο.

- Τον παππού, τον άμοιρο παππού, ψιθύρισε.

Μα από το διάδρομο ακούστηκε έξαφνα φωνή, και σε λίγο είδαν την υπηρέτρια που έτρεχε. Και από πίσω, ενώ η γιαγιά έσερνε από το χέρι τον παππού, ο παππούς μουρμούριζε:

- Τα σπύρτα --- μου τα ξαναπήρε.

Η Μαρίκα κάθισε άφωνη στον καναπέ.

Έπειτα είπε ξαφνικά:

- Τι φόβο είχα μην μπει μεμιάς η Ευανθία.

Κ' ενώ ο Στέφανος την κοίταζε.

- Δε θέλω να βλέπει κανένας τον παππού τέτοιες στιγμές.

Κ' έπειτα από λίγο πάλι:

- Ξέρεις γιατί; Γιατί μου φαίνεται πως ο παππούς είναι εντελώς δικός μου. Κι αυτός δεν ξέρεις πόσο μ' αγαπά. Και τι καλά μιλεί μαζί μου.

Κ' ενώ ο Στέφανος την κοίταζε ολοένα.

- Τι νομίζεις μου έταξε προχτές; είπε σιγώτερα η Μαρίκα.

- Τι; ρώτησε ο Στέφανος.

Η Μαρίκα μια στιγμή ως να δίστασε.

- Στο γάμο μας δε θα έμπει με τη ρόμπα, είπε έπειτα· και στη ματιά της έπαιξε μια λάμψη.

Ο Στέφανος τη χάιδεψε ελαφρά στο πρόσωπο μ' ένα χαμόγελο, και η Μαρίκα αφού τον κοίταξε μια στιγμή εξακολούθησε με τη φωνή ζωηρότερη:

- Και ξέρεις τι; Χτες ήρθε κα με πήρε σιγαλά στην κάμαρά του και τι λες μου έδειξε; Τη ρεδιγκότα του. Την είχε βγάλει από το ντουλάπι και την ξεσκόνισε μονάχος. Δεν είπε λέξη, αλλά κατάλαβα.

Σταμάτησε, μα έπειτα πάλι μεμιάς:

- Αχ, Στέφανε, δεν ξέρεις πώς θα χαιρόμουν αν ερχόταν ο παππούς στο γάμο μας.

— Και γω, είπε ο Στέφανος σιγά, και η Μαρίκα κοιτάζοντάς τον τώρα κατάματα:

- Και θα χαιρόμουν πιο πολύ αν ήταν εκεί μόνος ο παππούς, μόνο η γιαγιά, η μαμά, οι δικοί σου βέβαια, και κανένας άλλος.

Και σα να τη σταμάτησε η ματιά του Στέφανου· κανένας ξένος, είπε σιγαλότερα.

Και ο Στέφανος χωρίς να πάρει κι αυτός το βλέμμα από το δικό της πρόσωπο:

- Ούτε ο κύριος νομάρχης; ρώτησε.

Η Μαρίκα δεν το περίμενε κ' έμεινε μια στιγμή άφωνη.

- Γελάς! ψιθύρισε έπειτα, ενώ στην πόρτα έμπαινε η Ευανθία.

Μπήκε με παράπονο για τον καιρό που χάλασε.

- Και είπαμε με τη θεία Κατίγκω να πάμε στα ιγγλέζικα, είπε με απογοητευμένο πρόσωπο. Και βλέποντας προς το παράθυρο:

- Το πρωί ποιος το περίμενε πώς θα σκοτεινίαζε έτσι. Μα εμείς με τη γιαγιά θα πάμε ωστόσο.

Η Μαρίκα σήκωσε τα μάτια από το κέντημα που είχε πιάσει.

- Πού; ρώτησε.

- Στη θεία Κατίγκω.

Δε μίλησε κανένας μια στιγμή.

Έπειτα η Ευανθία πηγαίνοντας προς τη Μαρίκα:

- Δεν είναι καλύτερα έτσι τα μαλλιά μου; ρώτησε.
Τα είχε χτενίσει αφέλεις. Και ρίχνοντας το βλέμμα αντίκρυ στον καθρέφτη γέλασε πάλι η όψη της.
- Δε μου παν καλύτερα έτσι; ξαναγύρισε προς τη Μαρίκα.
Η Μαρίκα δίχως να προσέξει όσο ήθελε η Ευανθία:
- Καλύτερα, είπε μόνο και ξαναέσκυψε πάλι στο κέντημα.
Και η Ευανθία γυρίζοντας τότε στο Στέφανο:
- Αλήθεια, είναι καλύτερα έτσι; ρώτησε και τον κοίταξε στα μάτια.
Ο Στέφανος δεν πρόφτασε να δώσει απάντηση. Η Μαρίκα είχε στυλώσει μεμιάς κι αυτή τα μάτια απάνω του.
Έμειναν έτσι αμίλητοι λίγες στιγμές και οι τρεις. Και η κυρία Αγλαΐα που μπήκε μέσα ύστερα από λίγο, είχε το ίδιο αίσθημα που είχε και το πρωί, το αίσθημα πως κάτι έγινε κει ανάμεσά τους.

X

Ο Στέφανος βρήκε την Ευανθία μόνη στην τραπεζαρία. Καθόταν στο παράθυρο κοντά και διάβαζε. Άμα τον είδε σήκωσε τα μάτια, και ο Στέφανος κάθισε αντίκρυ της. Πρώτα μίλησαν για τον καιρό.
- Τι πλήξη, είπε η Ευανθία και άφησε να πέσει το βιβλίο από το χέρι της.
- Φθινόπωρο, είπε ο Στέφανος.
Έβρεχε και η βροχή κρεμότανε σαν πυκνό δίχτυ έξω από τα τζάμια κ' έκρυβε κάθε θέα: πλυμένα από τη βροχή κοκκίνιζαν μόνο θαμπά τα φύλλα που έμεναν ακόμα στα κλαδιά της λεύκας.
Λίγες στιγμές δε μίλησε κανείς. Η Ευανθία έσυρε το δάχτυλο στο τζάμι, σα να ήθελε να γγίσει τις στάλες της βροχής που νότιζαν το τζάμι απέξω. Έπειτα γύρισε έξαφνα:
- Μας περίμενε χθες το απόγευμα η θεία Κατίγκω;
- Νομίζω, είπε ο Στέφανος.
- Πώς δε μου το είπες τότε;
- Πού το ήξερα!
Η Ευανθία τον κοίταξε στα μάτια, σα να μην πίστευγε.
Ο Στέφανος σηκώθηκε κ' έκαμε βήματα προς το άλλο παράθυρο.
- Αλήθεια πλήξη, ψιθύρισε ρίχνοντας βλέμμα έξω, σα να ήθελε να κόψει εκεί την ομιλία.
Το πρωί που έφευγε από το σπίτι τον σταμάτησε η μητέρα του στην πόρτα.
- Στέφανε, του είπε, πώς ήθελα να ερχόταν η Ευανθία εδώ για λίγες μέρες. Δεν της το λες;
- Εγώ; είπε ο Στέφανος κάπως απότομα, χωρίς να θέλει.
- Θα πήγαινα μονάχη, μα το ξέρεις: δεν ήθελα να ξαναπαντηθώ...
- Αλλά, μητέρα, έκοψε την κυρία Κατίγκω ο Στέφανος, δεν τ' αφήνετε όλα αυτά επιτέλους!
Η κυρία Κατίγκω κάτι θέλησε να πει, μα ο Στέφανος δεν την άφησε.
- Για χάρη μου, είπε: το ξέρεις, δεν είναι κακή, μονάχα νευρική.
Η κυρία Κατίγκω δεν ξαναμίλησε.
Και τώρα ο Στέφανος καθώς πλησίασε πάλι την Ευανθία:

- Ναι, ναι, του ήρθε μεμιάς να πει, μα η Ευανθία τον πρόλαβε.
- Για πε μου αλήθεια, του είπε σιγαλά, γιατί δε μου είπες χτες αν σου αρέσουν καλύτερα έτσι τα μαλλιά μου;

Το είπε τόσο ξαφνικά, που ο Στέφανος δε μπόρεσε πάλι να μιλήσει. Την κοίταξε μονάχα --- κοιτάχτηκαν και οι δυο για μια στιγμή. Και σα να ξαφνίστηκαν και οι δυο που άνοιξε η πόρτα.

Μπήκε η γιαγιά και πήγε ίσα στο Στέφανο.

- Η Μαρίκα έβηξε τη νύχτα, του είπε σιγά και ανήσυχα.

- Πολύ; ρώτησε ο Στέφανος.

Η γιαγιά τον κοίταξε.

- Είναι η υγρασία, ξαναείπε ο Στέφανος.

- Σηκώθηκε; ρώτησε ύστερα πιο δυνατά.

- Θα σηκωθεί· δεν μπόρεσα να την κρατήσω, απάντησε η γιαγιά.

- Δεν προσέχει, δεν προσέχει, ξαναψιθύρισε κοιτάζοντας ανήσυχα πάλι το Στέφανο.

Ο Στέφανος έμεινε σκυφτός. Χτες βράδυ που έφευγε, η Μαρίκα κατέβηκε μαζί του κάτω. Τον κράτησε μπροστά στην πόρτα, ακούμπησε στον ώμο του και του είπε:

- Δε μ' αγαπάς, δε μ' αγαπάς σαν πρώτα, Στέφανε.

Κ' έμεινε και τον κοίταζε. Έπειτα, σα να ξέχασε τι είπε, κρεμάστηκε στο μπράτσο του και τον έσυρε έξω:

- Έλα να περπατήσουμε λίγο στον κήπο.

Και τον έσυρε ως τον κήπο.

Η νύχτα ήταν σιωπηλή και σκοτεινή· δεν έφεγγε πουθενά φως. Έκαναν λίγα βήματα σιωπηλοί και οι δυο. Όπως πατούσαν, κάτι έτριξε κάτω μια στιγμή ξερά, και η Μαρίκα ψιθύρισε:

- Είναι τα φύλλα...

- Τα φύλλα που ακούσαμε που έπεσαν, είπε σιγώτερα και σόπασε --- σωπάσανε πάλι και οι δυο.

Έπειτα η Μαρίκα έγινε μεμιάς φαιδρή. Του είπε κατιτί και γέλασε. Έπειτα θυμήθηκε τη ρεδιγκότα που της έδειξε ο παππούς.

- Φαντάσου, Στέφανε, του είπε και τον κοίταζε, σα να ήθελε να δει τα μάτια του στο σκότος.

Ξανάφεραν στον κήπο δυο-τρεις γύρους, όσο που ένιωσαν πως άρχισε να ψιχαλίζει.

Όταν την άφησε στην είσοδο, είδε πως ήτανε χλωμή και πως κατέβηκε χωρίς επανωφόρι.

- Ναι, δεν προσέχει.

Γύρισε από το παράθυρο, όπου είχε σταθεί και κοίταζε έξω τη βροχή. Η γιαγιά τον έβλεπε άφωνη, η Ευανθία είχε πάρει πάλι το βιβλίο.

- Αχ ναι, αχ ναι, ανέκραξε η γιαγιά κ' έμεινε σιωπηλή ξανά.

Ο Στέφανος άναψε τσιγάρο και ξαναγύρισε προς το παράθυρο. Η βροχή θόλωνε πάντα το τζάμι. Μια ξαφνική πνοή την έφερε για μια στιγμή λοξά και χτύπησε στο τζάμι, σα να έσπασαν απάνω του σε θρύμματα πλήθος ψιλά ατσαλένια σύρματα. Η Ευανθία τινάχτηκε.

- Καιρός! ψιθύρισε και κοίταζε έξω. Ποιος ξέρει, να έφυγε τάχα η Φιφίκα;

- Ποιός; ρώτησε η γιαγιά.

- Η Φιφίκα Πρίφτη.

- Να πάει πού;

- Ταξίδι, απάντησε η Ευανθία. Κ' έπειτα στρέφοντας στο Στέφανο:
 - Ξέρεις, Στέφανε, είπε, έχω μια ιδέα.
 Ο Στέφανος την κοίταξε.
 - Η Φιφίκα δε θα πάει στην Ιταλία.
 - Αλλά;
 - Αλλού --- πάει ν' αρραβωνιαστούνε με το λοχαγό.
 - Αστεία, είπε ο Στέφανος.
 - Θα δεις --- η μητέρα της δε θέλει, και πάει με τον πατέρα της ν'
 αρραβωνιάσουν μυστικά· γι' αυτό έφυγε κι ο λοχαγός.
 - Ποιος; ρώτησε η γιαγιά τεντώνοντας το αφτί.
 - Κανένα, είπε η Ευανθία και ξαναπήρε το βιβλίο ενώ ο Στέφανος
 την κοίταζε περίεργα.
 Η γιαγιά έφυγε και ο Στέφανος κάθισε και κάπνιζε κ'
 εξακολουθούσε να την κοιτάζει.
 Η βροχή χτύπησε πάλι στο παράθυρο, και μαζί της σύρθηκαν στο
 τζάμι και τα ξερά κλαδιά της λεύκας. Ο Στέφανος τα είδε που σείστηκαν,
 και του φάνηκαν σα δάχτυλα, σαν αχαμνά γνώριμα δάχτυλα που
 έκρουσαν το τζάμι.
 Είχε μελαγχολήσει, και ο αέρας εκεί μέσα του ήταν σα να τον
 έπνιγε.
 - Πλήξη, έκαμε να ψιθυρίσει για να τινάξει τη θλιβερή διάθεση, μα
 επάνω εκεί η Ευανθία του είπε ξαφνικά:
 - Μα μην το πεις της θείας Κατίγκως.
 Και τον κοίταξε.
 - Τι να μην πω; ρώτησε ο Στέφανος.
 - Αυτά για τη Φιφίκα.
 Ο Στέφανος σα να είχε λησμονήσει.
 - Τι; ψιθύρισε· μα έπειτα: Α ναι, είπε έξαφνα κ' έμεινε κοιτάζοντάς
 τη.
 - Θα μου θυμώσει, και δε θέλω να μου θυμώσει η θεία Κατίγκω,
 είπε η Ευανθία και τον πλησίασε· του έπιασε τον ώμο και είπε σιγώτερα:
 - Μην της το πεις.
 Ο Στέφανος της γέλασε. Και η Ευανθία έξαφνα:
 - Δε με περίμενε χτες βράδυ η θεία Κατίγκω; ρώτησε και τον
 κοίταξε.
 - Ναι, σε περίμενε, είπε ο Στέφανος χωρίς να το νοήσει.
 Η Ευανθία μια στιγμή δε μίλησε. Έπειτα ξαφνικά πάλι:
 - Τι κρίμα να μην πάμε στα ιγγλέζικα· ήθελα να τα δω πριν
 φύγουν.
 - Θ' αργήσουνε να φύγουν, είπε ο Στέφανος.
 Και η Ευανθία κοιτάζοντάς τον πάντα:
 - Αλλά θα φύγω εγώ.
 - Αστεία.
 Ο Στέφανος σώπασε μια στιγμή. Έπειτα, σα μηχανικά, ρώτησε·
 - Πότε;
 - Γρήγορα, απάντησε η Ευανθία.
 Ο Στέφανος δε μίλησε. Άκουσαν πάλι τη βροχή που ξαναχτύπησε
 στο τζάμι κ' έμειναν όρθιοι εκεί κοντά κοντά και κοιταζόνταν.

Το δειλινό άμα ξαναήρθε ο Στέφανος, η Ευανθία ήταν στο πιάνο.
- Δεν μπόρεσα να την κρατήσω· σηκώθηκε και ντύνεται, του είπε η γιαγιά που τον απάντησε έξω στο διάδρομο.

Ο Στέφανος μπήκε σιγά στην κάμαρα και κάθισε κοντά στην πόρτα.

Η Ευανθία δεν τον ένιωσε κ' εξακολούθησε να παίζει. Είχε τελειώσει μια μαζούρκα και δοκίμαζε να παίζει άλλο χορό, μα ο ρυθμός της ξέφευγε. Ξαναδοκίμασε, δεν μπόρεσε. Έπειτα σταμάτησε. Σταμάτησε και γύρισε τα φύλλα. Έπειτα τ' άφησε κι αυτά και γύρισε προς το παράθυρο.

Έξω δεν έβρεχε, μα ο ουρανός ήταν βαρύς και σταχτερός, και η κορυφή του αντικρινού βουνού μέσα στα σωριασμένα σύννεφα φαινόταν σαν κρατήρας που σκόρπιζε καπνό. Έπειτα ο αέρας ανέμιζε τα σύννεφα και κείνα έπαιρναν σχήματα παράξενα· φούντωναν σε δάσος με στριμωχτά πυκνά τεράστια δέντρα, γίνονταν μολυβόμαυρα ψηλά βουνά, πελώριοι όγκοι πάγων μουντόλευκων που έπλεαν σε σταχτερή, μελανή θάλασσα κ' έσπαζαν απάνω στα βουνά κ' έσμιγαν με τη θάλασσα και γίνονταν και κείνα θάλασσα κ' έπειτα υψώνονταν και πάλι σε βουνά κάτασπρα σα χιονοσκέπαστα όσο πού πάλι ξανάπλωναν σε θάλασσα --- μια θάλασσα τώρα λευκή σαν παγωμένη.

Μπροστά σ' αυτό το αέρινο παιχνίδι ο Στέφανος σα να ξεχάστηκε. Η Ευανθία ξανάρχισε να παίζει, μα αυτός δεν άκουε το σκοπό, κοίταζε μόνο τις εικόνες που προβάλλονταν εκεί στα σύννεφα που έφευγαν αργά στο διάστημα. Μια του φάνταζαν σα χώρες άγνωστες και μαγικές, και μια του θύμιζαν κόσμους που γνώρισε, τόπους που του φαινόταν πως τους είδε ή πως τους ονειρεύτηκε σ' ένα μακρινό χειμερινό ταξίδι, που η θύμισή του το κρατούσε σαν όραμα φανταστικό ώσπου έσμιγαν σε μιάν απέραντη λευκή έκταση χωρίς ούτε ένα στίγμα μελανό· στεριές, νησιά, ουρανός και θάλασσα --- ένα ταξίδι ξεχασμένο που του έμενε πάντα σαν όνειρο χωρίς σωστή συναίσθηση αν το έκανε ποτέ ή μόνο το φαντάστηκε.

Μα εκεί τινάχτηκε μεμιάς· ο ήχος που άφησε το πιάνο έξαφνα του ήρθε σα γνωστός. Του φάνηκε πως ξύπνησε με τα σωστά όταν γύρισε και είδε την Ευανθία που έπαιζε σκυφτή. Μα έπειτα από μια στιγμή ξαφνίστηκε πιο δυνατά. Ο παππούς ορθός στην πόρτα τραύλιζε με βραχνή τρεμουλιαστή φωνή το τραγούδι που έπαιζε η Ευανθία:

προσμένω καιρό,
τι τάχα προσμένω;

Η Ευανθία πετάχτηκε. Βλέποντας πίσω της το Στέφανο κοκκίνισε όλη. Και η Μαρίκα, που φάνηκε την ώρα αυτή στην πόρτα, τους είδε να κοιτάζονται άφωνοι.

- Έλα, παππού, έλα μέσα, θα τραγουδήσουμε όλοι μαζί, είπε η Μαρίκα δίνοντας το χέρι της στο Στέφανο.

Φαινότανε φαιδρή, μα ο Στέφανος είδε στα χείλη της τ' άσπρα σημάδια των δοντιών που γνώριζε

- Έλα, Ευανθία, ξαναπαίξε το, ξαναμίλησε η Μαρίκα με χαμόγελο και με ματιά που η Ευανθία την ένιωσε και χλώμιασε.

Χλώμιασε και την κοίταξε κι αυτή, και μια στιγμή έμεινε ακίνητη. Έπειτα πήγε στο παράθυρο. Ο Στέφανος έμεινε κει που είχε σταθεί κοντά στην πόρτα.

- Ελάτε τότε να σας το παίξω εγώ, είπε η Μαρίκα και κάθισε στο πιάνο.

Το έπαιξε κ' έπειτα γύρισε και κοίταξε.

- Δεν το τραγούδησες παππού· δεν το έπαιξα καλά όπως η Ευανθία, ξαναείπε κ' έριξε πάλι ματιά στην Ευανθία.

Η Ευανθία έμενε ακόμα στο παράθυρο, ο Στέφανος ορθός στην ίδια θέση. Μόνο ο παππούς κινήθηκε να φύγει.

Αλλά η Μαρίκα τον σταμάτησε:

- Σκάσου παππού, και θα σου παίξω ένα άλλο.

Άμα άρχισε να παίζει πάλι, ο Στέφανος έκαμε κίνημα. Η Μαρίκα έπαιξε το τραγούδι της κυρίας Κατίγκως:

Λενίτσα Λενιώ,
τα χέρια σου καίνε,
το χείλι σου αγνό.

Σου γύρευα: μείνε!
δεν είχες μιλή·
αχ, άσπρε μου κρίνε,
μακριά ήσουν πια.

Έπαιξε και τραγούδησε τις δυο στροφές γοργά, δίχως να τις χωρίσει. Μα έπειτα σταμάτησε· και με φωνή αργότερη, ψιθυριστή αλλά καθαρά ξανατραγούδησε:

Αχ πού να θυμάσαι,
Λενίτσα Λενιώ,
εκεί που κοιμάσαι
σε πεύκο σκιερό.

Όταν σηκώθηκε, ο παππούς στεκόταν και την κοίταζε με μάτια ακίνητα. Η Ευανθία είχε γυρίσει στο παράθυρο και κοίταζε έξω.

Μα ο Στέφανος πετάχτηκε στο διάδρομο, όπου η κυρία Κατίγκω είχε πέσει στα χέρια της γιαγιάς πνιγμένη σε λυγμούς. Την άκουσαν και μαζευτήκαν όλοι γύρω της. Ο Στέφανος τη σήκωσε.

Από μέσα έτρεξε γοργά και η κυρία Αγλαΐα. Άμα είδε την κυρία Κατίγκω, σταμάτησε έξαφνα κοιτάζοντας το Στέφανο και τη Μαρίκα, σα να ρωτούσε να μάθει τι έγινε. Μα αμέσως πάλι προχώρησε και της έδωσε το χέρι.

Στης γιαγιάς τα μάτια έφεγγε η χαρά ενώ περνούσαν όλοι στην τραπεζαρία.

Μα σε λίγο βγήκε η γιαγιά ξανά έξω και στάθηκε κ' έψαχνε γύρω με τα μάτια.

Και ο παπαγάλος από το κλουβί του στο βάθος του διαδρόμου σα να την ένιωσε, άρχισε να κράζει με τη βραχνή και σα σαρκαστική φωνή του:

- Παππού, παππού.

XII

Η κυρία Κατίγκω πήρε την Ευανθία μαζί της. Το βράδυ πρόσεξε μόνη της το γλύκισμα --- φρυγανιές με μαρμελάδα, που ήξερε πως άρεσαν της Ευανθίας --- έβαλε μπρος στη θέση της ένα βάζο με φθινοπωρινά ρόδα λευκά και κίτρινα και κάθισε έπειτα κοντά της. Όλη την ώρα στο τραπέζι ήθελε να της χαμογελά, η ματιά της όμως ήταν μελαγχολική σα να έβλεπε όνειρο και η φωνή της φαινότανε συγκινημένη.

Η Ευανθία της θύμισε το γκρι σεβιότ που είδαν σ' ένα εμπορικό καθώς περνούσαν, έπειτα τους πλισέδες που στάθηκαν και κοίταζαν σε άλλη βιτρίνα:

- Τι έμορφοι, θεία Κατίγκω!

Ύστερα της μίλησε για τη Φιφίκα:

- Η Φιφίκα, ναι· να δούμε, θα μας γράψει; ψιθύρισε η κυρία

Κατίγκω.

- Από την Ιταλία, είπε η Ευανθία και πρόσεξε στα μάτια την κυρία

Κατίγκω.

Μα η κυρία Κατίγκω δε μίλησε, και η Ευανθία κοίταξε το

Στέφανο.

Αλλά και ο Στέφανος δε μίλησε. Δεν ήξερε γιατί ήταν σα στενοχωρημένος και χωρίς διάθεση, δεν ένιωθε γιατί γύριζε πάντα και ζητούσε ν' ανοίξει με τον πατέρα του ομιλία.

- Είδες, η Τράπεζα μας έκαμε έφεση, του είπε μια στιγμή.

- Ναι, είδα, απάντησε ο κύριος Γιάγκος κ' εξακολούθησε να

τρώγει.

Ο Στέφανος θυμήθηκε ύστερα άλλα δικόγραφα, και ο κύριος Γιάγκος ξαναπάντησε με μονοσύλλαβα.

Άμα έφαγε και το γλυκό ο κύριος Γιάγκος διηγήθηκε πως κέρδισε στη λέσχη το νομάρχη. Και είπε κάποιο αστείο γι' αυτόν.

- Τι κωμικός που είναι, είπε ο Στέφανος.

Η Ευανθία γέλασε:

- Νέος είναι, ρώτησε, ή βάφεται;

- Αυτό είναι μυστικό της ... νομαρχίας, είπε ο κύριος Γιάγκος και

κοίταξε την Ευανθία.

Η Ευανθία δεν εννόησε αμέσως· μα έπειτα:

- Α, της νομαρχίας! είπε και ξαναγέλασε.

Και η κυρία Κατίγκω ψιθύρισε:

- Ξέρεις, Γιάγκο, σήμερα μιλήσαμε.

- Όχι δα!

- Με χαιρέτησε όταν πήγα για την Ευανθία.

Η κυρία Κατίγκω δεν είπε περισσότερα, και ο κύριος Γιάγκος σκουπίζοντας με την πετσέτα τα μουστάκια του την κοίταζε. Έπειτα έσπρωξε τα πιάτα από μπροστά του κ' έκαμε θέση, σα να ετοιμάστηκε για να μιλήσει:

- Λοιπόν.

- Αυτά με το νομάρχη, είπε ύστερα και ακούμπησε τα χέρια στο τραπέζι.

Έπειτα γύρισε στην Ευανθία:

- Πες μας λοιπόν τι άλλα; Πήγες στα ιγγλέζικα;

Η Ευανθία σα να ξαφνίστηκε.

- Όχι, είπε κ' έριξε στην κυρία Κατίγκω μια ματιά.

Η κυρία Κατίγκω είχε ξεχαστεί.

-Όχι, ξαναείπε η Ευανθία· θα φύγουν;

- Θα φύγουν, βέβαια θα φύγουν. Και στρέφοντας στο Στέφανο ο κύριος Γιάγκος:

- Θυμήσου αύριο να γίνει η ανακοπή, του είπε.

- Μα δε θα φόρτωναν ακόμα, ξαναγύρισε στην Ευανθία. 'Η αποφόρτωσαν; ρώτησε πάλι το Στέφανο.

Ο Στέφανος δεν πρόσεξε διόλου. Σκυμμένος κοίταζε τα κίτρινα και άσπρα ρόδα στο τραπέζι. Το φως της λάμπας έπεφτε απάνω τους και τα έκανε να φέγγουν ωχρότερα· σαν κέρινα. Μα ο ίσκιος τους απάνω στο λευκό τραπεζομάντιλο ήταν κοκκινωπός.

- Στέφανε, ξαναμίλησε ο κύριος Γιάγκος, και ο Στέφανος σηκώνοντας τα μάτια αντίκρυσε το πρόσωπο της Ευανθίας απάνω από τα ρόδα.

Τον κοίταζε με βλέμμα που έλαμπε όλο φως.

Ο κύριος Γιάγκος είχε καθίσει στο τραπεζάκι στη γωνία και ανακάτευε τα κόκαλα του ντόμινου. Είχαν συνήθεια να παίζουν κάθε βράδυ μια παρτίδα με το Στέφανο, και ο Στέφανος πήγε και κάθισε αντικρύ του σαν αυτόματα.

Η Ευανθία ακούμπησε στον ώμο της κυρίας Κατίγκως κ' έμεινε και κοίταζε σιωπηλή. Έπειτα ζήτησε ένα κέντημα και ξανακάθισε κοντά κοντά με την κυρία Κατίγκω και μιλούσανε ψιθυριστά.

Όταν τέλειωσε το παιγνίδι, ο Στέφανος δεν έμεινε πολύ μαζί τους. Και όταν έφευγε και πήγαινε να κοιμηθεί και η Ευανθία, η κυρία Κατίγκω γύρισε στον άντρα της.

- Είδες; του είπε.

Ο κύριος Γιάγκος χασμουρήθηκε.

- Θα με κέρδιζε αν λογάριζε καλά. Αλλά δεν πρόσεχε.

Η κυρία Κατίγκω μια στιγμή δε μίλησε. Έπειτα βλέποντας πάλι στην πόρτα απ' όπου έφυγε η Ευανθία.

- Να είχε μείνει εδώ από τότε! είπε μελαγχολικά.

Ο κύριος Γιάγκος την κοίταξε στα μάτια νυσταγμένος.

- Όνειρα, όνειρα, ψιθύρισε όταν ένιωσε· και τράβηξε να πάει να κοιμηθεί.

XIII

Ο Στέφανος δεν έπεσε να κοιμηθεί· βγήκε στο δρόμο. Έκαμε προς την προκουμιά που ήταν η λέσχη, όπου συνήθιζε και πήγαινε συχνά το βράδυ. Πριν φτάσει, σταμάτησε στα φωτισμένα παράθυρα του καφενείου απέναντι στη λέσχη. Έπαιζε μέσα μουσική και στάθηκε σα να ήθελε ν' ακούσει. Έξαφνα άνοιξε η πόρτα και μαζί μ' ένα σκοπό της «Κάρμεν» πετάχτηκε έξω ο κύριος νομάρχης και πίσω του ένας αξιωματικός. Ο κύριος νομάρχης στάθηκε, ο αξιωματικός πέρασε μπρός του ψιθυρίζοντας τραγουδιστά:

Qu' un oeil me regarde

et que l' amour m' attend ---

- Μπαίνετε μέσα; ρώτησε ο κύριος νομάρχης.
- Ναι, είπε ο Στέφανος, αλλά δεν μπήκε. Στάθηκε και τους κοίταζε να δει αν πήγαιναν στη λέσχη. Μα ενώ τους κοίταζε, γνώρισε στον αξιωματικό το λοχαγό της Πρίφτη.

Σα να ξαφνίστηκε. Θυμήθηκε τι του είχε πει η Ευανθία κ' έμεινε κοιτάζοντας. Μπροστά του, στον υγρό πισσοστρωμένο δρόμο έπαιζαν τα φώτα με κιτρινοκόκκινες αναλαμπές, πίσω του έσβηναν οι ήχοι του Τορεαδόρ:

et que l' amour m' attend
Toréador!

Ο νομάρχης και ο λοχαγός ανέβηκαν στη λέσχη, ο Στέφανος προχώρησε στην προκυμαία. Θυμήθηκε πάλι τι του είχε πει η Ευανθία για το λοχαγό, μα όταν αισθάνθηκε τη θάλασσα κοντά του, το ξαναξέχασε.

Η θάλασσα ήταν σκοτεινή μα ησυχασμένη, και ο ουρανός απάνω ξάστερος. Τ' άστρα έριχναν από ψηλά υγρές ακτίνες, μα δεν έφταναν να φέξουν κάτω τα θαμπά νερά. Ο Στέφανος ένιωθε μόνο την υγρή πνοή τους, τη βαθιά πνοή του πόντου που απλωνόταν πέρα και ο ουρανός του τέντωνε από πάνω σκοτεινό μανδύα, σα να ήθελε να του φυλάξει τη σιωπή. Ο Στέφανος σα ν' άκουε μέσα του όλη αυτή τη σιωπή του απέραντου μεγάλου πόντου. Του ήταν σα μια σιωπή που έτρεμε βαθιά της κάτι ανήσυχο και σάλευε κάτι κρυφό και σκοτεινό. Σταμάτησε – ήταν το ίδιο εκείνο κρυφό και σκοτεινό που τον είχε κυνηγήσει πάντα, τον ακολούθησε παντού, εδώ σα βραδινή ομίχλη σε ταξίδι, εκεί σα μελαγχολικό τραγούδι στην πρωινή χαρά.

Σταμάτησε – σταμάτησε και κοίταζε στα θαμπά βάθη. Και θυμήθηκε το πουλί που δεν μπόρεσε ποτέ να πιάσει μια φορά και το πουλί που ήρθε και χτύπησε στο τζάμι το δειλινό που πέθανε η μικρή αδερφή.

Κ' έξαφνα πάλι θυμήθηκε το μακρινό ταξίδι του άλλοτε· ένα όνειρο· ένα όνειρο κι αυτό χαμένο: Η θάλασσα απλωνόταν σκοτεινοπράσινη έκταση κυματισμένη με μουντούς αφρούς, χαμένη πέρα σε μια ομίχλη σταχτερή. Πού πήγαινε δεν το ήξερε και τότε, ούτε τώρα το θυμάται. Θυμάται μόνο πως στο πλάι του γελούσε μια ιλαρή φωνή κ' έφεγγαν γεμάτα φως δυο μάτια, που τ' ακολούθησε σα χίμαιρα και σαν επαγγελία πέρα από τους πάγους. Μα οι παλιοί κύκλοι, οι κύκλοι της βροχής στη θάλασσα γέμισαν εκεί μεμιάς θαμπά τους πάγους, και το πουλί ήρθε και στάθηκε στο τζάμι. Και --- ο Στέφανος τινάχτηκε --- από πίσω έπαιζε κάποιος με τις κούκλες της αδερφής που πέθανε.

Ο Στέφανος δε γύρισε. Κοίταζε τους κύκλους που γέμισαν πάλι μπροστά του τα θαμπά νερά. Για αν μη ζαλιστεί, σήκωσε τα μάτια απάνω· τ' άστρα έτρεμαν ψηλά με φως υγρό.

Άφησε πίσω του τη θάλασσα σκυφτός. Δεν ξέρει γιατί ξαναθυμήθηκε το λοχαγό. Τον είδε αλήθεια χτες το τραίνο η Ευανθία; --

Έπειτα θυμήθηκε πως πρέπει να κάμει την ανακοπή αύριο πρωί. Μα έπειτα βρέθηκε πάλι μακριά. Μια τρόικα τον έσερνε γοργά· ο πάγος έτριξε κάτω, και τα κουδούνια των αλόγων ηχούσαν εύθυμους χορούς στη σιωπηλή ερημιά. Γύρω τα κρύσταλλα κρεμόντανε σε μύρια σχήματα, σάλευαν κ' έφευγαν θαμπές σκιές, θολές μορφές παράξενες, και απάνω τ' άστρα έφεγγαν μέσα από μια κρυστάλλινη άχνα, κρυστάλλινα κι αυτά σαν παγωμένα.

Ο Στέφανος θυμήθηκε πως τ' άστρα τον κοίταζαν από ψηλά σαν ξαφνισμένα και σαν ξένα, και σήκωσε πάλι τα μάτια. Μα τ' άστρα του φάνηκαν τώρα και δω σαν ξένα. Και αντίκρυ τ' ορθόβραχο βουνό που πρόβαλε από το άνοιγμα του δρόμου, του φάνταζε κι αυτό παράξενα. Έμοιαζε σα να χάθηκε στο βάθος του μισοσκοτεινού ουρανού κ' έγινε άυλο σύννεφο, αγανή διάφανη ομίχλη φωτεινή κρεμασμένη ανάερα κάτω από τ' άστρα.

Ο Στέφανος σα να λησμόνησε πού ήταν. Μόνο το λοχαγό της Πρίφτη δε λησμόνησε. Τι μόνο αυτός δεν του ήταν ξένος; Και γιατί ψιθύρισε έτσι το τραγούδι του, έτσι σα να του το σφύριξε στο πρόσωπο;

Σταμάτησε κοιτάζοντας το φως του φαναριού που έπαιζε στο ρείθρο μπροστά στο πεζοδρόμιο. Έπαιζε πράσινο κοκκινωπά, έπειτα κίτρινο· έπειτα έμενε ακίνητο, ωχρό μες στο θολό νερό, ωχρό σα ρόδο κίτρινο.

Εκεί άκουσε από πίσω μια φωνή. Τινάχτηκε.

- Στέφανε, είχε ψιθυρίσει σιγαλά η φωνή, και ο Στέφανος γύρισε κείθε.

Γνώρισε τη Μαρίκα που στεκόταν ορθή στη σιδερένια πόρτα. Πήγε κοντά, ίσια κοντά της· πήγε σα να μην είχε ξαφνιστή.

- Σε περίμενα, του είπε η Μαρίκα, το ήξερα πως θα 'ρθεις.

Τον έσυρε στην είσοδο και κείθε στην αυλή που έτρεχε η βρύση κάτω από τα πεύκα. Εκεί σταμάτησε. Η βρύση στάλαζε σιγά στην πέτρινη λεκάνη, και η Μαρίκα έσκυψε και τη σφάλισε. Έπειτα κάθισαν και οι δυο στο μακρύ κάθισμα που ήταν εκεί, και η Μαρίκα του έπιασε το χέρι.

- Το ήξερα, ναι, και πώς σ' ευχαριστώ, του είπε σιγά.

Έφερε το πρόσωπό της τόσο κοντά εμπρός στο δικό του πρόσωπο, ώστε η πνοή της τον άγγιξε θερμή, σαν πύρινη.

- Ναι, πώς σ' ευχαριστώ, ξαναψιθύρισε και του έσφιξε το χέρι.

Ο Στέφανος απόμεινε άφωνος, σα να μην ένιωθε.

- Που ήρθες --- που ήξερες πως σε περίμενα.

Ο Στέφανος έμεινε άφωνος πάλι μια στιγμή, μα αμέσως, σαν κάτι να του ανοίχτηκε μπροστά του ξαφνικά:

- Ναι, ήξερα, είπε και του ήταν σα να ζύπνησε μεμιάς, και τώρα γνώριζε πού ήταν και τώρα έβλεπε μέσα του τι ήταν εκείνο που τον είχε σύρει εδώ.

- Ναι, ήξερα ...

Και σα ν' ανοίγονταν βαθιά του κάτι ολοένα φωτεινότερο:

- Ω, Μαρίκα, ψιθύρισε κ' έσκυψε και της φίλησε το χέρι.

Η Μαρίκα ανασηκώθηκε:

- Μ' αγαπάς, Στέφανε; μ' αγαπάς αλήθεια;

Έβγαλε σχεδόν φωνή και τον κοίταζε σα να ήθελε να δει τα μάτια του.

- Ναι, μόνο εσέ, Μαρίκα, είπε ο Στέφανος με ξέσπασμα έξαφνο.

Μα ένιωσε τίναγμα ελαφρό στο χέρι της Μαρίκας που κρατούσε, και σταμάτησε.

Η Μαρίκα μια στιγμή δε μίλησε· μα έπειτα αμέσως:

- Μόνο εμέ, είπε σιγά· κ' έπειτα σιγότερα και αργότερα;

- Το ήξερα και σε περίμενα.

Ο Στέφανος πρόσεξε πως η φωνή της πήρε μεμιάς το βραχνό τόνο που τον σύγχυζε.

- Ναι, σε περίμενα.

- Με είδες από το παράθυρο; έκαμε να ρωτήσει ο Στέφανος, μα η Μαρίκα δεν τον άφησε:

- Όχι! το φως είδα μονάχα απ' το παράθυρο· κ' έτρεξα κάτω και σε είδα που το κοίταζες και με περίμενες.

- Ναι, σε περίμενα, είπε ο Στέφανος και είχε το αίσθημα πως το είπε μέσα του μια άλλη φωνή, ξένη φωνή.

- Άλλο βράδυ ποτέ δεν έχω ανοίξει το παράθυρο. Μα απόψε το άνοιξα· το άνοιξα και στάθηκα. Και ο αέρας μου φύσηξε στο πρόσωπο, σα να ήταν πάλι ένα απ' τα βράδια τα παλιά αντικρύ στη θάλασσα, και μου έφερνε όπως μια φορά όλη την πνοή της θάλασσας. Κ' έπειτα αισθάνθηκα μια μυρουδιά σαν από πασχαλιές που ερχόταν σα να έφτανε από πέρα από τη θάλασσα. Μα έπειτα πάλι η μυρουδιά μου φάνηκε παράξενη· ήταν μια μυρουδιά από κάτι σα μιμόζες, πολλές, αμέτρητες μιμόζες, κήπους ολάκερους σπαρμένους με μιμόζες· μια μυρουδιά που με περνούσε, με πότιζε, γλιστρούσε και μου στάλαζε βαθιά, με αγκάλιαζε σαν κύμα άορατο, σαν κύμα πνιγερό, σαν κύμα κίτρινο. Μου ήταν αδύνατο να κοιμηθώ και άνοιξα πάλι το παράθυρο. Το άνοιξα και κοίταζα σα να περίμενα, σα να ένιωθα πως έπρεπε ν' ακούσω κάτι που έπρεπε να το ακούσω απόψε, δίχως άλλο απόψε. Μου ήταν αδύνατο να κοιμηθώ και βγήκα πάλι στο παράθυρο, και τότε είδα το φως στο δρόμο· κ' έτρεξα.

Σώπασε, κ' ενώ σώπαινε και ο Στέφανος.

- Έτρεξα αμέσως, όπως δεν έτρεξα ποτέ, όπως λαχτάρησα μόνο να τρέξω, είπε με σιγαλότερη φωνή κ' έμεινε σα καρφωμένη εμπρός του.

Ο Στέφανος καθώς της έπιασε το χέρι, το ένιωσε που έκαιγε σα φλογισμένο από τον πυρετό.

- Μαρίκα, της ψιθύρισε και την έγειρε στο στήθος του. Μαρίκα, ξαναείπε χαδεύοντάς της τα μαλλιά.

Κ' έμειναν σωπαίνοντας και οι δυο· μόνο η Μαρίκα ψιθύρισε μια στιγμή:

- Πόσο είμαι ευτυχισμένη.

Μα έπειτα, εκεί όπως έμενε γερμένη, κοιτάζοντας απάνω χωρίς να κινηθεί, είπε έξαφνα:

- Γιατί φέγγουν παράξενα τ' αστέρια απόψε;

Ο Στέφανος την κοίταξε, και καθώς την κοίταζε ολοένα δίχως να μιλήσει.

- Τι είναι τάχα πέρα από τ' αστέρια; το σκέφτηκες ποτέ; ξαναψιθύρισε η Μαρίκα.

- Το ατέλειωτο ίσως, είπε ο Στέφανος.

- Τι; ρώτησε η Μαρίκα.

- Και συ; και γω; είπε έπειτα σιγά.

Κ' έμεινε πάλι σιωπηλή.

Ο Στέφανος της έσφιξε το χέρι και την κοίταζε σα να ήθελε να δη τα μάτια της μες στο σκοτάδι.

Μα καθώς θέλησε ύστερα η Μαρίκα κάτι να ξαναπει, σταμάτησε έξαφνα· και ο Στέφανος ένιωσε πως σταμάτησε για να μη βήξει.

Τινάχτηκε χωρίς να θέλει.

- Μαρίκα, είναι υγρασία, της είπε.

Και θέλησε να τη σηκώσει, να την παρακαλέσει ν' ανεβεί στο σπίτι.

Μα η Μαρίκα δεν τον άκουε.

- Όχι, Στέφανε, μη θες να φύγω, είπε και τον έσυρε πάλι κοντά της· μη θες να φύγω. Αντί να πέσω να κοιμηθώ κατέβηκα σε σένα· κατέβηκα όπως δεν κατέβηκα ποτέ, όπως δε θα κατέβαινα ποτέ. Μια στιγμή καθώς κατέβαινα, σταμάτησα, αλλά δε γύρισα· έπρεπε απόψε να έρθω σ' εσέ, γι' αυτό δε γύρισα· γιατί δεν ήθελα να κοιμηθώ, γιατί δεν έπρεπε να κοιμηθώ, γιατί αν ήτανε να κοιμηθώ --- αλλά δεν ήθελα να κοιμηθώ, φοβόμουν να κοιμηθώ, φοβόμουν μην κοιμηθώ και δεν ακούσω ξέρεις τι, ναι, Στέφανε, το ξέρεις!

Του Στέφανου του ήταν σα ν' άκουε παραμιλητό· σα να τον άγγιζε φωτιά καθώς του έσφιγγε τα χέρια, και καθώς την έφερε κοντά του, τώρα είδε πως είχε κατεβεί μισόγυμνη όπως θα έπεφτε να κοιμηθεί.

Τρόμαξε και δεν μπόρεσε ούτε να μιλήσει. Δε σκέφτηκε πια να τη φέρει απάνω, την άφησε να σωριαστή στο στήθος του. Καθώς κοίταζε μπροστά του, είδε κάτω τα πόδια της γυμνά.

- Αλλά, Μαρίκα, θέλησε να πει, μα η Μαρίκα δεν άκουε· κοίταζε μπροστά της με μάτια τεντωμένα σα σ' έκσταση.

Κοίταζε ώρα πολλή.

Έπειτα, ενώ ο Στέφανος έμενε σιωπηλός, σα να έβλεπε παράλογο όνειρο, η Μαρίκα του έπιασε σιγά το χέρι και ψιθύρισε:

- Ω πάρε τα από εμπρός μου εκεί.

Ο Στέφανος κοίταζε μπρος, δεν ήταν τίποτε· στο βάθος έτρεμαν μονάχα τ' άστρα.

Καθώς γύρισε προς τη Μαρίκα του φάνηκε πως είχε τώρα τα μάτια της κλειστά.

Όταν τα ξανάνοιξε, την πήρε σιγαλά και την έφερε μπροστά στη σκάλα. Η Μαρίκα την ανέβηκε άφωνη· καθώς ανέβαινε φαινότανε του Στέφανου σαν άυλη σκιά.

Στάθηκε και την κοίταζε όσο που χάθηκε στην πόρτα. Μα καθώς κοίταζε, είδε ξαφνικά σ' ένα παράθυρο την όψη του παππού: ήταν ακίνητη σαν κολλημένη εκεί στο τζάμι.

Ο Στέφανος γύρισε αμέσως και γλίστρησε γοργά έξω από την αυλόπορτα.

Η πνοή της νύχτας τον χτύπησε πιο υγρή στο πρόσωπο. Καθώς έστρεφε στο δρόμο, το ορθόβραχο βουνό στο βάθος φαινόταν πάλι σα σύννεφο ή σαν αχνή ανέραρη ομίχλη. Μα απάνω του, ψηλά στον ουρανό έλαμπε ο Ωρίων ορθός, ολόφωτος.

Ο Στέφανος σα ν' ανατρίχιασε· μα δε σταμάτησε.

Όταν έφτασε στην προκουμαία ξαναπαντήθηκε με τον κύριο νομάρχη και με το λοχαγό. Κατέβαιναν από τη λέσχη. Καθώς πέρασε από κοντά τους, ο λοχαγός σφύριζε πάλι το σκοπό της Κάρμεν: Τορεαδός!

XIV

Όταν ξύπνησε ο Στέφανος πρωί και πήγε στην τραπεζαρία βρέθηκε μπρος στην Ευανθία. Καθόταν μόνη και είχε ανοιχτό μπροστά της ένα λεύκωμα με εικόνες και το ξεφύλλιζε. Στο τραπέζι ήταν ακόμα το βάζο με τα κίτρινα και λευκά ρόδα. Καθώς έσκυβε, η γλωμμή τους λάμψη έπαιζε στο πρόσωπό της.

Ο Στέφανος σταμάτησε στην πόρτα όσο που η Ευανθία σήκωσε τα μάτια. Δεν ένιωσε γιατί σταμάτησε· μα όταν πλησίασε, η Ευανθία τον κοίταξε σα να ήταν ώρα εκεί και δεν τον πρόσεξε. Έπειτα αφού έσκυψε πάλι μια στιγμή στο λεύκωμα, γύρισε και τον ρώτησε:

- Εσύ το έφερες;

- Πιστεύω, είπε ο Στέφανος αφού έριξε ματιά στο λεύκωμα.

Η Ευανθία δε μίλησε πάλι μια στιγμή· μα όταν ο Στέφανος ήρθε και κάθισε στο τραπέζι αντίκρυ της, ξανασήκωσε τα μάτια και καθώς ο Στέφανος την κοίταζε.

- Ήσουν ψες στη λέσχη; τον ρώτησε έξαφνα.

Ο Στέφανος δεν απάντησε. Και η Ευανθία:

- Δεν ήσουν; δεν έπαιξες; ρώτησε πάλι.

Ο Στέφανος την κοίταξε περίεργα.

Η Ευανθία ξαναέσκυψε στο λεύκωμα και σώπασε. Έπειτα, έξαφνα πάλι, σήκωσε ένα φύλλο και δείχνοντάς το:

- Σου αρέσει αυτή; είπε.

Ήταν μια στρογγυλή μορφή με χείλη παχουλά και με στριφτά σγουρά γύρω στο μέτωπο.

- Τι να μου αρέσει;

- Τα μάτια της, είπε η Ευανθία· και κοιτάζοντάς τον:

- Δε μοιάζει της Φιφίκας, ε;

Κ' έπειτα, πάλι ξαφνικά:

- Σου άρεσε ποτέ η Φιφίκα; Κ' ενώ ο Στέφανος την κοίταζε πάντα περίεργα.

- Ε, δε σου άρεσε; τον ξαναρώτησε.

- Αστεία, είπε ο Στέφανος.

- Σου άρεσε· γι' αυτό η Μαρίκα τη ζηλεύει.

- Ανοησίες, είπε πάλι ο Στέφανος και τράβηξε από το λεύκωμα ένα φύλλο κ' έσκυψε κι αυτός και κοίταζε.

Όταν το άφησε, η Ευανθία το πήρε από μπροστά του.

- Γυναίκες είναι; ρώτησε· γιατί έχουν έτσι ανοιχτά τα χείλη;

- Είναι άγγελοι που τραγουδούν, της είπε ο Στέφανος.

- Και τούτα που κρατούν στα χέρια;

- Κρίνα.

- Κρίνα! είπε η Ευανθία σα να σταμάτησε στη λέξη, και κοίταξε πάλι την εικόνα.

Μα έπειτα, ο Στέφανος πλησίασε, δείχνοντας την επιγραφή σ' ένα άλλο φύλλο ξαναρώτησε:

- Τι λέει εδώ;

Ο Στέφανος έσκυψε και της εξήγησε.

Η εικόνα έδειχνε δυο παιδιά που περνούσαν ένα ρυάκι. Το μεγαλύτερο κρατούσε στον ώμο του ένα τρίτο, πιο μικρό· εμπρός πήγαινε ένας σκύλος, και καθώς βάραινε το νερό πιο πέρα, ο σκύλος γύριζε πίσω το κεφάλι προς τα παιδιά σα να τους έλεγε: κουράγιο!

Έσκυψαν και οι δυο κοντά κοντά και κοίταζαν.

Έπειτα, η Ευανθία σα να ήταν βέβαιη πως κι ο Στέφανος συλλογιζότανε το ίδιο.

- Μα είδες πως η Μαρίκα είπε ψέματα, γύρισε και είπε.

Ο Στέφανος σήκωσε τα μάτια.

- Πως μ' έδειρε η γιαγιά...

- ... γιατί έτρεξα ξυπόλυτη, πρόσθεσε η Ευανθία.

Ο Στέφανος την κοίταζε.

- Μα εσύ το είπες, θέλησε να της θυμίσει.

Αλλά μπήκε η υπηρέτρια και τον σταμάτησε. Μπήκε κ' έφερε το γάλα του.

Και όταν σε λίγο ήρθε μέσα η κυρία Κατίγκω βρήκε την Ευανθία που το σερβίριζε.

Στάθηκε στην πόρτα και κοίταζε.

Μα η Ευανθία έτρεξε και την αγκάλιασε.

- Τι ωραία, φώναξε, τι ωραία, θεία Κατίγκω!

Η κυρία Κατίγκω τη χάραινε στον ώμο και τη φίλησε. Και η Ευανθία γέρνοντας απάνω της ξαναψιθύρισε:

- Τι ωραία που είναι δω, θεία Κατίγκω!

Το είπε γοργά γοργά ως να μην το πρόσεξε. Και κοίταξε την κυρία Κατίγκω κατάματα.

Έπειτα την έπιασε από τη μέση και ήρθαν και οι δυο και στάθηκαν μπροστά στο Στέφανο. Και η Ευανθία γέλασε δυνατά.

Ο Στέφανος δεν ήξερε γιατί του φάνηκε σε μεθυσμένη ξαφνικά, όπως ξαναφώναξε:

- Θεία Κατίγκω!

Η κυρία Κατίγκω που είχε σκύψει και φίλησε το Στέφανο, γύρισε στη Ευανθία:

- Τι χρυσή μου;

- Θα πάμε στα ιγγλέζικα;

Κ' ενώ ο Στέφανος έμεινε ακίνητος.

- Θα πάμε· εμείς οι δυο μονάχες μας θα πάμε, ξαναείπε η Ευανθία και κάθισε, με το σώμα ριγμένο πίσω.

Μα η κυρία Κατίγκω εκεί που τίναζε τα ψίχουλα που είχε σκορπίσει στο τραπέζι ο Στέφανος, είπε έξαφνα:

- Ξέρεις αλήθεια πως δεν έφυγε η Φιφίκα;

Η Ευανθία σήκωσε το σώμα και την κοίταξε περίεργα.

Και ο Στέφανος αμέσως, σα να του ξέφυγε:

- Ναι, είδα και γω το λοχαγό στη λέσχη.

Η κυρία Κατίγκω έριξε ματιά στο Στέφανο σα δυσαρεστημένη.

- Αρρώστησε έξαφνα η μητέρα της κ' έμειναν, είπε· τώρα μου το έλεγε ο πατέρας σου.

Και γυρίζοντας στη Ευανθία:

- Θα πάμε έπειτα να δούμε τη Φιφίκα.

- Είναι ο πατέρας μέσα; ρώτησε ο Στέφανος.

- Όχι, κατέβηκε, είπε η κυρία Κατίγκω.

Ο Στέφανος κοίταξε την ώρα, σα μόλις τώρα να θυμήθηκε πως έπρεπε να σηκωθεί. Μα καθώς σηκώθηκε, η Ευανθία τον πλησίασε.

- Ήσουν λοιπόν στη λέσχη; ρώτησε σιγά.

Ο Στέφανος την κοίταξε περίεργα.

- Δεν ήσουν; δεν έπαιζες;

Ο Στέφανος πάλι δεν απάντησε. Μα έπειτα:

- Γιατί; ρώτησε μεμιάς.

Και η Ευανθία:

- Γιατί μου αρέσει το παιγνίδι. Αν ήμουν άντρας θα έπαιζα, είπε, κ' έκαμε προς το μπαλκόνι· και στάθηκε και κοίταξε έξω.

Ο Στέφανος πήγε κοντά της.

Κάτω από το μπαλκόνι απλώνονταν η θάλασσα.

Ο Στέφανος μόλις αντίκρυσε τη χλωμοπράσινη έκταση, σταμάτησε. Σταμάτησε σα να του ανοίχτηκε μεμιάς μπροστά του κάτι που το πρωί όταν ξύπνησε του ήταν ακόμα σαν αλλόκοτο, παράλογο όνειρο. Και τώρα του ξαναήρθε αυτό στο νου σαν ξαφνική αστραπή· παράξενο, παράλογο και τώρα, παραμίλημα και τώρα, ίσκιος και όνειρο και τώρα. Όμως του στάθηκε μπροστά και τώρα σαν κάτι απόκρυφο και σκοτεινό, τον γέμιζε για μια στιγμή και τώρα σαν κάτι που ήταν αδύνατο να το χωρέσει μόνο μια στιγμή, αδύνατο να το χωρέσουν μόνο χρόνια, αδύνατο να το χωρέσει ακόμα και το ανοιχτό άπειρο που απλώνονταν εμπρός του εκεί. Έκαμε να το στοχαστή, όμως θέλησε καλύτερα να το τινάξει πέρα. Παράξενο! του ήρθε στο νου ο λοχαγός και το τραγούδι που του σφύριξε στο πρόσωπο:

Toréador!

Και θέλησε να μιλήσει της Ευανθίας για το λοχαγό. Μα η Ευανθία γυρίζοντας απάνω του τα μάτια του είπε:

- Ξέρεις γιατί σε ρώτησα αν έπαιζες;

Ο Στέφανος σα να μην ένιωθε.

- Γιατί χτες βράδυ σε φανταζόμουν πως έπαιζες.

Και η Ευανθία τον ξανακοίταξε. Έπειτα γέλασε.

Κ' ενώ ο Στέφανος έμενε σα ξαφνισμένος:

- Για δεξ, είπε και έδειξε έξω πέρα.

Έξω πάρα η θάλασσα στρωνόταν ήσυχη, όμως στο χρώμα της, με όλο τον καθαρό πρωινό ουρανό, σα να έμενε κάτι από τη θολάδα της χθεσινής βροχής. Ήταν γαλιανοπράσινο, και μια ψιλή άχνα κρεμόταν σαν κομμάτια ξεφτισμένης γάζας εδώ και κει απάνω στα νερά και στις κορφές των βράχων. Μα τα νησιά στο μάκρος έφεγγαν διάφανα, βιολετογάλανα και ήταν σα να έπλεαν και να σαλεύαν στον αέρα. Μπροστά μπροστά έξω από το λιμάνι άσπρα και κόκκινα πανιά φαντάζαν σα φτερά ανοιγμένα και καθώς έμεναν ακίνητα φαινότανε σα να περίμεναν.

Αυτά έδειξε η Ευανθία στο Στέφανο κ' έκαμε ν' ακουμπήσει το χέρι της στον ώμο του.

Μα η κυρία Κατίγκω βγήκε στο μπαλκόνι και άλλαζε το νερό στο βάζο με τα ρόδα. Και κει που έμπαινε πάλι μέσα με το βάζο, η Ευανθία έσκυψε και μύρισε τα ρόδα.

Ο Στέφανος κοίταξε κει το πρόσωπο της Ευανθίας σα να έριξε ένα κόκκινο αντιφέγγισμα στα λευκά ρόδα.

Έμειναν σιωπηλοί και οι δυο άμα μπήκε μέσα η κυρία Κατίγκω. Μα έξαφνα ακούστηκε από το λιμάνι τριχτός κρότος. Ήταν το βίντσι των βαποριών που ξανάρχιζαν την εργασία. Και η Ευανθία σαν ηλεκτρισμένη, φώναξε μεμιάς:

- Θεία Κατίγκω!

Ο Στέφανος την κοίταξε.

- Τα ιγγλέζικα φορτώνουν.

Μα πριν προφτάσει να βγει έξω η κυρία Κατίγκω, σκύβοντας η Ευανθία στο Στέφανο του είπε σιγαλά:

- Πώς ήθελα να πάω στα ιγγλέζικα μαζί σου. Ε, έρχεσαι;

Ο Στέφανος την κοίταξε, και καθώς τον κοίταζε κι αυτή κατάματα.

- Ναι, της ψιθύρισε κ' έβλεπε μπρος του σα να μην ένιωθε ενώ πλησίαζε η κυρία Κατίγκω.

Η Ευανθία χτύπησε τα χέρια, όταν της έταξε και η κυρία Κατίγκω πως θα πάνε.

Και όταν ο Στέφανος τις άφησε και κίνησε να φύγει, εκεί που έβγαине στην πόρτα του φώναξε η κυρία Κατίγκω:

- Σούπα με ρύζι θα έχομε το μεσημέρι· μην αργήσεις και χαλάσει.

XV

Ενώ εργαζόταν στο γραφείο του ο Στέφανος, έλαβε ένα μπιλιέτο της Μαρίκας. Τον παρακαλούσε να πάει να τη δει πριν από το μεσημέρι.

Και πήγε.

Τη βρήκε που στεκόταν στο διάδρομο και τον περίμενε. Καθώς του έσφιξε το χέρι και τον κοίταξε, η ματιά της έφεγγε. Αλλά στην κάμαρα που μπήκαν ήταν η κυρία Αγλαΐα. Ορθή μπροστά στις γλάστρες της ψαλίδιζε τα φύλλα μιας φοινικιάς. Χαιρέτησε το Στέφανο με νεύμα μόνο.

- Πώς σκάζω που μου κιτρινίζουν έτσι, είπε όταν ο Στέφανος ήρθε κοντά της.

- Ναι, κρίμα, είπε ο Στέφανος.

Κ' έπειτα, σα να θυμήθηκε έξαφνα:

- Πλύσιμο με καπνό βρεγμένο, είπε ξανά.

- Το δοκίμασα, δεν ωφελεί, απάντησε η κυρία Αγλαΐα κ' εξακολούθησε να ψαλιδίζει.

Ο Στέφανος γύρισε στη Μαρίκα· στεκόταν κοντά του και όπως ο ήλιος γέμιζε την κάμαρα, το πρόσωπό της φαινότανε μέσα στο χρυσό φως σα μεταμορφωμένο.

Της έπιασε το χέρι και στάθηκαν και κοιτάζονταν.

Ύστερα καθώς σύρθηκαν προς το παράθυρο κ' έβλεπαν έξω, η Μαρίκα δείχνοντας μια πιγόνια που γέμιζε τον τοίχο αντίκρυ μ' εξωτικά βυσσινοπόρφυρα άνθη σα ροδιάς.

- Τι ωραία! ψιθύρισε.

Μα η κυρία Αγλαΐα ρώτησε έξαφνα το Στέφανο:

- Το έμαθε η μαμά σου πως δεν έφυγε η Φιφίκα;

- Ναι, είπε ο Στέφανος και γύρισε προς την κυρία Αγλαΐα.

Η κυρία Αγλαΐα τον κοίταξε· κ' έπειτα με χαμόγελο, που ο Στέφανος δεν ένιωσε αν ήταν για τη μητέρα του ή τη Φιφίκα.

- Μα γιατί δεν έφυγε, τον ξαναρώτησε.

Και ο Στέφανος, χωρίς να ξέρει γιατί, χαμογέλασε κι ο ίδιος.

- Αρώστησε η μητέρα της, απάντησε.

Και όταν η κυρία Αγλαΐα ρώτησε πάλι έπειτα: Και ο λοχαγός; -- ο Στέφανος διηγήθηκε έξαφνα το χθεσινό του απάντημα με το νομάρχη και το λοχαγό έξω από το καφενείο.

Η κυρία Αγλαΐα έμεινε με τεντωμένα μάτια:

- Στο καφενείο -- ο κύριος νομάρχης;

- Ναι, και τραγουδούσε, είπε ο Στέφανος.

- Ο κύριος νομάρχης;

Ο Στέφανος ένιωσε πως τα σύγγιζε.

- Ο λοχαγός, απάντησε.

Και είπε το τραγούδι που σφύριζε ο λοχαγός.

Η κυρία Αγλαΐα γέλασε, ενώ ο Στέφανος έμεινε σιωπηλός σα να μετάνιωσε. Είχε το αίσθημα πως δίχως να το νιώσει πρόδωσε κάτι --- δικό του ή ξένο, δεν ήξερε καλά. Και όταν, αφού βγήκε η κυρία Αγλαΐα έξω, η Μαρίκα τον πλησίασε, έμεινε σα στενοχωρημένος.

Αλλά η Μαρίκα του γέλασε καθώς πλησίασε, και η ματιά της έφεγγε σα λαμπρυσμένη ενώ τον κοίταζε. Και τον έσυρε κοντά της και του είπε:

- Ξέρεις γιατί σ' έφερα εδώ έτσι ξαφνικά;

Ο Στέφανος δε μίλησε.

- Γιατί αν και το ήξερα πως θα ερχόσουν και αν δε σ' έφερνα, όμως δεν ήθελα να φοβηθώ πως δε θα ερχόσουν.

Κ' ενώ ο Στέφανος την κοίταζε παράξενα.

- Ναι, εξακολούθησε, να φοβηθώ· χθες βράδυ δε φοβόμουνα, μα σήμερα φοβόμουνα μη φοβηθώ.

Ο Στέφανος φαντάστηκε πως θ' άκουγε πάλι παραμιλητό.

- Κι αυτό δεν το ήθελα· γιατί ήθελα και θέλω, Στέφανε, να είμαι ευτυχισμένη, είπε πάλι η Μαρίκα. Ναι, μόνο ευτυχισμένη.

Και τον έφερε σιγά σιγά προς τη γωνία που ήταν οι γλάστρες της κυρίας Αγλαΐας.

- Ευτυχισμένη και χαρούμενη σαν τ' άνθη αυτά, εξακολούθησε και του έδειξε τις κόκκινες τουλίπες που έγερναν σκορπώντας λάμπεις γελούμενες στα πράσινα φυτά και στ' άλλα παρδαλά φύλλα τριγύρω τους.

Καθώς μιλούσε, στο πρόσωπό της έπαιζε όμοια λάμψη. Ήταν χαρούμενο· μα οι ωχροκόκκινες κηλίδες του γύρω στα μήλα φάνηκαν σα ροδόφυλλα του Στέφανου, ροδόφυλλα ζωγραφιστά σα λευκή κέρινη λαμπάδα και του ήταν σα να του στάλαζαν βαθιά μια ανήσυχη μελαγχολία.

Αλλά η Μαρίκα γυρίζοντάς τον έξαφνα προς το παράθυρο του έδειξε πάλι τα βυσσινοκόκκινα άνθη στον τοίχο απέναντι.

- Και κείνα εκεί! του είπε.

Κ' ενώ κοιτάζαν και οι δυο τ' άνθη.

- Τι μακρύ που είναι φέτος το φθινόπωρο, είπε ξανά.

Κ' έπειτα από μια μικρή σιγή και πάλι:

- Ω να μην τέλειωνε ποτέ, ψιθύρισε.

Η γιαγιά που ήρθε μέσα, σα να τους ζύπνησε.

Καθώς είδε το Στέφανο σταμάτησε, σα να μην περίμενε πως θα τον δει εκεί. Έπειτα τον καλημέρισε· και ξαφνικά:

- Η Ευανθία μας ξέχασε, του είπε.

- Μας ξέχασε, είπε πάλι σα να μην έβρισκε άλλο τίποτε να πει.

Η Μαρίκα γύρισε και την κοίταζε.

- Την κράτησε η Κατίγκω, ξαναψιθύρισε η γιαγιά.

Και η κυρία Αγλαΐα που έμπαινε:

- Κρατούμε και μεις το Στέφανο, είπε.

- Ναι, ναι, μαμά, είπε και η Μαρίκα· και ο Στέφανος την είδε πάλι γελαστή.

Κ' έμεινε κ' έφαγε μαζί τους.

Θυμήθηκε πως τον περίμεναν στο σπίτι μόνο όταν ήρθε η κυρία Κατίγκω έπειτα από το μεσημέρι.

- Εδώ έμεινες; του είπε μπαίνοντας· τουλάχιστο δεν έστειλνες· το ήξερες, είχαμε σούπα!

Η Μαρίκα γέλασε· κ' ενώ η κυρία Κατίγκω γύρισε και την κοίταξε.

- Μαμά, της είπε, εμείς φταίμε· τον κρατήσαμε έξαφνα.

- Η μαμά τον κράτησε, πρόσθεσε με μιας.

Η κυρία Κατίγκω χαιρετήθηκε φιλικά με την κυρία Αγλαΐα.

Και η Ευανθία μπαίνοντας γρήγορα:

- Θεία Αγλαΐα, Μαρίκα, ελάτε· στις τρεις μας περιμένουν, φώναξε από την πόρτα.

Ο Στέφανος την κοίταξε περίεργα· ήταν όλη κόκκινη, το πρόσωπό της και το φόρεμα.

- Ελάτε!

Και πριν να τη ρωτήσουν «πού;» ξαναφώναξε η Ευανθία:

- Θα πάμε στα ιγγλέζικα.

Η κυρία Αγλαΐα γύρισε έξαφνα:

- Αστειεύεσαι;

- Μα πηγαίνουν; πηγαίνει ο κόσμος καθώς πρέπει; ρώτησε την κυρία Κατίγκω.

- Θα είναι η Φιφίκα, έλεγε την ίδια ώρα η Ευανθία, η Μαρίκα όμως μ' έξαφνο κίνημα:

- Αλλά μαμά, πετάχτηκε, δεν είπαμε...;

- Ναι, ένεψε η κυρία Αγλαΐα, ενώ η Ευανθία πρόσθετε:

- Και ο κύριος νομάρχης.

Η κυρία Αγλαΐα σταμάτησε:

- Ο κύριος νομάρχης!

- Ναι, ο κύριος νομάρχης, είπε η Ευανθία.

Και την κοίταζε σα με χαμόγελο.

Η κυρία Αγλαΐα έμεινε μια στιγμή άφωνη· έπειτα είπε:

- Δεν μπορούμε, παραγγείλαμε το αμάξι.

Η Ευανθία γύρισε απότομα τα μάτια της στο Στέφανο.

Ο Στέφανος κοίταζε κάτω.

Μα όταν σε λίγο έφυγαν πάλι μόνες η Ευανθία με την κυρία Κατίγκω, η Μαρίκα πρόσεξε πως η Ευανθία βγήκε χωρίς να ρίξει βλέμμα στο Στέφανο.

Σταμάτησε και κοίταζε.

Και η κυρία Αγλαΐα είχε σταθεί άφωνη κι αυτή.

- Μα τι αστείος, ψιθύρισε έπειτα έξαφνα η κυρία Αγλαΐα.
Ο κύριος νομάρχης, ήθελε να πει· μα το ένιωσε και διορθώθηκε
γοργά:

- Ναι, τι αστείος ο λοχαγός.

Κ' έκαμε να δει το Στέφανο.

Μα ο Στέφανος είχε γυρίσει κ' έβλεπε προς το παράθυρο.

XVI

- Πώς χάρηκα! είπε η Ευανθία καθώς κατέβαινε με την κυρία
Κατίγκω.

Η κυρία Κατίγκω την κοίταξε.

- Που το μετάνιωσε· την είδες πώς έγινε όταν άκουσε για το
νομάρχη;

Η κυρία Κατίγκω δε μίλησε.

Και σώπασε και η Ευανθία.

Έπειτα, καθώς πήγαιναν, η κυρία Κατίγκω την πρόσεξε που ήταν
χλωμή. Και όταν έφτασαν στην προκυμαία και περίμεναν, και η κυρία
Κατίγκω της έπιασε το χέρι, το ένιωσε κατάψυχρο.

- Πάμε στον ήλιο, της ψιθύρισε· κρυώνεις;

- Φυσά λιγάκι, είπε η Ευανθία.

Η κυρία Κατίγκω την ξανακοίταξε σαν ξαφνισμένη· η θάλασσα
ήταν ακίνητη, το δειλινό ανέφελο, γλιαρό.

Μα δε φαινότανε ούτε η Φιφίκα ούτε ο κύριος νομάρχης.

- Δεν έρχονται, είπε η Ευανθία εκεί που περπατούσανε στον ήλιο.

- Δεν είναι τρεις ακόμα.

- Και τέταρτο, ξαναείπε η Ευανθία κοιτάζοντας την ώρα της.

- Πας μπρος, θέλησε να πει η κυρία Κατίγκω, μα βλέποντας την

Ευανθία χλωμή και ανήσυχη:

- Είσαι αδιάθετη; τη ρώτησε.

Η Ευανθία την κοίταξε· μα έπειτα έξαφνα:

- Ναι, είπε, πάμε σπίτι.

Η κυρία Κατίγκω φώναξε ένα αμάξι.

Στο σπίτι που ήρθαν, έμαθαν πως μόλις είχε φύγει ο Στέφανος.

- Ήρθε και ρώτησε αν περάσατε από δω, είπε η υπηρέτρια.

- Ήτανε μόνος; ρώτησε γοργά η Ευανθία και είχε ξανακοκκινίσει.

- Ναι, απάντησε η υπηρέτρια, στη σκάλα ρώτησε· μου φάνηκε πως
σταμάτησε στην πόρτα αμάξι.

- Ήταν αυτές, είπε η Ευανθία· και όταν έφυγε η υπηρέτρια:

Μετάνιωσαν άμα άκουσαν πως θα ερχότανε και ο κύριος νομάρχης.

Κ' έμεινε κοιτάζοντας την κυρία Κατίγκω, σα να περίμενε να πει
εκείνη να γυρίσουν πίσω.

Μα η κυρία Κατίγκω βλέποντάς τη που ξαναχλώμιασε:

- Έλα, είπε, βγάλε το καπέλο σου και κάθισε.

Και φώναξε να φέρουν τσάι.

Η Ευανθία έμεινε σαν ξεχασμένη, καθώς την κάθισε η κυρία Κατίγκω στον καναπέ και της σεββίρισε το τσάι.

Ωρα πολλή δε μίλησαν και οι δυο. Μια στιγμή μόνο η κυρία Κατίγκω, ενώ καθότανε κοντά της κρατούσε το χέρι της, είπε σιγά:

- Να στείλομε για τη νονά;

Μα η Ευανθία της ένεψε: όχι· κ' έμειναν για ώρα πάλι αμίλητες, κοιτάζοντας και οι δυο μπροστά τους σα να είχαν τώρα λησμονηθεί και οι δυο.

Έξω ο ήλιος βυθίζοντας στη θάλασσα έβαφε τον ουρανό με χρώμα κίτρινο – ένα κίτρινο όχι χρυσό και αστραφτερό, αλλά χλωμό και άλαμπο σαν ώχρα· το αχνό του αντίφεγγο χτυπούσε κρύο και μελαγχολικό στο τζάμι και χυνόταν ψυχρότερο και πιο θολό στην κάμαρα.

Η κυρία Κατίγκω αισθάνθηκε ν' ανατριχιάζει και φώναξε και άναψαν το τζάκι.

Σε λίγο μια φεγγοβολή πήδησε έξαφνα σαν απαλή αστραπή πετώντας κόκκινες θερμές αναλαμπές στους αργυρούς δίσκους και στα κρύσταλλα των τραπεζιών και του μπουφέ μέσα στην κάμαρα.

Και όταν γέμισε έπειτα η γλιαρή πνοή της τον αέρα, η Ευανθία ανασηκώθηκε κ' έπιασε το χέρι της κυρίας Κατίγκως.

- Τι ωραία που είναι εδώ, είπε σιγά και ακούμπησε στον ώμο της.

Κ' ενώ η κυρία Κατίγκω της χάδευε ελαφρά το μάγουλο:

- Ναι, δεν μπορώ πια εκεί· αν ήταν να ξαναπάω εκεί, καλύτερα να φύγω.

- Αύριο να φύγω, είπε πάλι κ' έκρυψε το πρόσωπο στο στήθος της κυρίας Κατίγκως.

Η κυρία Κατίγκω ένιωσε πού εκεί. Έσκυψε και τη φίλησε.

- Χρυσή μου, ψιθύρισε μονάχα σα να ένιωθε κάτι περισσότερο παρότι είχε πει η Ευανθία.

Και σα να μην μπορούσε να πει κάτι περισσότερο κι αυτή:

- Χρυσή μου, ξαναψιθύρισε και την έσφιξε στην αγκαλιά της.

XVII

Το βράδυ ο Στέφανος τις βρήκε και τις δυο κοντά στο τζάκι. Η κυρία Κατίγκω καθόταν στο σκαμνάκι, η Ευανθία ακουμπούσε στα γόνατά της ξαπλωμένη σ' ένα δέρμα τίγρης που είχαν φέρει από τη σάλα. Σκυφή, έριχνε μπρος της μια πασιέντσα. Στο τζάκι ήταν σβησμένη η φλόγα, μα κάτω από το φως της λάμπας έφεγγε ζωηρά το κόκκινό της φόρεμα.

Ο Στέφανος στάθηκε πρώτα μια στιγμή, έπειτα κάθισε απέναντί τους.

Η Ευανθία δεν κινήθηκε, δεν έσυρε ούτε το πόδι της που απλωμένο έβγαινε κάτω από το φόρεμα· και ο Στέφανος κοίταζε σιωπηλός τα χαρτιά που αράδιαζε η Ευανθία, όταν έξαφνα αυτή σταμάτησε.

- Δε βγαίνει, είπε και σήκωσε τα μάτια.

- Βγάλε από πάνω, της είπε ο Στέφανος.

- Δεν ωφελεί· πρέπει να έβγει μόνη της, είπε η Ευανθία και τον κοίταξε.

- Είδες; γύρισε έπειτα προς την κυρία Κατίγκω· ήταν η τρίτη.

- Η δεύτερη, είπε η κυρία Κατίγκω.

Η Ευανθία την κοίταξε.

- Η τρίτη, ψιθύρισε· όμως ξαναέριξε.

Και τώρα βγήκε.

- Να, μπράβο! είπε η κυρία Κατίγκω κ' έκαμε να σηκωθεί.

Μα η Ευανθία την κράτησε:

- Ήταν αλήθεια η δεύτερη;

- Ναι, είπε η κυρία Κατίγκω.

Η Ευανθία δε μίλησε· έπειτα κοιτάζοντας το Στέφανο:

- Κάτι είχαμε βάλει, είπε.

Μα ο Στέφανος ρώτησε «τι;» γύρισε αμέσως στην κυρία Κατίγκω και της είπε ξαφνικά:

- Μη, μην το πεις!

Η κυρία Κατίγκω γέλασε και σηκώθηκε. Η Ευανθία έμεινε όπως ήταν ξαπλωμένη· ακούμπησε το κεφάλι στο χέρι της απάνω στο σκαμνάκι και κοίταξε μπροστά της.

Η κυρία Κατίγκω ήρθε στο Στέφανο· τον κοίταξε σα να ήθελε να του πει κάτι, αλλά σταμάτησε έξαφνα και ρώτησε μόνο:

- Είναι έξω ψύχρα;

- Λιγάκι, είπε ο Στέφανος.

Είχε ξαπλωθεί στην πολυθρόνα και κάπνιζε και κοίταζε την Ευανθία.

Η κυρία Κατίγκω έσκυψε στη φωτιά και καθώς φύσηξε τα ξύλα, μια λάμψη κόκκινη έπαιξε έξαφνα πίσω από την Ευανθία. Του Στέφανου του φάνηκε σα να πετάχτηκε από το φόρεμα της Ευανθίας και από εκεί χτύπησε κ' έσπασε στο δέρμα της τίγρης όπου ήταν ξαπλωμένη. Οι μαύρες και κίτρινες γραμμές του σπιθίρισαν, και μια στιγμή σα να σάλεψαν. Έπειτα έμειναν πάλι ακίνητες και σκοτεινές. Έλαμπαν μόνο εμπρός του εκεί τα γυάλινα κίτρινα μάτια του κεφαλιού της τίγρης· έλαμπαν και τον κοίταζαν κατάματα.

Και η Ευανθία βλέποντάς τον πως κοίταζε κι αυτός εκεί κατάματα σαν ξεχασμένος, κλώτσησε την κεφαλή της τίγρης με το πόδι.

Ο Στέφανος ξαφνίστηκε, και η Ευανθία γέλασε.

Και τεντώνοντας το πόδι και δείχνοντας το κόκκινο γοβάκι που φορούσε, είπε:

- Είδες τι μου χάρισε η θεία Κατίγκω;

Ο Στέφανος το κοίταξε. Γνώρισε αμέσως τις κόκκινες βελούδινες παντούφλες που είχε φέρει κάποτε ο ίδιος της κυρίας Κατίγκως. Αλλά και αμέσως θυμήθηκε πως η κυρία Κατίγκω του είχε πει πως ήθελε να τις χαρίσει της Μαρίκας.

Και σταμάτησε.

- Ωραίες είναι, είπε σα μηχανικά, ενώ τον κοίταζε η Ευανθία.

Έπειτα έμειναν πάλι σιωπηλοί. Μα όταν η κυρία Κατίγκω βγήκε από την κάμαρα, η Ευανθία ξαπλωμένη πάντα ξαναγύρισε στο Στέφανο.

- Πήγατε; του είπε ξαφνικά.

- Πού; ρώτησε ο Στέφανος.

Μα η Ευανθία δεν απάντησε. Τον κοίταζε μονάχα και σώπασε λίγες στιγμές. Μα έπειτα κοιτάζοντάς τον πάλι:

- Ξέρεις τι είχα ρίξει στην πασιέντζα; ρώτησε με μιάς· θέλεις να μάθεις;

- Ναι, είπε ο Στέφανος, μα η Ευανθία έμεινε πάλι σιωπηλή.

Κ' ενώ ο Στέφανος την κοίταζε σαν ξαφνισμένος:

- Αν θα φύγω, ψιθύρισε τέλος αργά.

- Και τι βγήκε; ρώτησε ο Στέφανος.

Η Ευανθία δεν απάντησε· φώναζε μόνο της κυρίας Κατίγκως που έμπαινε πάλι μέσα εκείνη τη στιγμή:

- Μην του το πεις, θεία Κατίγκω.

Και πετάχτηκε με μιας ορθή όταν είδε πως έμπαινε μαζί και ο κύριος Γιάγκος.

- Ωραία, ανάψατε φωτιά, είπε ο κύριος Γιάγκος αφού τη χαιρέτησε.

Έτριψε τα χέρια και ήρθε και κάθισε κοντά.

Είχε κερδίσει πάλι απόψε τον κύριο νομόρχη και ήταν χαρούμενος. Γελούσε κ' έλεγε αστεία όλη την ώρα στο τραπέζι που καθίσαν έπειτα. Και η κυρία Κατίγκω δεν ήταν μελαγχολική, και ο Στέφανος μιλούσε καθισμένος απέναντι στην Ευανθία.

Έπειτα, όταν ο κύριος Γιάγκος με το Στέφανο έπαιζαν την παρτίδα τους στο ντόμινο, η κυρία Κατίγκω και η Ευανθία κάθισαν κοντά τους και κοίταζαν.

Όταν τελείωσαν το ντόμινο, ο Στέφανος τους έκαμε κάποια παιγνίδια με τα χαρτιά της τράπουλας. Η Ευανθία τον κοίταζε στα χέρια και ζητούσε να μαντέψει πώς τους ξεγελούσε. Και μια στιγμή εκεί που ο Στέφανος της έδινε στο χέρι τα χαρτιά και άγγιζαν τα δάχτυλά τους, η Ευανθία δεν τράβηξε το χέρι αμέσως.

Έμεινε και τον κοίταζε στα μάτια.

Μα έπειτα σηκώθηκε με μιάς ο Στέφανος· καληνύχτισε και βγήκε.

- Πάει στη λέσχη, ψιθύρισε η Ευανθία στην κυρία Κατίγκω.

- Α μπα, πάει κάτω να εργαστεί, είπε η κυρία Κατίγκω χωρίς να πιστεύει ό, τι είπε.

Ο Στέφανος πήγε στη λέσχη.

Το ένιωσε μόνο όταν μπήκε μέσα και είδε πως του ένεψε ο κύριος νομόρχης.

Σκυμμένος στην κορυφή του πράσινου μεγάλου τραπεζιού ο κύριος νομόρχης είχε μπροστά του σωρούς τα κόκκινα και λευκά κόκκαλα· ο λοχαγός είχε καθίσει απάνω στο τραπέζι και κουνώντας το πόδι του βροντούσε το σπιρούνι στη γωνία του τραπεζιού· το βροντούσε σα με ρυθμό και σφύριζε.

Ο Στέφανος στάθηκε ορθός αντίκρυ και άκουσε σα να ήθελε να πιάσει το ρυθμό. Έπειτα πρόσεξε πώς γυάλιζε το φως στα δόντια και στο μονόκλ του λοχαγού και πώς χτυπούσε στα μουστάκια του κυρίου νομόρχη και σταματούσε κει με ακτίνες πράσινες.

Και κει θυμήθηκε πως είχε σταματήσει κι αυτός πρωτύτερα αντίκρυ σ' ένα φως που έφεγγε σ' ένα παράθυρο. Είχε κινήσει και πήγαινε

να δει το φως, είδε όμως το φως ακίνητο πίσω από το κλεισμένο τζάμι και σταμάτησε. Δεν ένιωθε γιατί, όμως σταμάτησε· και κοίταζε σα να ήθελε να δει αν έκαie πράγματι φως μέσα στην κάμαρα ή ήταν μόνο αντίφeyγο που έσπαζε από κάπου απέναντι.

Έπειτα κοίταζε σα να ζητούσε να βρει τι χρώμα είχε το φως· έπειτα είδε πως το φως ήταν μακριά. Και είδε πως ο ουρανός ήταν συννεφιασμένος κ' αισθάνθηκε μια κρύα πνοή να πνέει από τη θάλασσα. Η μικρή πλατεία όπου είχε σταθεί ήταν έρημη, μα οι κορμοί των κοντών δέντρων του φάνηκαν σα ζωντανές παράξενες μαύρες μορφές που ήθελαν να κινηθούν. Ο Στέφανος δεν έβλεπε τα φύλλα, μα τα αισθάνθηκε πως έτρεμαν σα ν' ανατρίχιαζαν στην κρύα πνοή της θάλασσας.

Και δε γύρισε στη θάλασσα. Γύρισε πίσω. Στην προκουμαία έφεγγαν τα φώτα και οι άνθρωποι πηγαινοερχόντανε. Χαιρέτησε δυο τρεις· και βρέθηκε στη λέσχη έξαφνα.

Και τώρα έμενε ορθός και κοίταζε τις πράσινες ακτίνες στα μουστάκια του κυρίου νομάρχη. Έπειτα ξανακοίταξε το λοχαγό, έπειτα το παιχνίδι· έπειτα κάθισε με μιάς και ο ίδιος κ' έπαιξε.

Όταν γύρισε σπίτι, είχαν περάσει τα μεσάνυχτα. Ανέβηκε στα δάχτυλα τη σκάλα για αν μην ξυπνήσουνε στο σπίτι. Μα καθώς έμπαινε στο διάδρομο, σταμάτησε· μια θαμπόλευκη μορφή που σάλεψε μπροστά του τον σταμάτησε.

Τινάχτηκε όταν τον πλησίασε η μορφή, μα γνώρισε αμέσως τη φωνή που του ψιθύρισε:

- Ήσουν στη λέσχη;
- Ναι, είπε ο Στέφανος.
- Έπαιζες;
- Ναι, είπε πάλι ο Στέφανος.
- Και γω περίμενα.

Ο Στέφανος ξαναξαφνίστηκε. Είδε με μιας μπροστά του το φωτισμένο παράθυρο, όπου απέναντι είχε σταθεί πρωτύτερα και κοίταζε.

Μα η φωνή κοντά του τον ξαναξύπνησε:

- Για να σου πω τι βγήκε.
- Τι βγήκε; ψιθύρισε ο Στέφανος.
- Πως δε θα φύγω, είπε η φωνή, και ο Στέφανος είχε ξυπνήσει ολότελα.

Αλλά δε μίλησε. Έμεινε ακίνητος· μα σα κίνησε μόνο τα χέρια προς τη μορφή που σάλεψε και κείνη προς τα πίσω, προς την πόρτα όπου στεκότανε.

Ο Στέφανος έμεινε ακίνητος λίγες στιγμές ακόμα, έπειτα όμως έφυγε αμέσως μέσα προς το διάδρομο πριν ανοίξει καλά η πόρτα πίσω και δει καλύτερα στο φως που χύθηκε από μέσα ποια ήταν η μορφή.

XVIII

Έφυγε, σα να φοβήθηκε να δει. Και το πρωί πάλι φοβήθηκε να δει. Φώναξε και του έφεραν στην κάμαρά του τον καφέ και κατέβηκε αμέσως κάτω στο γραφείο. Όταν τελείωσε, τράβηξε ίσια στις Μαρίκας.

Τη βρήκε που καθότανε στην κάμαρα με τη γιαγιά, μα είδε αμέσως πως ήταν φοβερά χλωμή.

Δεν τόλμησε να τη ρωτήσει. Κάθισε μόνο και μιλούσε πράγματα αδιάφορα με αυτή και τη γιαγιά. Μα όταν έξαφνα τον ρώτησε η γιαγιά αν θα έρθει η Ευανθία, και της απάντησε: «Δεν ξέρω, δεν την είδα σήμερα», είδε πως η Μαρίκα έστρεψε αλλού το βλέμμα.

Έμεινε μια στιγμή σα συγχυσμένος. Μα όταν έφυγε η γιαγιά κ' έμειναν μόνοι, πλησίασε πρώτος τη Μαρίκα.

- Κάθισες ψες αργά; τη ρώτησε.

- Όχι, κοιμήθηκα νωρίς, απάντησε ήσυχα η Μαρίκα.

- Μα το παράθυρο είχε φως αργά.

Η Μαρίκα τον κοίταξε.

- Τι ήρθες; περίμενε ν' ακούσει ο Στέφανος, μα η Μαρίκα ψιθύρισε, ήσυχα πάλι:

- Το ξέχασα αναμμένο.

Ο Στέφανος της έπεισε με μιας και τα δυο χέρια:

- Ω Μαρίκα, ω Μαρίκα!

Κ' ενώ η Μαρίκα τον κοίταζε ατάραχη:

- Δεν ξέρεις τι είσαι για μένα, ξέσπασε ξαφνικά και της γέμισε φιλιά τα χέρια. Μου ήταν αδύνατο να κοιμηθώ όλη νύχτα, εξακολούθησε, όλη τη νύχτα είχα τα μάτια σου μπροστά μου...

Και έλεγε αλήθεια. Τα μάτια της Μαρίκας έφεγγαν πράγματι όλη τη νύχτα μπροστά στο Στέφανο. Είχε φύγει γοργά στο διάδρομο σα να φοβήθηκε να δει, όμως όλη τη νύχτα είχε μπροστά του την πόρτα που άνοιξε έξαφνα στο φως του καντηλιού και φώτισε μια λευκή μορφή που έμεινε ορθή με απλωμένα χέρια πίσω του --- αλλά τα χέρια αυτά, παράξενο! τα γνώριζε, ήταν τα χέρια της Μαρίκας. Είχε φύγει γοργά στο διάδρομο σα να φοβήθηκε να δει, όμως όλη τη νύχτα έβλεπε μπρος του δυο μάτια υγρά και φωτεινά που τον κοιτάζαν ενώ έφευγε --- αλλά, παράξενο! τα μάτια αυτά ήταν τα μάτια της Μαρίκας. Στιγμές στιγμές δυο κόκκινα σημάδια έφεγγαν κάτω στο πάτωμα σα βελουδένια, έλαμπαν εμπρός στ' αργυρπισμένα μάτια του σαν άλικα μεγάλα ρόδα που έπλεαν σε πρωινά νερά, και απάνωθ' τους έτρεμε κάτι θαμπόλευκο, κυματιστό και σαν αέρινο· στιγμές πάλι το άσπρο αυτό γινόταν κόκκινο, άλλαζε σε κρεμεζί, σε ρουμπινί κ' έλαμπε μπρος του ζωηρά σα φλόγα, μια φλόγα που έφεγγαν μέσα της δυο μάτια --- αλλά τα μάτια ήταν της Μαρίκας. Ύστερα πάλι ξαναέσβηνε το κόκκινο σιγά σιγά, ξαναγινόταν άχνα αγανή, λευκός αφρός που έλιωνε σ' ένα γιαλό, γινόταν αέρας διάφανος και φως που έπαιζε κ' έτρεμε κ' έφευγε και γλιστρούσε απάνω από μια θάλασσα άπειρη.

Μια θάλασσα... Και ο Στέφανος είδε τους σκοτεινούς κύκλους ξανά να του γεμίζουνε τη θάλασσα. Ήταν σα να ήθελαν οι κύκλοι αυτοί να σβήσουν τα μάτια της Μαρίκας που έφεγγαν μέσα από τη θάλασσα --- τα μάτια της Μαρίκας που ανοίγονταν τώρα μπροστά του εκεί μεγάλα ολόμαυρα και μελαγχολικά μέσα στους βαθουλούς μεγάλους κύκλους γύρω τους.

Ο Στέφανος τα κοίταζε. Ήταν κρύα και σκοτεινά, σαν τη συννεφιασμένη θάλασσα, κ' έβλεπαν εμπρός τους ασάλευτα και καρφωμένα, σα να ζητούσανε να σκίσουν τη σταχτερή άχνα μακριά, σα να γυρεύαν να βυθίσουν πέρα από αυτή μέσα στο χλωμό φως μακρύτερα, στο φως που κάτι σαν αντίφεγγό του έτρεμε κιτρινωπά κ' έπαιζε θλιβερά στις κόρες τους.

- Τα μάτια σου, θέλησε να ξαναπει ο Στέφανος, μα η ψυχρή και άφεγγη λάμψη τους τον πάγωσε.

Και ψιθύρισε, σα να ξυπνούσε ξαφνικά:

- Μαρίκα, τι έπαθες, τι έχεις;

Αλλά η Μαρίκα έριξε το βλέμμα κ' έμεινε άφωνη και ακίνητη.

- Μαρίκα, ξαναψιθύρισε ο Στέφανος· μα έπειτα έμεινε άφωνος κι αυτός.

Έγινε μερικές στιγμές σιγή στην κάμαρα· μια σιγή ανήσυχη. Και όσο βαστούσε αυτή, ο Στέφανος είχε το αίσθημα πως έπεφτε αργά σιγά κάτι σα σταχτερή βαριά κουρτίνα ανάμεσά τους.

Μα εκεί, ενώ ο Στέφανος κρατούσε πάντα τα χέρια της, η Μαρίκα σήκωσε πάλι τα μάτια:

- Ήρθες, αλήθεια, χτες βράδυ; ρώτησε κοιτάζοντάς τον έξαφνα.

- Ναι, ήρθα, είπε ο Στέφανος.

Αλλά σταμάτησε.

- Ήρθα και κοίταξα το φως και πρόσμενα, είπε αμέσως έπειτα. Μα ξανασώπασε, σα να μην είχε να πει άλλο τίποτε.

Έμειναν και κοιτάζονταν. Έπειτα σηκώθηκαν και περπάτησαν μαζί μέσα στην κάμαρα. Κ' ενώ στάθηκαν μπροστά στις γλάστρες της κυρίας Αγλαΐας, όπου οι τουλίπες έφεγγαν ολοκόκκινες στον ήλιο που έπεφτε απάνω τους από το παράθυρο, η Μαρίκα αφήνοντας το χέρι της να πέσει σαν άψυχο μέσα στο χέρι του Στέφανου, είπε σιγά:

- Δεν ξέρω, μα δεν είμαι --- δεν μπορώ να είμαι ευτυχισμένη.

Και η ματιά της ξαναπήρε το ωχρό και άφεγγο χρώμα που είχε παγώσει πρωτότερα το Στέφανο.

XIX

Ο Στέφανος ήρθε σιωπηλός στο σπίτι. Η κυρία Κατίγκω είδε το σύννεφο στο πρόσωπό του και τον πλησίασε και τον ρώτησε:

- Είναι αδιάθετη η Μαρίκα;

- Όχι, καλά είναι, απάντησε ο Στέφανος κ' έμεινε πάλι σιωπηλός.

Η κυρία Κατίγκω στάθηκε και τον κοίταζε ενώ έμπαινε η Ευανθία. Ερχόταν γρήγορα, μα όταν είδε το Στέφανο σταμάτησε. Καθώς μπήκε, το φόρεμά της πέταξε λάμπεις κόκκινες στον ήλιο που γέμιζε την κάμαρα.

Στάθηκε μια στιγμή· έπειτα πλησιάζοντας σιγά την κυρία Κατίγκω είπε:

- Η γιαγιά παράγγειλε να πάμε.

- Πηγαίνομε, απάντησε η κυρία Κατίγκω.

Η Ευανθία την κοίταξε:

- Αλλά δεν είπαμε θα έρθει η Φιφίκα;

- Α ναι, το ξέχασα. Η κυρία Κατίγκω φαινόταν πράγματι σαν ξεχασμένη.

- Της παραγγέλνομε --- ή πάμε στη νονά αργά, είπε ύστερα.

- Α, όχι στη γιαγιά αργά· θα με κρατήσει, έσκυψε και είπε σιγαλότερα η Ευανθία.

Η κυρία Κατίγκω την έσυρε κοντά της και τη χάδεψε.

Ο Στέφανος καθώς την κοίταξε είδε που ξαναέλαμψε το φόρεμά της. Και είδε πως φορούσε τα κόκκινα βελούδινα γοβάκια.

Σα να γέμισε όλη η κάμαρα με ρόδα κόκκινα, τα ρόδα που έπλεαν οληνύχτα εμπρός του στα πρωινά νερά --- γύρισε αλλού κ' έκαμε κίνημα σα να ήθελε να φύγει.

Μα η Ευανθία τον πλησίασε.

Κ' ενώ η κυρία Κατίγκω είχε γυρίσει και κάτι έσιαζε στην κάμαρα και ύστερα βγήκε, η Ευανθία στάθηκε μπροστά του ορθή και βλέποντάς τον κατάματα έκαμε κάτι να του πει.

Αλλά έξαφνα σταμάτησε.

Ο Στέφανος έμεινε ακίνητος και κοιτάχτηκαν μια στιγμή και οι δυο σαν ξαφνιασμένοι.

Μα ευθύς η Ευανθία:

- Ξέρεις, του είπε, η Φιφίκα θα πάρει το λοχαγό.

Το είπε σα να ήταν αυτό που είχε να πει.

Αλλά και ο Στέφανος, σα να είχε νιώσει:

- Το ξέρω, είπε με τόνο αδιάφορο και σαν ξερό.

Η Ευανθία κοκκίνησε όλη. Και γύρισε αμέσως μ' ένα τίναγμα, σα να είχε αγγίξει κάπου με το χέρι και κάηκε έξαφνα. Και καθώς ξαναέμπαινε η κυρία Κατίγκω μέσα, πήγε ίσια απάνω της:

- Θεία Κατίγκω, ο Στέφανος θέλει να φύγω, είπε και σταμάτησε μπροστά της.

Και θέλησε να κρύψει μ' ένα χαμόγελο κάποιο τρεμούλιασμα που είχε η φωνή της.

Η κυρία Κατίγκω στάθηκε σαν ξαφνιασμένη.

Ο Στέφανος έμεινε συγχυσμένος μια στιγμή.

Έπειτα βλέποντας πως η κυρία Κατίγκω τον κοίταζε περίεργα.

- Αηδίες, ψιθύρισε σιγά.

- Αστεία, είπε πάλι δυνατότερα και βημάτισε στην κάμαρα, ενώ η κυρία Κατίγκω πήρε την Ευανθία κοντά της και την ακούμπησε στον ώμο της.

Μα όταν ο Στέφανος πήγε έπειτα και κάθισε στην άκρη, η Ευανθία ήρθε και ξαναστάθηκε μπροστά του και γελούσε.

- Αλλά, Ευανθία, έκαμε να της πει, μα η Ευανθία αφού περίμενε και ξαναβγήκε έξω η κυρία Κατίγκω:

- Δε λες αλήθεια, του είπε σφυριχτά, σα μέσα από τα δόντια.

- Αλλά, Ευανθία, θέλησε να ψιθυρίσει πάλι ο Στέφανος, μα η Ευανθία τον έκοψε μα μιάς:

- Ναι, ναι – δε μου έταξες να έρθεις μαζί στα ιγγλέζικα;

Κ' έμεινε και τον κοίταζε.

Ο Στέφανος χαμήλωσε το βλέμμα.

Όταν το ξανασήκωσε, η Ευανθία δε γελούσε· τον κοίταζε με μάτια ορθάνοιχτα, μεγάλα, μα άλαμπα και ωχρά. Τα μάτια δεν είχαν σκοτεινούς μεγάλους κύκλους γύρω τους, τα μάγουλα όμως ήταν χλωμά. Και όταν ο

ήλιος δοκίμασε να παίξει πάλι στο κόκκινο το φόρεμα, δε γέμισε την κάμαρα με ρόδα πορφυρά· κίτρινα ρόδα ωχρά σκορπίστηκαν μπροστά στο Στέφανο καθώς κοίταζε την Ευανθία.

Κ' ενώ την κοίταζε, ξαφνικά με μια φωνή που δεν τη γνώρισε και ο ίδιος:

- Ευανθία, ψιθύρισε σιγά και άπλωσε τα χέρια εμπρός.

Μα έπειτα, πάλι σιγά, τα έσυρε πίσω κ' έγειρε σ' αυτά το μέτωπο.

Η Ευανθία έκαμε να σκύψει.

Αλλά δεν έσκυψε· έφερε μόνο το χέρι στα μαλλιά του και τα χάδεψε· απαλά.

XX

- Πήγαν χτες; ρώτησε η κυρία Αγλαΐα.

Ο Στέφανος δεν ένιωσε, και η κυρία Αγλαΐα σήκωσε τα μάτια από το κέντημά της και πρόσθεσε:

- Στα ιγγλέζικα.

- Δεν ξέρω --- δε ρώτησα, είπε ο Στέφανος.

Μα η Μαρίκα έμεινε σκυμμένη στο δικό της κέντημα.

Και ξανασώπασαν. Έπειτα η κυρία Αγλαΐα ξαναείπε έξαφνα:

- Ο κύριος νομάρχης σα να νοστιμεύεται την Πρίφτη.

Κ' ενώ ούτε ο Στέφανος ούτε η Μαρίκα μίλησαν:

- Να δούμε πώς θα τη μοιράσουν με το λοχαγό, είπε πάλι.

Και γυρνώντας στο Στέφανο:

- Η μητέρα σου τι λέει; ρώτησε.

Ο Στέφανος σήκωσε τους ώμους.

- Και το παιγνίδι του ταξιδιού τι να σημαίνει;

Και η κυρία Αγλαΐα γέλασε. Έπειτα μίλησε πάλι για τον κύριο νομάρχη:

- Τον είχαμε στη νομαρχία. Ήταν καλός υπάλληλος. Ο μπαμπάς σου τον συμπαθούσε, είπε της Μαρίκας που την κοίταζε κείνη τη στιγμή.

Έπειτα έφερε την ομιλία στη νομαρχία.

- Κάθε Παρασκευή δίναμε τσάι εμείς, κάθε Δευτέρα ο Άγγλος πρόξενος· έπειτα αλλάξαμε, το κάναμε Τετάρτη· να δεις γιατί.

Η κυρία Αγλαΐα σταμάτησε το κέντημα και συλλογίστηκε.

- Α ναι, είπε έπειτα, κάθε Παρασκευή είχα συμβούλιο στο σύλλογο των κυριών· την Τρίτη στην εταιρία των εργοχείρων που ήμουν πρόεδρος.

- Ναι, μου διηγηθήκατε, είπε ο Στέφανος, και η κυρία Αγλαΐα ξανασκύβοντας στο κέντημά της:

- Τότε η νομαρχία είχε μεγάλη δικαιοδοσία, ψιθύρισε, τότε ήταν κατιτί να είναι κανείς νομάρχης.

Ο Στέφανος συμφώνησε.

- Μα οπωσδήποτε ένας νομάρχης είναι καλύτερος από το λοχαγό, είπε πάλι έξαφνα η κυρία Αγλαΐα.

Και γυρίζοντας έξαφνα πάλι στη Μαρίκα:

- Τι άσχημο που ήταν το φόρεμα της Πρίφτη· και το καπέλο με τα κίτρινα φτερά.

Αλλά η Μαρίκα σα να μην πρόσεχε· κίνησε μόνο το κεφάλι και κοίταζε μπροστά της.

Και ο Στέφανος γύρισε και είδε πως η Μαρίκα δεν κοίταζε ούτε στο κέντημα που είχε στα χέρια· κοίταζε πέρα στον ήλιο που βασίλευε.

Ο Στέφανος περίμενε όσο που σώπασε η κυρία Αγλαΐα.

Σηκώθηκε ύστερα σιγά και πήγε στο παράθυρο. Νέφη μικρά είχαν σωριαστή κομματιαστά κ' έφεγγαν κοκκινωπά σα σφυροκοπημένες χάλκινες πλάκες στην άκρη του ουρανού, που από κάτω του έπαιζε αστραφτερή στο βάθος στενή γραμμή μονάχα η θάλασσα. Αντίκρυ το ορθόβραχο υψωνόταν ήσυχο, βαμμένο απαλό χρώμα γιουλί και διάφανο.

Ο Στέφανος έμενε ορθός εκεί και κοίταζε. Πίσω η κυρία Αγλαΐα κάτι ξαναψιθύρισε, μα ο Στέφανος ούτε την άκουσε. Και δεν την άκουσε ούτε όταν έφυγε· άκουσε μόνο το βήμα της Μαρίκας που τον πλησίασε σιγά και στάθηκε κοντά του και κοίταζε κι αυτή.

Μα τα χαλκοβαμμένα σύννεφα είχαν σκορπίσει· απλώθηκαν στη θέση τους βαθιόμαβες στενές λουρίδες που έλιωναν σιγά σιγά σε καταχνιά βιολέτινη, βαθιά, μουντά βιολέτινη. Μονάχα το ορθόβραχο βουνό έμενε αντίκρυ τους μενεξελί, θολότερο, σκουρότερο, μα ακόμα φωτεινό και διάφανο.

Στέκονταν και οι δυο και κοίταζαν. Κοίταζαν πώς σκούραινε ολοένα το βουνό, πώς η ομίχλη πέρα γινότανε πιο σταχτερή και πώς κάτω μακριά σκοτεινίαζε η γραμμή της θάλασσας.

Έξω είχε σβήσει στον αέρα κάθε αναλαμπή, κ' ένα θολό μισόφωτο έτρεμε μέσα στην κάμαρα όταν γύρισαν κ' έκαμαν να σαλέψουν από το παράθυρο.

Μα εκεί έξαφνα πήδησε μπρος τους η Ευανθία και τους σταμάτησε στη θέση τους.

- Μαρίκα, φώναξε, λοιπόν θα πάμε το πρωί; Μου το παράγγειλε η γιαγιά.

- Θα πάμε, ναι, απάντησε η Μαρίκα.

Και η Ευανθία που είδε το Στέφανο που κοίταζε σα να μην ένιωθε:

- Στην εκκλησίτσα· τι, δεν ξέρεις; γύρισε σ' αυτόν.

- Δεν του το είπες; είπε πάλι της Μαρίκας.

- Ναι, το λησμόνησα, απάντησε η Μαρίκα.

- Μα εσύ το ήθελες, λέει η γιαγιά, και το έταξε να την ανοίξει.

Η Μαρίκα την κοίταζε.

- Ναι, εγώ, ένεψε ύστερα κ' έριξε μπροστά της μια ματιά, που χάθηκε στη σκοτεινιά που έπεφτε στην κάμαρα.

Για το Στέφανο μόνο δε χάθηκε· την είχε εμπρός του όλη την ώρα έπειτα εκεί που γύριζε στο σπίτι βαδίζοντας σκυφτός κοντά στη θάλασσα.

XXI

Ο παπάς τελείωνε τη λειτουργία στο εξωκλήσι της ακρογιαλιάς όταν σταμάτησε στην πόρτα του το αμάξι με την Ευανθία, το Στέφανο και την κυρία Κατίγκω. Ήρθαν αργά γιατί και ο Στέφανος και η Ευανθία άργησαν να ετοιμαστούν. Έπειτα η κυρία Κατίγκω θυμήθηκε στο δρόμο

πως δεν είχε αφήσει της μαγεύρισσας βούτυρο για το ραβανί, που είχε ζητήσει ο κύριος Γιάγκος για το μεσημέρι.

- Δεν μπορώ· ο πατέρας σου το περιμένει, είπε στο Στέφανο η κυρία Κατίγκω.

Έπρεπε να γυρίσουν.

Στην εκκλησία ήταν μονάχες η γιαγιά με τη Μαρίκα. Η κυρία Αγλαΐα, όταν πήγαν να την ξυπνήσουν, δεν μπόρεσε να σηκωθεί.

- Στη νομαρχία δεν ανοίγαμε εξωκλήσια, είπε της Μαρίκας, αλλά η Μαρίκα είπε μόνο της γιαγιάς:

- Η μαμά έχει πονοκέφαλο.

Και ήρθε πρωί πρωί μαζί της.

Το πρωί ήταν ψυχρό και υγρό, τα δέντρα νοτισμένα, και κάτω στο ακρογιάλι απλώνονταν ωχρόσκουρες λουρίδες καταχνιάς.

Η γιαγιά είχε ταμένο να πάνε με τα πόδια, και η Μαρίκα τυλίχτηκε στο επανωφόρι της κα βάδιζε. Καθώς περνούσαν κάτω από τα δέντρα δεν έβλεπε τον ίσκιο της, μα όταν βγήκανε στο λόφο τον ξαναείδε που σερνόταν σταχτερός κοντά στο μαύρο της γιαγιάς.

Νόμιζε πως ερχόταν η ίδια πίσω και τον έβλεπε.

Κατέβαιναν το λόφο μόνες· δεν περνούσε γύρω τους κανείς και δε μιλούσαν και οι δυο.

- Κουράστηκες; ρώτησε μόνο μια στιγμή η γιαγιά.

- Όχι, της ένεψε η Μαρίκα.

- Όχι γιαγιά, της ξαναείπε και κατέβηκαν πάλι το λόφο σιωπηλές.

Στο ακροθαλάσσι κάτω άσπριζε το εκκλησιδάκι μες στα πεύκα και παραμπρός του υψώνονταν δυο κυπαρίσσια ορθά, σταχτερά μες στο θολό πρωί.

Σε λίγο όμως η Μαρίκα στάθηκε.

- Κουράστηκες; την ξαναρώτησε η γιαγιά.

Αλλά η Μαρίκα δεν απάντησε.

Κοίταξε μόνο πίσω σα να ήθελε να δει αν είχε σταματήσει ο ίσκιος της.

- Όχι, γιαγιά, είπε τότε και κοίταξε πάλι μπροστά της κάτω.

Η καταχνιά είχε συρθεί, είχε απλωθεί πιο χαμηλά στη θάλασσα.

- Όχι, γιαγιά, είπε ξανά και ξανακίνησε.

Τα κυπαρίσσια υψώνονταν μπροστά τους κάτω πάντα σταχτιά και ασάλευτα.

Όταν τα έφτασαν και πέρασαν κοντά τους, η Μαρίκα άκουσε που ψιθύριζαν στους κλώνους τους πρωινά πουλιά. Μα δε σταμάτησε· μπήκε στην εκκλησία μαζί με τη γιαγιά.

Και όταν ήρθαν έπειτα η Ευανθία και ο Στέφανος, είδαν τη σταχτερή μορφή της ορθή σκυφτή και χαμένη μέσα στο αχνό γαλάζιο νέφος του λιβανιού που γέμιζε την εκκλησία.

Γύρισαν άθελα και κοιταχτήκαν καθώς στάθηκαν πίσω της, ενώ η κυρία Κατίγκω πήγε στο πλάι της γιαγιάς. Η Μαρίκα φάνηκε πως τους ένιωσε, μα δεν κινήθηκε.

Έμειναν μερικές στιγμές σκυφτοί και οι δυο.

Έπειτα η Ευανθία έδειξε του Στέφανου τον ψάλτη. Καθώς έμπαιναν πρωτύτερα της χτύπησε ευθύς στα μάτια η χοντρή κόκκινη μύτη του· και γέλασε. Μα η κυρία Κατίγκω της ένεψε και σώπασε. Και τώρα

την έδειξε πάλι στο Στέφανο. Έπειτα τον σκούνησε πάλι να προσέξει πως ο ψάλτης έψελνε κλαυτά σα να νιαούριζε.

- Ναι, της είπε ο Στέφανος και ξαναγύρισε πάλι το βλέμμα εμπρός του.

Η Μαρίκα έμενε πάντα σκυφή στην ίδια θέση. Είχε σταθεί κοντά στο μανουάλι που έκαιαν τα κεριά· στη μέση μια λευκή ψηλή λαμπάδα, γύρω μικρότερα λευκά και κίτρινα κεριά.

Ο Στέφανος έριξε κει μια ματιά· η λαμπάδα είχε μισοκαεί, είχε λυγίσει, αλλά δεν έσταζε κάτω στις πλάκες, όπως τα κίτρινα μικρά κεριά. Όταν τα κεριά έγερναν ή έλιωναν, πήγαινε και τα σήκωνε ή τα έσβηνε η γιαγιά· όσο που έσβησαν όλα κ' έμεινε κ' έκαιε η λαμπάδα μόνη. Έκαιε κ' έλιωνε χωρίς να στάζει, και ο Στέφανος την κοίταζε πως έκαιε και φωτούσε χλωμά το μαυρισμένο τέμπλο, που χρυσογλυμμένο κάποτε, τώρα κοκκίνιζε θαμπά και ξέθωρα στην κίτρινη αχνή λάμψη των καντηλιών που κρέμονταν μπρος στις εικόνες του.

Η Ωραία Πύλη, ανοιγμένη εκείνη τη στιγμή, έδειχνε το ιερό βαθιά με φως θαμπότερο· ο παπάς σάλευε μέσα αόριστη σκιά και ο Στέφανος κοίταζε τώρα εκεί περίεργα σα να έβλεπε κάτι που ήξερε πως το είχε ξαναδεί, αλλά και του φαινόταν πως τώρα το πρωτοέβλεπε. Ο ψάλτης όμως στο πλευρό του μουρμούριζε κλαυτά, μουρμούριζε ενοχλητικά· και ο παπάς καθώς κινούσε μέσα στο θαμπό φως τα χέρια κ' έσκυβε και ξανασήκωνε και ξαναέσκυβε το σώμα και κινούσε κάτι εμπρός του σα να το άπλωνε, σα να το τίνιζε, του έκαμε έξαφνα μια εντύπωση σαν κωμική. Αλλά δε γέλασε, αν κ' ένιωσε την Ευανθία που γελούσε πλάι του. Δε γέλασε, γιατί μια λάμψη κινήθηκε μες στο ιερό. Και είδε πως η Μαρίκα σήκωσε έξαφνα το πρόσωπο· το σήκωσε και κοίταζε σα να είχε πέσει η λάμψη απάνω της.

Την ώρα αυτή ύψωνε κι ο ψάλτης τη φωνή και ο παπάς απλώνοντας το χέρι έσυρε το παραπέτασμα, σα να έφραζε τα άδυτο από τα βλέμματα του Στέφανου.

Ο Στέφανος δεν έκαμε να κινηθεί. Άκουσε μόνο πως ο ψάλτης κάτι ξαναψιθύρισε σιγά και ο παπάς απάντησε κρυμμένος τώρα στα βάθη του ιερού.

Έγινε για στιγμές σιγή και όλοι έσκυψαν το μέτωπο. Ο Στέφανος ένιωσε πως το έσκυψε κι αυτός.

Όταν το ξανασήκωσε είδε κοντά του γονατισμένη τη γιαγιά και πλάι της σκυφή και την κυρία Κατίγκω. Μα η Μαρίκα εμπρός του ήταν χαμένη. Ο παπάς είχε έβγει εμπρός στην πύλη και θυμιάτιζε, και ο καπνός του λιβανιού έπεσε πυκνό σύννεφο απάνω της και τη σκέπασε, την έκρυψε.

Μα εμπρός στο σύννεφο του λιβανιού έλαμψε φωτεινά μ' ένα φανταστικό παιγνιδιστό αντιφέγγισμα το φόρεμα της Ευανθίας. Ήταν πράσινο, αλλά εμπρός στο Στέφανο έπαιξε πορφυρό, ρόδινα πράσινο.

Ο Στέφανος πήρε τα μάτια ευθύς, σα να μην ήθελε να δει· γύρισε κ' έβλεπε στο τέμπλο εμπρός του. Ξυσμένη, μαυρισμένη στην παλιά κορνίζα της ήταν εκεί η μητέρα του θεού. Μισόσβηστο το πρόσωπό της, και το φόρεμα ξεθωριασμένο· άσβηστη έμενε μόνο η όψη του παιδιού με το χαμόγελο στα χείλη και τα μεγάλα μάτια του. Στο χέρι του μόλις ξεχώριζε πια η σφαίρα που κρατούσε το παιδί, μα κάτω κάτω στην εικόνα έμενε αμαύριστο το πόδι της μητέρας που πρόβαλε από το ξεβαμμένο

μπλάβο φόρεμα, και φαινόταν ζωηρά τα ξεπεταγμένα μάτια και τα κόκκινα γλωσσίδια του φιδιού που συντριβόταν κάτω από το πόδι, πατημένο με το μεγάλο δάχτυλο.

Ο Στέφανος δεν ένιωθε γιατί έμεινε στιγμές πολλές βλέποντας την εικόνα αυτή. Όταν έστρεψε, η Ευανθία τον κοίταζε παράξενα. Το φόρεμά της δεν έλαμπε τώρα μπροστά του πράσινο· είδε μόνο το πρόσωπό της πορφυρό καθώς αντίκρυσε τα μάτια της. Και σα να αισθάνθηκε κάτι με μιάς, ο Στέφανος πήρε και πάλι ευθύς το βλέμμα του. Από το τέμπλο, από την κορυφή ψηλά της Πύλης είδε ένα μάτι που τον κοίταζε· ένα μάτι όχι από πρόσωπο, μα μόνο από μια κόχη ενός ματιού. Ξεβαμμένο, θαμπό κι αυτό όπως το τέμπλο, όμως ο Στέφανος το είδε φωτεινό, ζωηρό το είδε στυλωμένο απάνω του. Κ' έστρεψε μπρος του· η Μαρίκα φάνηκε μέσα στο σύννεφο του λιβανιού γονατιστή.

Κ' έξαφνα αισθάνθηκε και ο ίδιος κάτι σα λύγισμα στα γόνατα.

Μα η γιαγιά και η κυρία Κατίγκω είχαν σηκωθεί, και το σύννεφο του λιβανιού είχε σκορπίσει ολόγυρα από τη Μαρίκα. Την είδε που στεκόταν πάλι ορθή και ακίνητη, κ' έμενε ακίνητος κι αυτός με τα μάτια απάνω της.

Όσο που ξαναγύρισε η Ευανθία πάλι· της ξαναέπεσε στο βλέμμα η κωμική μορφή του ψάλτη που έλεγε τώρα γοργά και βιαστικά το τελευταίο τροπάρι του. Και γύρισε στο Στέφανο για να γελάσει. Και γέλασε.

Μα ο Στέφανος δεν πρόσεξε. Μπροστά του είχε η Μαρίκα κινηθεί· κινήθηκε ένα βήμα εμπρός κ' έμεινε κει με το κεφάλι ορθό, μα έπειτα ξαναπροχώρησε ίσια στην Πύλη όπου είχε έβγει και στάθηκε ο παπάς κρατώντας το δισκοπότηρο στο χέρι.

Ο ψάλτης μουρμούριζε κοντά στο Στέφανο, μουρμούριζε κλαυτά, ενοχλητικά, μα ο Στέφανος δεν άκουε. Έβλεπε τη Μαρίκα που είχε ανέβη ένα σκαλί κ' έσκυψε πάλι εκεί το πρόσωπο και πρόσμενε.

Πρώτη κοινώνησε η γιαγιά, η Μαρίκα έπειτα. Ο Στέφανος την είδε πως πλησίασε τα χείλη της αργά και τ' άνοιξε σιγά· και κύκλοι κίτρινοι πολλοί, χλωμοί απλώθηκαν εκεί τριγύρω της στα μάτια του.

Όταν έσβησαν, είδε πως η ψηλή λευκή λαμπάδα έκαιε ακόμη στο μανουάλι πίσω της.

Στάθηκε και την κοίταζε που έκαιε· έκαιε σα γερμένη απάνω της.

.....

Άμα βγήκαν έξω, το βλέμμα της Μαρίκας είχε μια λάμψη αλλιώςτικη. Μα όταν πλησίασε το Στέφανο, ο Στέφανος σα να είχε καρφωθεί στη θέση του· η Μαρίκα, ορθή μπροστά του, τυλιγμένη στο σταχτί επανωφόρι της, του ήταν σαν άλλη. Πίσω της υψώνονταν στο σταχτερό ουρανό τα κυπαρίσσια ακίνητα· στεγνά, βαριά και μαύρα φάνηκαν του Στέφανου· και η Μαρίκα εκεί μπροστά του τού ήρθε μια στιγμή πως ήταν ο ίσκιος τους.

Μα η κυρία Κατίγκω πλησίασε τη Μαρίκα και αφού τη φίλησε:

- Παιδί μου, πώς είσαι; τη ρώτησε σιγά.

Ο Στέφανος έριξε απάνω της τα μάτια ασάλευτα· και η Μαρίκα την κοίταζε κι αυτή και χαμογέλασε.

Η κυρία Κατίγκω έμεινε σαν ξεχασμένη.

- Ελάτε, τον καφέ σας, είτε έπειτα και πήρε τη Μαρίκα.

Η υπηρέτρια είχε σερβίρει τον καφέ στο πέτρινο τραπέζι εμπρός στο εκκλησιδάκι, και η Ευανθία έδινε το φλιτζάνι στον παπά, όταν πλησίασε η κυρία Κατίγκω με τη Μαρίκα.

Στάθηκαν κ' έπιναν ορθές και οι δυο, και αντίκρυ τους ο Στέφανος.

Η Ευανθία ήρθε και θύμισε πάλι στο Στέφανο την κόκκινη μύτη του ψάλτη κ' έσκυψε έπειτα και το ψιθύρισε και της κυρίας Κατίγκως.

- Τρελή, είπε σιγαλά η κυρία Κατίγκω, ενώ η Ευανθία γελούσε.

- Μη δείχνεις, μη γυρίζεις, της ξαναψιθύρισε η κυρία Κατίγκω.

Μα η Ευανθία, σα να φοβήθηκε μήπως τη νιώσει ο ψάλτης πως γέλασε γι' αυτόν:

- Για δέτε, είπε αμέσως κ' έδειξε στο λόφο απέναντι.

- Για δέτε κει!

Όλοι γύρισαν και κοίταξαν. Στην πλαγιά ψηλά του λόφου φαινόταν μερικές μορφές που μόλις ξεχώριζαν καλά πως ήταν άνθρωποι. Φαινόταν σα να στέκονταν σε κύκλο και τριγύριζαν μπροστά τους κάτι που δεν το έβλεπαν τι ήταν. Όταν τις έδειξε η Ευανθία, έμειναν ακίνητες· έπειτα όμως άλλες έσκυψαν, άλλες κινήθηκαν· έπειτα πάλι στάθηκαν, και τώρα έμοιαζαν σα να τίναζαν εκείνο που κρατούσαν· ύστερα έσκυψαν ξανά σα να το άπλωναν κάτω, μα πάλι ξανασηκώθηκαν και ξαναέμειναν ορθές, ασάλευτες τριγύρω του.

- Παράξενο! τι να είναι; τι να κάνουν; ψιθύρισαν κ' έμεναν όλοι και κοίταζαν σα να έβλεπαν μυστήριο.

Μα ο ψάλτης που πρόσεξε τι κοίταζαν:

- Είναι βαφιέδες· απλώνουν καλεμκεριά για να στεγνώσουν, τους εξήγησε.

Όλοι πήραν αδιάφορα από κει τα μάτια. Μόνη η Μαρίκα έμεινε ακόμη γυρισμένη εκεί και κοίταζε, σα να μην άκουε ή σα να μη θέλησε ν' ακούσει. Κοντά της έγερναν τα κλαδιά τα πεύκα, σταχτιά κι αυτά στο σταχτερό πρωί, και πέρα άπλωνε ωχρή, συννεφιασμένη η θάλασσα.

Ήταν τα πεύκα που από κάτω τους είχε σταθεί λευκοντυμένη μια φορά η Μαρίκα, και ήταν η θάλασσα που έλαμπε τότε κάτω κατακόκκινη. Ο Στέφανος έμενε μπρος τους σα λησμονημένος.

Μα έξαφνα πετάχτηκε μπροστά η Ευανθία.

- Θεία Κατίγκω, πάμε λιγάκι παραπέρα, πάμε ως το λόφο; φώναξε και της έπιασε το μπράτσο.

Η κυρία Κατίγκω, πριν απαντήσει, γύρισε τα μάτια στη Μαρίκα: ο Στέφανος είχε συρθεί κοντά της.

Η Μαρίκα δε μίλησε και ξεκινήσαν.

Το φθινόπωρο είχε προχωρήσει, και φύλλα λιγοστά απόμεναν στα δέντρα που άπλωναν εδώ και κει αραιά στο μικρό κάμπο τα μικρά κλαδιά τους σαν αδύνατα, μακριά, σκελετωμένα χέρια με δάχτυλα ανοιχτά, κ' έδιναν όψη πιο μελαγχολική στη θολή μέρα. Μα κάτω στη γη είχε η χλόη κεντήσει, και πιο πέρα, ψηλότερα, όσο λιγότευαν τα κοκκινόμαυρα ξερά αρμυρίκια της ακροθαλασσιάς, χνούδι ψιλό πρασίνιζε απαλά το χώμα και στρωνόταν, απλωνόταν πιο πράσινο και μαλακό όσο ανέβαινε στο λόφο.

Καθώς πήγαινε μπροστά η Ευανθία με την κυρία Κατίγκω, το πράσινό της φόρεμα χανόταν κ' έσβηνε μέσα στο πράσινο της χλόης. Και ο Στέφανος σα να την έχασε κι αυτός ολότελα από εμπρός του. Βάδιζε

πίσω αργά στο πλάι της Μαρίκας κ' έβλεπε κ' ένιωθε μόνο τη Μαρίκα· στεκόταν όπου σταματούσε κείνη κ' έβλεπε μόνο ό, τι αυτή κοίταζε. Μια στιγμή στάθηκε η Μαρίκα ν' ακούσει ένα ροδάκι που γύριζε και ηχούσε με ήσυχο και αργό ρυθμό κάπου εκεί πίσω, δεν είδαν πού. Έπειτα ανέβηκε ψηλότερα και θέλησε να δη πέρα τους μύλους· τα φτερά τους δε φαίνονταν· ακίνητα όπως έμεναν, χανόνταν στο θολό αέρα της συννεφιασμένης μέρας. Παρέκει σταμάτησε και κοίταζε ένα κοπάδι ψαρών πουλιών που έφευγαν απάνω· μόλις ξεχώριζαν από τη σταχτερή τη συννεφιά ψηλά, μόλις φαινόταν πως σαλεύαν· μια στιγμή έδειξαν σα να σταμάτησαν μετεωρισμένα. Μα έπειτα ο Στέφανος και η Μαρίκα τα είδαν που κινήθηκαν και χαμηλώσαν κ' έγειραν κατά τη θάλασσα.

- Αργοπόρησαν, ψιθύρισε η Μαρίκα.

- Ναι, είπε ο Στέφανος, και προχώρησαν κι αυτοί.

Παραπέρα σταμάτησαν πάλι.

- Άκου, είπε ο Στέφανος.

Σ' ένα χαμόδεντρο λαλούσε κρυμμένο ένα πουλί· λαλούσε σιγαλά και η φωνή του ήταν ο μόνος ήχος που έτρεμε μελαγχολικά στην ερημιά του λόφου.

- Ναι, είπε η Μαρίκα καθώς στάθηκε ν' ακούσει.

Μα το πουλί έπαψε με μιάς, και ήταν τώρα σα ν' άκουσαν πιο μελαγχολική τη σιγαλιά του λόφου.

Έπειτα άκουσαν τη φωνή της Ευανθίας πίσω από το λόφο.

- Μαρίκα, την άκουσαν που φώναζε· μα η κυρία Κατίγκω δεν την άφησε να στρέψη πίσω, και είδαν μόνο ένα κλαδί που έπεσε στα πόδια τους.

Ήταν κλαδί από ρείκι, και καθώς ο Στέφανος το πήρε να το δώσει της Μαρίκας, τα βιολετιά μικρούλια του άνθη έπαιζαν μπροστά της σα σπίθες φωτεινές.

- Άνθισαν, είπε και κοίταζε κάτω την πλαγιά, αλλά δεν είδε παρά σταχτιά ξερόκλαδα που ανάμεσά τους πρασίνιζε μόνο το φόρεμα της Ευανθίας.

Έπειτα απάντησαν κατσίκες που έβοσκαν, και η Ευανθία ξαναφώναξε:

- Μαρίκα!

Είχε σταθεί· και γύρισε και κοίταζε από κάτω. Κοίταζε απάνω προς τη Μαρίκα και το Στέφανο, όσο που στάθηκαν και κοίταζαν κι αυτοί. Ένωσαν πως ήθελε να δείξει τις κατσίκες. Αλλά οι κατσίκες ήταν σκυμμένες κ' έβοσκαν, και η Μαρίκα και ο Στέφανος είδαν μόνο τις σταχτερές τους ράχες μισοχαμένες στα σταχτιά κλαδιά. Μια μόνο με δέρμα θαμποκόκκινο, κεραμιδί, που στο σταχτή αέρα έπαιρνε τόνους κίτρινους, είχε σταθεί στο λόφο ολόρθη και κοίταζε· χωρίς να βόσκει. Μα ο Στέφανος και η Μαρίκα δεν είδαν πού κοίταζε· είδαν μόνο πως δεν κοίταζε τη θάλασσα.

Γιατί όπως είχαν στρίψει στην πλαγιά, φάνηκε πάλι κάτω η θάλασσα. Ήταν θαμπή και μολυβένια, και απάνω της σερνότανε στο βάθος γκρίζα καταχνιά· οι βράχοι εμπρός της κοκκίνιζαν ωχρά, μα ίσκιους δεν έριχναν. Καθώς στάθηκαν και κοίταζαν, η Μαρίκα πρόσεξε πως πουθενά δεν έριχνε ίσκιο η θολή μέρα· και ο Στέφανος είδε πως τα μάτια της Μαρίκας ήταν χωρίς ίσκιο --- χωρίς άλλον ίσκιο από τους μαύρους κύκλους γύρω τους. Στιγμές στιγμές σα να χανόταν μάλιστα κι αυτοί στο

φως που έχυne το βλέμμα της. Αλλά το φως αυτό δεν ήταν φέγγος· ήταν ήμερο, γαληνό φως θαμπό, όμοιο με κείνο που έχυne η συννεφιασμένη μέρα ολόγυρα. Σιγά σιγά η θολή μέρα σα να έπαιρνε και ξάνοιγε, και φως γλυκύτερο, πιο μαλακό φαινόταν πως ζητούσε ν' απλωθεί χυμένο μια σαν από ψηλά μια σαν από τριγύρω, ο αέρας όμως έμενε πάντα θαμπός και η συννεφιά απλωμένη ασάλευτη, άφεγγη και σταχτερή.

Για μια στιγμή ήταν σα να ξεγέλασε το Στέφανο μια βραδινή μελαγχολία· η Μαρίκα ορθή μπροστά του κοίταζε με τα μάτια σα χαμένα. Της έπιασε το χέρι και σα χαμένος σε όνειρο κι αυτός θέλησε μεμιάς να τη ρωτήσει:

- Δεν είσαι πάλι ευτυχισμένη;

Μα δεν τη ρώτησε· γιατί η Μαρίκα σα να τον μάντεψε, τον έκαμε να σταματήσει.

Την είδε που είχε τα μάτια βυθισμένα κάτω στη θάλασσα και τους γυαλούς που ανοίγονταν σε σκοτεινούς κόλπους και άπλωναν σε γραμμές χαμένες θολά και αόριστα στη συννεφιά. Ήταν σα να σκοτείνιαζε, κ' έπεφτε σιγαλά το βράδυ --- ένα βράδυ θολό και σιωπηλό που ακολουθούσε και σφράγιζε μια μέρα που πέρασε γοργά και ανώφελα κ' έσβηνε τώρα αργά και μελαγχολικά.

Αυτό τα αίσθημα είχε ο Στέφανος· μα καθώς αντίκρυσε τα μάτια της Μαρίκας, του φάνηκε πως είδε ν' ανοίγεται μπροστά σ' αυτά μια άλλη εικόνα --- μια εικόνα φαιδρή και φωτεινή· του φάνηκε σα να είδε να έτρεμε μπροστά τους ένα ασυννέφιαστο χλιαρό φθινόπωρο με φωτεινούς γυαλούς, με ρόδινα νερά και απαλό, χλιαρό, διάφανο αέρα. Και είδε κι ο ίδιος να φέγγη κάτω η αμμουδιά και είδε τους βράχους μενεξελεείς και σαν ανέρους, και πέρα χρυσή και πορφυρή τη θάλασσα· και τη Μαρίκα ν' ανοίγει απάνω τους τα χέρια σα φτερά.

Κ' έξαφνα σε μια άκρη κάτω χαμηλά μακριά ξεχώρισε το παλιό Χάλασμα, όμως το είδε σταχτερό και μαυρισμένο μπροστά στη σκοτισμένη θάλασσα· και είδε τη Μαρίκα που το κοίταζε κι αυτή. Αλλά τα μάτια της Μαρίκας τώρα δεν έλαμπαν και τα χέρια της δεν ήταν τεντωμένα πέρα σα φτερά για να πετάξουν· ήταν ριγμένα κάτω ακίνητα και κρέμονταν σαν κουρασμένα.

Και κοίταζαν και οι δυο το Χάλασμα σα να το έβλεπαν πρώτη φορά με μάτια αλλιώτικα, με μάτια αγνώριστα, με μάτια ξένα· το κοίταζαν σα να το έβλεπαν πρώτη φορά παρατημένο μόνο κ' έρημο στον έρημο και σκοτεινό γυαλό.

Εκεί γύρισε σιγά, αργά η Μαρίκα. Και αφού τον κοίταξε:

- Ξέρεις, του είπε έξαφνα, γιατί άνοιξε η γιαγιά την εκκλησία;

Ο Στέφανος ταράχτηκε, σα να ένιωσε μεμιάς δυσάρεστο αίσθημα.

- Γιατί η μητέρα σου φιλιώθηκε με τη δική μου, είπε ξανά η Μαρίκα, και του Στέφανου του φάνηκε πως είδε ένα χαμόγελο στα χείλη της.

Κ' ενώ ζητούσε να το εξηγήσει, η Μαρίκα πρόσθεσε σιγότερα:

- Τι καλή που είναι.

Και δείχνοντας στο λόφο επάνω:

- Δες την πώς κάθεται.

Ο Στέφανος δεν είχε προσέξει πριν, και τώρα ξαφνίστηκε όταν είδε τη γιαγιά που είχε καθίσει στο λόφο πίσω τους.

- Ερχότανε μαζί μας και κουράστηκε, είπε η Μαρίκα.

Και σα να είχε κουραστεί κι αυτή, έσκυψε σιγά και κάθισε.
Ο Στέφανος στάθηκε λίγες στιγμές ορθός κ' έβλεπε τη γιαγιά που έγερνε το κεφάλι της σκυφτό, ακίνητο και τυλιγμένο στο μαύρο του μαντίλι.

Έπειτα έσκυψε και κάθισε κι αυτός πλάι στη Μαρίκα.

Κ' έμειναν σιωπηλοί και οι δυο. Δεν έβλεπαν μπροστά τους άλλο από τη σταχτερή πλαγιά και πέρα τη μολυβένια θάλασσα.

Η Ευανθία με την κυρία Κατίγκω, σα να είχαν χαθεί κάτω στη λαγκαδιά, δεν ξαναφάνηκαν.

Μα έξαφνα ο Στέφανος και η Μαρίκα εκεί που κάθονταν και σώπαιναν, άκουσαν τη φωνή τους που ανέβαινε σμιχτή από βαθιά από κάτω. Τραγουδούσαν μαζί και οι δυο, κ' έφτανε απάνω το τραγούδι τους τρεμουλιασμένο:

Σα φύλλο ξερό
στο κλαδί ξεχασμένο,
προσμένω καιρό,
τι τάχα προσμένω;

Όταν έσβησε, η Μαρίκα είδε το Στέφανο που έσκυψε χαμηλότερα το μέτωπο.

XXII

Όταν ανέβηκαν πάλι στο λόφο η Ευανθία με την κυρία Κατίγκω ήτα φαιδρές και οι δυο· και όταν γύριζαν έπειτα στο σπίτι με το αμάξι, η Ευανθία γελούσε κ' έλεγε αστεία όλη την ώρα.

Θυμήθηκε με τη σειρά την κόκκινη μύτη του ψάλτη, το μονύελο του λοχαγού της Πρίφτη και τα πρασινοκόκκινα μουστάκια του κυρίου νομάρχη. Μα είδε πως δε γέλασε η κυρία Κατίγκω, και γύρισε τ' αστείο σ' ένα φίλο του Στέφανου χλωμό και θλιβερό, που είχαν απαντήσει στην πλατεία χτες με την κυρία Κατίγκω.

- Μας λιποθύμησε.

Και η Ευανθία μιμήθηκε τη σβηστή ψόφια φωνή του και μ' ένα μορφασμό δοκίμασε να δείξει πώς κοίταζαν τα μάτια του:

- Σα μυρμηγκιού· τι σιχαμένους! Τι είναι αλήθεια;

- Ποιητής, της είπε ο Στέφανος.

Η Ευανθία σα να μην εννόησε αμέσως. Μα έπειτα:

- Γι' αυτό του κρέμονται τα πανταλόνια, γέλασε κ' ενώ η Μαρίκα την κοίταζε έξαφνα.

- Ξέρεις, γύρισε σ' αυτή, εκεί που τον έβλεπα μπροστά μου είχα το φόβο πως θα του πέσουν.

Γέλασαν όλοι και μαζί τους και η Μαρίκα.

Έπειτα η Ευανθία αστειεύθηκε μ' ένα φόρεμα που είδε σε μια στο δρόμο, έπειτα πάλι γέλασε με τις κίτρινες γκέτες που φορούσε μια άλλη.

- Πρόστυχη φαίνεται, ψιθύρισε.

- Γυναίκα μαρμαρά, είπε η κυρία Κατίγκω.

Μα όταν περνούσαν στην πλατεία, τα μάτια της Ευανθίας πρόσεξαν με σεβασμό την τουαλέτα μιας κυρίας.

- Μια τέτοια μωβ ταγιέρ θα κάνω, γύρισε και είπε της κυρίας Κατίγκως.

Κ' έπειτα έξαφνα κοιτάζοντας και τη Μαρίκα:

- Τι ωραία που είναι η νέα καφέ ωλαί ζακέτα της Φιφίκας· ε, θεία Κατίγκω;

Και βλέποντας και πάλι τη Μαρίκα.

- Με τρεις σειρές κόκκινο κέντημα στη μέση, στο γιακά και στα μανίκια.

Η Μαρίκα δε μίλησε, και η Ευανθία γύρισε έξω και ζήτησε να βρει κάτι άλλο να γελάσει.

Μα όταν γύρισαν στο σπίτι, έχασε με μιας τη όρεξη· η γιαγιά δεν την άφησε να πάει με την κυρία Κατίγκω. Η κυρία Αγγλαΐα είχε ακόμα πονοκέφαλο, κ' έμειναν με τη Μαρίκα μόνες. Μια δυο στιγμές παρουσιάστηκε ο παππούς στην πόρτα και κοίταξε, μα δεν μπήκε μέσα· έμπαινε κ' έβγαινε μόνο η γιαγιά.

Ευανθία έστειλε το απόγευμα και πήρε το φιγουρίνι της Φιφίκας κ' έσκυψε στο τραπέζι και το ξεφύλλιζε· η Μαρίκα έβγαλε τον παπαγάλο από το κλουβί και τον άφησε να κρύβεται τριγύρω στις γωνιές και να της φωνάζει:

- Φλώρα, Φλώρα!

Η Μαρίκα έκανε πως τον ζητούσε αλλού.

- Φλώρα! έκραζε ο παπαγάλος πάλι και ξανακρυβόταν.

Έπαιξε έτσι κάμποσο μαζί του όσο που βαρέθηκε· έπειτα κάθισε και κοίταξε έξω· κοίταζε το θολό φως που έτρεμε γύρω από τα ξερά κλαδιά της λεύκας στο παράθυρο.

Εκεί η Ευανθία σήκωσε το κεφάλι και δείχνοντάς της ένα σχέδιο στο φιγουρίνι:

- Αυτό θα κάνω – τι λες; τη ρώτησε.

- Καλό είναι, ψιθύρισε η Μαρίκα αφού κοίταξε.

Έπειτα, καθώς γύρισε, είδε τον παπαγάλο που είχε έρθει σιγά και κάθισε κοντά της και την κοίταζε με ακίνητα τα στρογγυλά μικρούλια μάτια του. Ένωσε τι ήθελε, μα δε σηκώθηκε. Έμεινε κ' έβλεπε μια αυτόν και μια το φόρεμα της Ευανθίας, σα να ήθελε να βρει ποιο ήταν πιο πράσινο.

Η Ευανθία είδε τον παπαγάλο που κοίταζε έτσι κωμικά, και γέλασε.

- Τον πονηρό, είπε και άπλωσε το χέρι της να τον χαδέψει.

Μα ο παπαγάλος τίναξε τη μύτη εμπρός και της δάγκασε το δάχτυλο.

Η Ευανθία φώναξε, και καθώς τα μάτια της αντικρυστήκαν με του παπαγάλου, η Μαρίκα είδε πως και των δυο τα βλέμματα πέταξαν μια όμοια λάμψη· μια λάμψη κίτρινη.

Ο παπαγάλος πήγε στο παράθυρο και στάθηκε στο ένα πόδι ορθός και κοίταζε από κει, ενώ η Μαρίκα και η Ευανθία έμεναν αμίλητες.

Πίσω τους είχε έρθει σιγά η γιαγιά και στάθηκε, μα ήταν με τις παντούφλες και δεν την κατάλαβαν. Την πρόδωσε όμως ο παπαγάλος που φώναξε «γιαγιά», και η Ευανθία γύρισε και γέλασε.

Μα η γιαγιά έμενε ορθή και κοίταζε, σα να μην ήξερε γιατί είχε μπει, σα να μην ήξερε τι κοίταζε. Η Ευανθία της έδειξε το φόρεμα στο φιγουρίνι· και το έδειξε και της Μαρίκας πάλι και στάθηκαν και οι τρεις και το κοίταζαν.

Αλλά σε λίγο ακούστηκε στο διάδρομο το βήμα της κυρίας Αγλαΐας, και ο παπαγάλος πρώτος μαζεύτηκε και ζάρωσε στην άκρη στο παράθυρο. Έπειτα σύρθηκε πίσω και η γιαγιά όταν την είδε δεν την περίμενε να σηκωθεί και είχε φορέσει τις παντούφλες. Περίμενε όσο που η κυρία Αγλαΐα πήγε και στάθηκε μπροστά στις γλάστρες της, και τότε έφυγε κλεφτά από την κάμαρα η γιαγιά.

Η κυρία Αγλαΐα γύρισε από τις γλάστρες της στην εταζέρα, έπειτα στο μπουφέ. Έπειτα γύρισε στην Ευανθία, και η Ευανθία της έδειξε το φόρεμα στο φιγουρίνι.

Η κυρία Αγλαΐα το κοίταζε. Έπειτα, όταν κάθισε, το ξανακοίταξε, αλλά δεν είπε γνώμη. Θυμήθηκε μόνο την τουαλέτα της Φιφίκας.

- Άμα θυμούμαι τα κίτρινα φτερά! είπε και γέλασε.

Ύστερα ρώτησε για το ταξίδι της Φιφίκας.

- Τι κωμωδία! είπε και ξαναγέλασε.

Η Ευανθία την κοίταζε και δε μιλούσε. Μα όταν η κυρία Αγλαΐα τη ρώτησε:

- Μα δε σου είπε ποιόν θα πάρει; το λοχαγό ή το νομάρχη;

- Πιστεύω, το λοχαγό, απάντησε η Ευανθία κ' έκαμε να γελάσει.

Μα η κυρία Αγλαΐα δε γέλασε.

- Βέβαια, ένας νομάρχης, είπε με τόνο σοβαρό.

Δεν τελείωσε· εξήγησε μονάχα τι είναι ένας νομάρχης. Και διηγήθηκε όπως πάντα για τη νομαρχία.

Μα ούτε η Μαρίκα ούτε η Ευανθία πρόσεχαν πολύ. Η Ευανθία δεν έδειξε πολλή διάθεση ούτε όταν ύστερα η κυρία Αγλαΐα ξαναπήρε το φιγουρίνι και κοίταζε το φόρεμα που της έδειξε πρωτότερα.

- Ναι, ναι, ψιθύριζε μόνο ή κουνούσε το κεφάλι σ' ό,τι της έλεγε γι' αυτό η κυρία Αγλαΐα.

Σα να είχε αλλού το νου, σα να έγινε με μιας ανήσυχη. Η Μαρίκα την πρόσεξε που πήγε στο παράθυρο, που βγήκε έξω και ξαναγύρισε και ξαναβγήκε. Και μια στιγμή που έπιασε τα μάτια της που κοίταζαν στην πόρτα, γύρισε και την κοίταζε κι αυτή σα να μην ήθελε να κρύψει γιατί την κοίταζε.

XXIII

Ευανθία περίμενα άδικα· ο Στέφανος δεν πήγε. Ξεκίνησε να πάει, αλλά σταμάτησε στο δρόμο· μπροστά στη θάλασσα. Η μέρα πήρε προς το βράδυ και ξεθόλωνε, και η θάλασσα είχε γίνει κίτρινη στο μάκρος· μπροστά όμως έμενε σταχτιά, σταχτιά και μελαγχολική. Μερικά καΐκια αραγμένα με τα πανιά ριχτά φάνηκαν του Στέφανου σαν ξεχασμένα, πεταγμένα έρημα εκεί κ' έκαναν το ακρογιάλι πιο σκοτεινό και θλιβερό.

Έφυγε κείθε, μα στην πλατεία απάντησε το φίλο του ποιητή πιο θλιβερό. Δεν πρόσεξε τι του μιλούσε, πρόσεξε μόνο τα πανταλόνια του

που κρέμονταν· και θυμήθηκε το αστείο της Ευανθίας, αλλά δε γέλασε. Έξαφνα είδε την κυρία Κατίγκω που περνούσε μαζί με τη Φιφίκα. Άφησε κείνον και πλησίασε αυτές.

Μα η κυρία Κατίγκω μίλησε αμέσως για την Ευανθία, και η Φιφίκα ρώτησε:

- Τι κάνει αλήθεια η Ευανθία;

Ο Στέφανος την κοίταξε. Μόλις κρατήθηκε και δεν τη ρώτησε: τι κάνει ο λοχαγός. Ξαφνικά όμως μίλησε για τον κύριο νομάρχη.

Και τις άφησε και κείνες και προχώρησε.

Μα όταν πλησίασε στο σπίτι της Μαρίκας, ξανασταμάτησε σα να θυμήθηκε κάτι έξαφνα. Το σπίτι το έκρυβαν σχεδόν τα πεύκα, φαινόταν μόνο η σιδερένια πόρτα της αυλής. Στάθηκε και την κοίταξε, μα δεν πλησίασε. Προχώρησε στο δρόμο· και σε λίγο βρέθηκε πάλι μπροστά στη θάλασσα. Ήταν ακόμα σκοτεινή, το μάκρος όμως έφεγγε τώρα χρυσοκόκκινο, και ο ουρανός στην άκρη πέρα είχε βαφεί ολοπόρφυρος.

Ο Στέφανος κάθισε. Βράδιαζε πάντα, και βάρκες ψαράδικες έφταναν μια μια και άραζαν στο γιαλό και κατέβαζαν τα πανιά. Ο Στέφανος κοίταζε ακίνητος. Λίγοι περίεργοι και παιδιά τριγύριζαν τις κόφες που οι ψαράδες αράδιασαν στην αμμουδιά. Έπειτα σκόρπισαν τα παιδιά· δυο τρία ήρθαν και στάθηκαν μπροστά του και τον κοίταζαν, ύστερα έκαμαν πέρα και πετούσαν πέτρες στο νερό.

Έπειτα πέρασε μπροστά του μια ολόκληρη σειρά γυναίκες· οι ψαράδες γύρισαν και τις κοίταζαν καθώς πηγαίνουν στη γραμμή δυο δυο, σα στρατιώτες.

- Έρχονται από το βουνό· σπάζουνε πέτρες στα νταμάρια, είπε από πίσω το παιδί του καφενείου χωρίς κανείς να το ρωτήσει. Ο Στέφανος είδε που πέρασαν μπροστά του και του φάνηκε πως πρόσεξε τις τελευταίες: φορούσαν κίτρινα μαντίλια και χοντρά άσχημα παπούτσια.

Έπειτα πέρασε ένας αξιωματικός καβάλα· ήταν καμπουριασμένος και φαίνονταν τα δόντια του, όμως δεν ήταν ο λοχαγός της Πρίφτη. Ο Στέφανος τον είδε πως σπιρουνίσε μπροστά του το άλογο και χάθηκε.

Είχαν χαθεί και τα παιδιά, και οι ψαράδες σήκωσαν τις κόφες τους. Έμεινε μπρος η θάλασσα μονάχα και τα σύννεφα, και ο Στέφανος ξεχάστηκε πάλι μπροστά στα σύννεφα. Πυκνά, γαλαζιομέλανα άπλωναν γύρω στην κοκκινάδα του ουρανού σε αόριστες μορφές και σχήματα, και άλλαζαν, έφευγαν και χάνονταν σαν τους ψαράδες, τα παιδιά και τις γυναίκες που πέρασαν πρωύτερα και χάθηκαν.

Ο Στέφανος ξεχάστηκε, σα να μην ήθελε να δει· και όμως είδε κει ψηλά πώς ένα σύννεφο αραίωνε αγάλι αγάλι κ' έπαιρνε μορφή· άλλαζε χρώμα, σχήμα, γινότανε σταχτί έπειτα βιολέτινο, έπειτα μενεξεδένιο, γινότανε πουλί μεγάλο με απλωτά φτερούγια έπειτα έμενε ακίνητο σαν ήσυχο ροδόχρυσο βουνάκι στην ακρογιαλιά, όσο που έγινε πάλι μακρύ καράβι και κίνησε ν' ανοίξει τα πανιά, να φύγει και να χαθεί μέσα στην κοκκινάδα σα μέσα σε πυρωμένο πέλαγο.

Ο Στέφανος πήρε τα μάτια· δεν ήθελε να δει. Δεν ήθελε να δει, όπως δεν ήθελε να θυμηθεί. Και θυμήθηκε τις τελευταίες από τις γυναίκες που πέρασαν πρωύτερα μπροστά του· θυμήθηκε πως ήταν νέες και πως φορούσαν άσχημα χοντρά παπούτσια.

Έπειτα όμως θυμήθηκε με μιας ό, τι δεν ήθελε να θυμηθεί, ό, τι θυμήθηκε πρωύτερα όταν σταμάτησε απέναντι στην πόρτα με την ξερή

γαζία μπροστά. Είχε συρθεί ως εκεί σα να μην ένιωθε πώς σύρθηκε. Μα όταν είδε ξαφνικά την πόρτα θυμήθηκε με μιας κ' έφυγε αμέσως, όπως έφυγε αμέσως και το μεσημέρι από το σπίτι, που μόλις μπήκε μέσα, τον πλησίασε σιγά η κυρία Κατίγκω και πιάνοντας τον ώμο του:

- Την κράτησε η γιαγιά, του είπε μελαγχολικά.

Ο Στέφανος έκαμε αμέσως κίνημα.

Έπειτα του είπε πάλι σιγαλά η κυρία Κατίγκω:

- Είδες πώς ήταν σήμερα η Μαρίκα;

Ο Στέφανος μ' ένα άλλο κίνημα την κάρφωσε στη θέση της. Τον ένιωσε και σώπασε. Σώπασε φοβισμένη και ο Στέφανος έφυγε ευθύς. Μα έπειτα που την ξαναβρήκε στην πλατεία με τη Φιφίκα, η πρώτη λέξη της ήταν η ίδια πάλι.

Ο Στέφανος θυμήθηκε πως είπε της Φιφίκας για τον κύριο νομάρχη, και τώρα του φάνηκε σα να μετάνιωσε γιατί το είπε.

Δεν του άρεσε· δεν ήθελε να μετανιώσει – δεν ήθελε να θυμηθεί. Κοίταξε μπρος του. Του είχε φανεί πως ξαναήρθαν εκεί πάλι τα παιδιά. Δεν ήταν τα παιδιά, ήταν στη διπλανή ταβέρνα που ψιθύριζαν σιγαλές φωνές.

Έπειτα ήρθαν δυο ψαράδες και στάθηκαν κοντά του ορθοί κ' έβλεπαν πέρα· η θάλασσα ήταν τώρα κίτρινη βαθιά, μα ο ουρανός στο βάθος έμενε πάντα πορφυρός σαν πύρινος, σα ματωμένος.

- Θα έχομε αέρα, του είπε σιγά απλώνοντας το χέρι πέρα ο ένας ψαράς.

Ο άλλος δε μίλησε, μα ο Στέφανος είδε πως πήγαν και οι δυο κ' έσερναν τις βάρκες τους στην αμμουδιά.

Τους κοίταζε· κ' έπειτα κοίταζε πάλι τα σύννεφα. Είχαν αρχίσει και άλλα σκόρπιζαν ψηλά, άλλα έλειωναν πνιγμένα στο φλογισμένο βάθος. Μα έξαφνα ένα από αυτά, ένα πυκνό, βαρύ, μεγάλο πριν να σβήσει πήρε παράξενη μορφή σαν άλογο, σαν άτι μαύρο που χίμιζε με το κορμί του ορθό στην πορφυρή, στην αιματένια θάλασσα.

Ο Στέφανος σηκώθηκε· μα πριν στρίψει και ν' αφήσει πίσω του τη θάλασσα, το ματωμένο βάθος του ουρανού είχε αχνίσει· έγινε κίτρινο και κείνο σαν τη θάλασσα.

Σιγά σιγά έπειτα από λίγο μονάχα μια θολή ωχροκίτρινη χλωμάδα έτρεμε ανάμεσα ουρανού και θάλασσας.

Και ο Στέφανος καθώς της έριξε στερνή ματιά ενώ γύριζε στην πόλη, αισθάνθηκε πως ανατρίχιασε.

Το βράδυ βρήκε πάλι την κυρία Κατίγκω μελαγχολική.

- Δεν την άφησε πάλι η νονά, του είπε και τον κοίταξε.

Ο Στέφανος δε μίλησε.

- Δεν πήγες; τον ρώτησε ύστερα από λίγο.

- Σε περίμενε, ξαναψιθύρισε, μα αμέσως πρόσθεσε:

- Η Μαρίκα.

Τον είδε όμως που γύρισε τα μάτια αλλού, και σώπασε κι αυτή.

Μα υστερότερα, σα να θυμήθηκε έξαφνα:

- Αλήθεια, Στέφανε, είπε ξανά, τι ήταν εκείνο που είπες της

Φιφίκας;

Και ο Στέφανος γυρίζοντας σα να θυμήθηκε:

- Τι είπα; ρώτησε.

- Για το νομάρχη.

- Α ναι, για το νομάρχη.
Και ο Στέφανος την κοίταξε:
- Αστεία --- αστεία.
Μα έπειτα γέλασε έξαφνα, γέλασε περίεργα.
Και πλησιάζοντας την κυρία Κατίγκω:
- Γι' άκου, μητέρα, της είπε σιγαλά, τι λες, ο κύριος νομάρχης δε
θα ήτανε καλός για τη ;
Κ' ενώ η κυρία Κατίγκω άνοιξε τα μάτια και περίμενε:
- ... την Ευανθία, συμπλήρωσε με μιάς ο Στέφανος.
Η κυρία Κατίγκω έμεινε με ανοιχτά τα μάτια. Έμεινε μια στιγμή,
έπειτα βγήκε άφωνη έξω.
Ο στέφανος την κοίταξε όπως έφευγε· ύστερα γέλασε πίσω της,
γέλασε δυνατά.
Μα στο τραπέζι, που καθίσαν έπειτα, έμεινε σιωπηλός κι αυτός και
η κυρία Κατίγκω. Όταν όμως ο Στέφανος σηκώθηκε να φύγει, και η κυρία
Κατίγκω άκουσε την πόρτα κάτω που έκλεισε πίσω του, πετάχτηκε με
μιας. Μα από το παράθυρο όπου βγήκε, μπόρεσε και είδε μόνο τον ίσκιο
του στο δρόμο.
Στάθηκε και τον κοίταξε, σα να ήθελε να δει πού πάει.
Είδε μονάχα πως χάθηκε στη σκοτεινιά που άπλωνε πέρα από το
δρόμο η θάλασσα.

XXIV

Ο Στέφανος δε στάθηκε στη θάλασσα. Στο καφενείο απέναντι στη
λέσχη έπαιζε πάλι μουσική· δε στάθηκε ν' ακούσει. Δεν ξέρει γιατί γύρισε
μόνο και κοίταξε στην προκυμαία τους γλόμπους, που το φως τους έτρεμε
μέσα σε μια γαλανωπή ομίχλη. Και προχώρησε. Τώρα δε σερνότανε
σκυφτός, μα βάδιζε ίσια, σα να πήγαινε σε κάτι που ήξερε πως τον
περίμενε· ήξερε, έβλεπε πως τον περίμενε, έβλεπε το φως που είχε ανάψει
στο παράθυρο κ' έμενε ακίνητο και τον περίμενε. Ωχρά, θαμπά και
μελαγχολικά έφεγγε μπροστά του αυτό το φως, όμως η λάμψη του έσβηνε
ό, τι άλλο είχε δοκιμάσει να ταραχτεί και να σαλέψει μέσα του
πρωτύτερα. Και βάδιζε ίσα στο φως αυτό.

Μα βγαίνοντας στο μέρος που περίμενε πως θα το αντίκριζε, είδε
έξαφνα: δεν έκαie. Σταμάτησε και κοίταζε σα να μην πίστευε.

Κοίταζε το παράθυρο όπου πρόσμενε να δει το φως: θολάδα
σταχτερή έμενε ακίνητη στο τζάμι, σα να είχε πέσει και καθρεφτιζόταν
μέσα θολό μεγάλο σύννεφο. Κοίταζε απάνω: θαμπόλευκα μεγάλα
σύννεφα γεμίζανε τον ουρανό· τον γέμιζαν ακίνητα. Γύρω στο σπίτι
στέκονταν τα δέντρα ακίνητα κι αυτά, ακίνητα όπως το σπίτι, ακίνητα
όπως τα σύννεφα και το παράθυρο και η νύχτα ολόγυρα.

Ο Στέφανος στεκόταν ώρα, σα να περίμενε κάτι να κινηθεί. Στο
τέλος ήταν αυτός ο ίδιος που κινήθηκε. Πρώτα θέλησε να στρέψη πίσω,
μα έπειτα σταμάτησε έξαφνα και γύρισε και προχώρησε στο δρόμο. Το
φως του φαναριού έπαιζε αντίκρυ από την πόρτα με την ξερή γαζία
μπροστά. Γύρισε και το είδε πως έτρεμε ωχροκόκκινο ρίχνοντας κάθετα

στο δρόμο πλατιά λουρίδα πιο γλωμή. Έπειτα γύρισε στην πόρτα. Εκεί τινάχτηκε· είδε έξαφνα πως κάτι σύρθηκε σιγά. Πρώτα του φάνηκε σαν ίσκιος, έπειτα πως ήταν ο παππούς.

Ήταν η Ευανθία που πετάχτηκε μπροστά του.

Ο Στέφανος σα να έμεινε χωρίς πνοή.

Και η Ευανθία πηγαίνοντας σιμότερά του και αφού έμεινε άφωνη και κείνη μια στιγμή:

- Το ήξερα, του είπε και στάθηκε μπροστά του. Το ήξερα πως σου το είπε η θεία Κατίγκω.

Η πνοή της του άγγιξε το πρόσωπο, και ο Στέφανος θέλησε να κάνει πίσω, μα πάλι έμεινε κ' έβλεπε --- του φαινόταν πως έβλεπε τα μάτια της, ολόφωτα τα μάτια της. Και καθώς αυτή κινήθηκε πάλι μπροστά του, έπαιξε κάτι απάνω της σα να ήταν ντυμένη κόκκινα.

Και ο Στέφανος την άφησε να τον πλησιάσει πάλι.

Εκεί όμως άκουσε βήματα στη σκάλα. Η Ευανθία δεν τ' άκουσε και δε σταμάτησε, μα ο Στέφανος είδε και γνώρισε τον ίσκιο της Μαρίκας που σάλεψε στη σκάλα κ' έμεινε κει σα στυλωμένος μια στιγμή.

Ο Στέφανος έκαμε να τρέξει στη Μαρίκα, αλλά η Μαρίκα είχε χαθεί. Όταν έπειτα αργά, προς το πρωί, μπήκε στην κάμαρα της Μαρίκας η γιαγιά, όπως συνήθιζε και πήγαινε να δει μην ξεσκεπάστηκε, τρόμαξε καθώς άνοιξε την πόρτα· η Μαρίκα είχε σηκωθεί γυμνή από το κρεβάτι και στεκόταν ορθή εμπρός στο ανοιχτό παράθυρο.

Η γιαγιά όρμησε γρήγορα να την αρπάξει, αλλά η Μαρίκα τη σταμάτησε· άπλωσε ήσυχα το χέρι και της έδειξε έξω ψηλά όπου μέσα σε αραιά σπαρμένα λευκά σύννεφα έτρεμαν να σβήσουν τ' άστρα.

Η Μαρίκα έδειχνε τον Ωρίωνα που έγερνε κάτω, ακόμα φωτεινός. Μα η γιαγιά είδε μόνο τα σύννεφα και η Μαρίκα την άφησε να τη φέρει σιγαλά και να τη βάλει πάλι στο κρεβάτι.

XXV

Ο παππούς στεκότανε μπροστά στη σκάλα, όταν ο Στέφανος ανέβαινε. Μόλις τον είδε, έκαμε να φύγει, μα ο παπαγάλος φώναξε βαθιά από το διάδρομο, και ο παππούς σταμάτησε. Και καθώς ο Στέφανος πλησίασε, τον κοίταξε ο παππούς τόσο παράξενα, τόσο παράξενα στα μάτια, που ο Στέφανος σταμάτησε άφωνος μπροστά του.

Ο παπαγάλος ξαναέκραξε «παππού», μα η γιαγιά που σύρθηκε από μέσα, δεν πήρε τον παππού. Ήρθε ίσια στο Στέφανο και φέρνοντας τα χέρια σμιχτά μπροστά στο πρόσωπο:

- Η Μαρίκα, ψιθύρισε κλαυτά, η Μαρίκα...

Κ' έπεσε στο κάθισμα σωρός.

Ο Στέφανος δεν έκαμε να τη σηκώσει· σα να μην ένιωσε, έριξε χαμένο βλέμμα εμπρός του: τον κοίταζαν ακόμη τα μάτια του παππού.

Έπειτα ήρθε η Ευανθία και σήκωσε και πήρε τη γιαγιά. Δεν κοίταξε το Στέφανο, και ο Στέφανος που έκαμε να τις δει που έφευγαν με τη γιαγιά, πρόσεξε μόνο πως σέρνονταν κοντά τους η σταχτιά τριμμένη ρόμπα του παππού.

Μα καθώς γύρισε, βρέθηκε μπρος του η κυρία Κατίγκω.

- Εγώ έστειλα και σ' έφερα, του είπε και του έπιασε το χέρι.

- Δεν είναι καλά η Μαρίκα, πρόσθεσε γοργά.

Ο Στέφανος την κοίταξε· σα να μην ήθελε, σα να φοβότανε να νιώσει.

Και καθώς την κοίταζε, αφού μπήκανε στην κάμαρα:

- Εκείνο που φοβόμαστε, ξαναψιθύρισε η κυρία Κατίγκω και τον κοίταξε και κείνη μια στιγμή, σα να φοβήθηκε να προχωρήσει. Έπειτα: «Ο γιατρός», έκαμε να ξαναπεί, μα ο Στέφανος άπλωσε το χέρι και τη σταμάτησε.

Η κυρία Κατίγκω δε δοκίμασε να τον κρατήσει. Τον είδε άφωνη πως μια στιγμή έμεινε σαν καρφωμένος και πως ύστερα κινήθηκε σιγά και πήγε και κάθισε στον καναπέ.

Κάθισε κι αυτή, μα δεν τολμούσε να κοιτάξει προς το Στέφανο· δεν ένιωθε γιατί, όμως της φαινόταν πως άνοιξε έξαφνα κάτι σα χάσμα μεταξύ τους και τους χώρισε. Έσκυψε τα μάτια κάτω, σα να φοβότανε να δει, σα να φοβότανε να συλλογιστεί· και άκουε τον άνεμο που βούιζε στα πεύκα και στα κλαδιά της λεύκας έξω στο παράθυρο.

Έπειτα μπήκε η Ευανθία σιγά, τόσο σιγά ώστε δεν την είδε ο Στέφανος. Πλησίασε την κυρία Κατίγκω και στάθηκε και κοίταζε, σα να μην ήξερε γιατί πλησίασε.

- Η γιαγιά! ψιθύρισε ύστερα σκύβοντας στην κυρία Κατίγκω, αφού πρώτα κάθισε κοντά της.

Ο Στέφανος όμως δεν άκουσε. Άκουσε μόνο ύστερα τον άνεμο που τίναξε με ορμή ένα παραθυρόφυλλο· το ξανατίναξε και το έκλεισε. Και τότε είδε την Ευανθία που πήγε και άνοιξε το τζάμι κ' έσκυψε και το στερέωσε. Μα πρόσεξε μόνο τον άνεμο. Του φάνηκε πως ο άνεμος σηκώθηκε τώρα έξαφνα· και όταν χαμήλωσε η βοή, άκουσε τα κλαδιά της λεύκας που σύρθηκαν στον τοίχο με ήχο ξερό, σα να γδερνότανε.

Είδε έπειτα την Ευανθία που ξαναέφυγε.

Μα την κυρία Αγλαΐα, που μπήκε σε λίγο μέσα και πέρασε κοντά του, δεν την πρόσεξε. Την είδε σαν ξαφνικά, μόνο όταν στάθηκε κοντά στις γλάστρες της. Οι τουλίπες έφεγγαν ζωηρά, όπως έγερναν, όμως οι άκρες στις φοινικιάς τα φύλλα κιτρινίζαν βαθύτερα. Η κυρία Αγλαΐα δεν τις ψαλίδισε. Ύστερα γύρισε στην εταζέρα και άπλωσε το χέρι σ' ένα βάζο. Μα εκεί σταμάτησε· σα να είδε μόλις τώρα κι αυτή το Στέφανο, στάθηκε και τον κοίταξε.

Και η κυρία Κατίγκω είδε πως και ο Στέφανος την κοίταξε· πρώτα παράξενα, έπειτα σα να ρωτούσε και σα να περίμενε. Έπειτα τον είδε που σηκώθηκε με μιας και πήγε σιγά κοντά της και τη ρώτησε δειλά:

- Πώς είναι;

Και κρεμάστηκε στο βλέμμα της.

Η κυρία Αγλαΐα σήκωσε τους ώμους, αφού τον κοίταξε.

- Ησύχασε, κοιμάται τώρα, ψιθύρισε έπειτα.

Μα ένιωσε αμέσως πως δεν ήταν εκείνο που ήθελε να μάθει ο Στέφανος, και αφού τον ξανακοίταξε, ξαναψιθύρισε:

- Δεν το πιστεύω να είναι τίποτε.

Είδε όμως έξαφνα τα μάτια της κυρίας Κατίγκως ριγμένα απάνω της και σώπασε.

Ο Στέφανος έμεινε μπρος της και περίμενε. Μα την είδε που γύρισε έξαφνα κ' έφυγε σιγά.

Η κυρία Κατίγκω σηκώθηκε όταν έμεινε πάλι μόνη με το Στέφανο.

- Στέφανε, Στέφανε, έκαμε να κράξει και να χυθεί απάνω του, καθώς τον έβλεπε σκυμμένο εκεί και ασάλευτο. Αλλά με μιας ακούστηκε από το διάδρομο φωνή.

Η κυρία Κατίγκω έστρεψε κει. Είδε τη υπηρέτρια που έτρεχε, κ' έτρεξε κι αυτή στην πόρτα. Μα εκεί έβγαλε κραυγή και η ίδια: Ο παππούς στεκόταν πίσω από την πόρτα με μάτια κίτρινα και χέρια τεντωμένα απάνω της.

Γύρισε τρομαγμένη πίσω και σωριάστηκε στο πρώτο κάθισμα.

Ο Στέφανος πετάχτηκε· ο παπαγάλος έκραζε από το διάδρομο βραχνά:

- Παππού, παππού!

Μα η φωνή του σκεπάστηκε από τον άνεμο που ξαναβούιζε στο παράθυρο.

Όταν πέρασε πάλι η βοή, ξανασύρθηκαν έξω στον τοίχο τα κλαδιά της λεύκας, ξανασύρθηκαν ξερά, τριχτά σα να γδερνότανε.

XXVI

Το άλλο πρωί όταν ήρθε ο Στέφανος, η κυρία Αγλαΐα ψαλίδιζε τα φύλλα της φοινικιάς και είχε φωνάζει την υπηρέτρια και ξαναξεσκόνιζε.

- Σ' αυτό το σπίτι αδύνατο να λείψει η σκόνη, είπε η κυρία Αγλαΐα σα να μιλούσε της υπηρέτριας.

- Στη νομαρχία δεν είχαμε ούτε σπυρί, ψιθύρισε έπειτα σα μόνη της ή σα να το έλεγε του Στέφανου.

Κ' ενώ ο Στέφανος την κοίταξε σαν ξαφνισμένα.

- Ο κύριος νομάρχης έστειλε πρωί και ρώτησε, του είπε προσέχοντας μαζί στην υπηρέτρια που ξεσκόνιζε την εταζέρα.

Μα όταν έφυγε η υπηρέτρια, η κυρία Αμαλία πλησίασε το Στέφανο:

- Είναι καλύτερα, πολύ καλύτερα· κοιμήθηκε τη νύχτα, του είπε. Και βλέποντάς τον να την κοιτάζει ακόμα:

- Ο γιατρός με ησύχασε, είπε σιγότερα.

Και πήγε πλάι στις γλάστρες της και στάθηκε.

- Έστειλε τον κλητήρα, είπε έπειτα έξαφνα.

Ο Στέφανος πλησίασε ένα βήμα, σα να μην άκουσε καλά.

- Ο κύριος νομάρχης, πρόσθεσε δυνατότερα η κυρία Αγλαΐα.

Κ' έπειτα πάλι σιγότερα:

- Η κυρία Τσαγκούλη έστειλε άνθη --- μενεξέδες.

Κ' έσπρωξε λίγο τη γλάστρα της μπεγκόνιας. Ο Στέφανος είδε πως τρεμούλιασαν πιο παρδαλά τα φύλλα της καθώς κινήθηκαν. Κ' ενώ τα κοιτάζε, άκουσε την κυρία Αγλαΐα που ψιθύρισε, σα να μιλούσε πάλι μόνη της:

- Φαίνεται πως δεν ξεχνά τι υποχρεώσεις έχει.

Και γυρίζοντας με μιας στο Στέφανο η κυρία Αγλαΐα:

- Ο κύριος νομάρχης, είπε.
Κ' έκανε ν' αρχίσει για τη νομαρχία.
Μα η Ευανθία ήρθε στην πόρτα και φώναξε από κει:

-Θεία Αγλαΐα, η κυρία προέδρου.

Η κυρία Αγλαΐα σταμάτησε.

- Να έρθει εδώ;

- Όχι, όχι· πες να την μπάσουνε στη σάλα, απάντησε η κυρία Αγλαΐα, αφού έριξε γοργή ματιά τριγύρω της.

Έπειτα πήγε στον καθρέφτη, έσιαξε με το χέρι τα μαλλιά και βγήκε.

Ο Στέφανος έμεινε μόνος, ορθός στην κάμαρα. Τα φύλλα της μπεγκόνιας σάλευαν μπροστά του ακόμα, οι τουλίπες έφεγγαν κοντά τους ωχρορόδινες. Τις κοίταξε. Έπειτα κοίταξε το χλωμό φως που έριχνε απάνω τους από το παράθυρο ένας ήλιος κίτρινος. Ο άνεμος δε φυσούσε πια και η λεύκα μπροστά στο τζάμι ήταν ακίνητη. Ο Στέφανος καθώς κοίταζε κει είδε πως έμεναν ακόμα σ' ένα κλαδί δυο φύλλα που δεν έπεσαν από τον άνεμο.

Στεκόταν και τα κοίταζε που κρέμονταν ακίνητα, όταν η Ευανθία τον πλησίασε. Την ένιωσε που έμπαινε και είδε πως δε φορούσε κόκκινα.

- Δε θα έρθει η θεία Κατίγκω; τον ρώτησε η Ευανθία μόλις τον πλησίασε.

Ο Στέφανος σήκωσε πρώτα τους ώμους· μα έπειτα:

- Δεν ξέρω, απάντησε έξαφνα.

Η Ευανθία έκανε να φύγει, μα πάλι στάθηκε και ξαναρώτησε:

- Να πήγε στη Φιφίκα χτες;

Και καθώς ο Στέφανος την κοίταξε:

- Ποιος το περίμενε, ε; είπε ξανά μ' ένα χαμόγελο.

Ο Στέφανος δε μίλησε, μα η Ευανθία δεν έφυγε. Πήγε ίσα στο παράθυρο και το άνοιξε. Πνοή ψυχρή μπήκε στην κάμαρα, αλλά η Ευανθία στάθηκε κει. Ο Στέφανος είδε πως έπαιξε μια αντιφεγγιά θερμή στην κάμαρα, μα έξω ο ήλιος ήταν χλωμός. Στον ουρανό περνούσαν σύννεφα ωχροκίτρινα.

Η Ευανθία γύρισε πάλι μέσα χωρίς να κλείσει το παράθυρο. Γύρισε και κοίταξε το Στέφανο, αλλά δε μίλησαν.

Ο Στέφανος την ξαναπρόσεξε πως δε φορούσε κόκκινα· και η γιαγιά που ήρθε και τους βρήκε ορθούς εκεί, σα να τους κοίταζε παράξενα. Σταμάτησε, μα έπειτα σύρθηκε κοντά στο Στέφανο:

- Είναι ήσυχη, ξαναψιθύρισε και ξανασύρθηκε να φύγει.

Αλλά θυμήθηκε πως ήρθε για την Ευανθία και γύρισε και της ένεψε.

Ο Στέφανος στάθηκε και τις κοίταξε που έφυγαν. Έπειτα γύρισε και κινήθηκε προς το παράθυρο. Μα σταμάτησε πριν φτάσει. Τα φύλλα που κρεμόνταν στο κλαδί της λεύκας, σα να τ' άγγιξε πνοή, σαλεύαν κ' έτρεμαν όπως κρεμόντανε. Τα είδε που σαλεύαν και σταμάτησε.

Η κυρία Αγλαΐα που μπήκε μέσα έπειτα, τον βρήκε ορθό εκεί. Μπήκε μέσα με την Ευανθία και προχώρησαν σ' αυτόν:

- Το πιστεύεις πως είναι δυνατό ποτέ; του είπε· ο κύριος νομάρχης...

Ο Στέφανος έμεινε ξαφνισμένος.

- Ο κύριος νομάρχης!

- Αρραβωνιάστηκε με τη Φιφίκα, εξήγησε η Ευανθία, και ο Στέφανος είδε πως έφεγγαν τα μάτια της καθώς το έλεγε.
Η κυρία Αγλαΐα σώπασε για μια στιγμή.
- Αδύνατο, αδύνατο, είπε ύστερα, θα είναι διάδοση· και η κυρία προέδρου είπε μόνο πως το άκουσε.
Ο Στέφανος είδε τα φρύδια της κατεβασμένα καθώς στεκόταν και τον κοίταζε.
- Αδύνατο, αδύνατο, ξαναψιθύρισε η κυρία Αγλαΐα, μα έξαφνα:
- Το ζώο! φώναξε με μιας κ' έσκυψε στο τραπέζι και κουδούνισε.
Είχε πάρει το μάτι της τη βούρτσα, που είχε ξεχάσει η υπηρέτρια στον καναπέ καθώς ξεσκόνιζε.
Η Ευανθία πήγε στο παράθυρο.
- Ζώο! ξαναφώναξε η κυρία Αγλαΐα στην υπηρέτρια που ήρθε στην πόρτα.
Ο Στέφανος είδε την υπηρέτρια που κοκκίνισε μπροστά του· και γύρισε προς το παράθυρο. Η Ευανθία στέκονταν εκεί και κοίταζε έξω. Και ο Στέφανος είδε έξω πέρα από τους ώμους της τη ράχη του βουνού που γλίστρε.
Όταν έπειτα γύρισε πάλι τα μάτια του στην κάμαρα, μπροστά του στεκόταν η γιαγιά.
- Έλα, του είπε και του έπιασε το χέρι, έλα, σε ζήτησε.
Ο Στέφανος είδε την κυρία Αγλαΐα που τον κοίταζε, όταν κίνησε να βγει με τη γιαγιά. Μα πριν να βγει από την πόρτα, η κυρία Αγλαΐα τον σταμάτησε:
- Μην της πεις τίποτε, πήγε και του ψιθύρισε σιγά.
Κ' ενώ ο Στέφανος την κοίταζε, γιατί δεν ένιωσε.
- Θα λυπηθεί πολύ για το νομάρχη, που είναι φίλος μας, είπε η κυρία Αγλαΐα, ενώ η Ευανθία γύρισε έξαφνα από το παράθυρο και κοίταζε.

XXVII

Ο Στέφανος, καθώς άνοιξε η πόρτα της Μαρίκας, είδε πρώτα τους μενεξέδες που ήταν στο βάζο απάνω στο τραπέζι στο κρεβάτι της κοντά. Ήταν σα να έχυναν αυτοί φως μελαγχολικό στην κάμαρα.

Έπειτα μπαίνοντας αντίκρυσε τα μάτια της Μαρίκας που κοίταζαν στην πόρτα σα να τον πρόσμεναν. Ήταν μεγάλα, ορθάνοιχτα, του Στέφανου του φάνταζαν σα μεγαλύτερα· ή αυτά ή οι μαύροι κύκλοι γύρω τους.

Σταμάτησε μπρος στο κρεβάτι ορθός, αμίλητος· έπειτα έσκυψε, της πήρε σιγαλά το χέρι και το έφερε στα χείλη του.

Η Μαρίκα τον άφησε να το κρατήσει λίγες στιγμές και ύστερα να το κατεβάσει πάλι σιγαλά. Του Στέφανου, εκεί που το ξανακουμπούσε κάτω, του φάνηκε πως έβαζε πάλι στη θέση του κάτι σα φαρφουρί. Αλλά του φάνηκε μαζί πως η Μαρίκα γέλασε· κ' ενώ έμενε ορθός εκεί μπροστά της και την έβλεπε:

- Είσαι καλύτερα, της είπε.

Και η γιαγιά που είχε σταθεί κοντά και κοίταζε, απάντησε:

- Καλύτερα· γρήγορα θα σηκωθεί --- ναι, γρήγορα θα σηκωθεί.

Η Μαρίκα κίνησε μόνο τα βλέφαρα· έπειτα βλέποντας το Στέφανο που κοίταζε σα να περίμενε:

- Καλύτερα, ψιθύρισε.

Ο Στέφανος μόλις την άκουσε· η φωνή της ήταν μουντή και άηχη σαν ψιλού κρύσταλλου που ράγιζε.

- Ναι, γρήγορα θα σηκωθεί, είπε ξανά η γιαγιά και κάθισε.

Η Μαρίκα ένεψε του Στέφανου και κάθισε κι αυτός κοντά της.

Της ξαναέπιασε, της άγγιξε μόλις το χέρι.

Η Μαρίκα δεν ήταν πλαγιαστή, ήταν μισοανασηκωμένη στο κρεβάτι με το κεφάλι ακουμπισμένο στα μαξιλάρια ορθό.

Η γιαγιά είδε πως το κεφάλι είχε γείρει λίγο στο πλευρό, και σηκώθηκε και ήρθε και ρώτησε:

- Κουράστηκες;

Η Μαρίκα ένεψε μόνο, και η γιαγιά έπιασε να την ανασηκώσει. Ο Στέφανος βοήθησε. Καθώς αγκάλιασε το σώμα της νόμιζε πως σήκωνε σωρό από πούπουλα που ήθελαν να σκορπίσουν ελαφρά στον άνεμο, μα καθώς το ακούμπησε ξανά, το αισθάνθηκε πως έπεφτε βαρύ και κουρασμένο εκεί που το άφηγε.

Η Μαρίκα έμεινε πάλι ασάλευτη· καθώς είχε κινηθεί, μια τούφα των μαλλιών της σκόρπισε και μαύριζε σαν πλανημένο σύννεφο μέσα στη λευκότη των μαξιλαριών όπου έγερνε· και η χλωμάδα τής όψης της μέσα σ' αυτή φάνηκε τώρα τρομαχτική στο Στέφανο. Αλλά τα μάτια της ολάνοιχτα πάλι τον κοίταζαν, σα να έπαιρναν μια λάμψη μόνο γιατί τον κοίταζαν.

Και η Μαρίκα σα να ξαναγέλασε. Και ο Στέφανος δοκίμασε κι αυτός και γέλασε.

Η Μαρίκα του ζήτησε έπειτα τους μενεξέδες από το τραπέζι· και αφού τους μύρισε, εκεί που ο Στέφανος τους κρατούσε ακόμη εμπρός της:

- Εσύ τους έφερες; ψιθύρισε.

Ο Στέφανος κοκκίνισε αλαφρά, αλλά δεν απάντησε.

Σωπάσαν· μα εκεί που σώπαιναν, η Μαρίκα γύρισε έξαφνα σιγά τα μάτια στη γιαγιά.

- Κουράστηκε, ψιθύρισε.

Ο Στέφανος έστρεψε και είδε τη γιαγιά που είχε σκύψει το κεφάλι και μισόκλεισε τα μάτια. Και του φάνηκε με μιας πως την έβλεπε να κάθεται στο λόφο ακόμα· και πως απλώνονταν ακόμα εκεί μπροστά της η σταχτερή ξερή πλαγιά και πέρα η μολυβένια θάλασσα.

Γύρισε και είδε τη Μαρίκα: Από το ανοιχτό παράθυρο αντικρύ της έβλεπε έξω μακριά τη θάλασσα· φαινόταν γαλανοπράσινη στον κίτρινο ήλιο που τη φώτιζε. Και τα μάτια της Μαρίκας δεν ήταν σκοτεινά· σα να είχαν πάρει έξαφνο φως, του φάνηκαν πως έλαμπαν μια γαλανά, μια πράσινα μέσα στους μελανούς μεγάλους κύκλους γύρω τους.

- Η θάλασσα, έκαμε να πει, μα η Μαρίκα γύρισε σ' αυτόν το βλέμμα της. Το ξαναστύλωσε σ' αυτόν με το ίδιο φως κ' έμεινε και τον κοίταζε.

Και κει που ο Στέφανος την κοίταζε κι αυτός με μάτια ασάλευτα:

- Στέφανε, ψιθύρισε με μιας σιγά.

Κ' ενώ ο Στέφανος φαινότανε σα να είχε κρεμαστεί όλος στα χείλη της.

- Πώς είμαι ευτυχισμένη τώρα, είπε σιγαλότερα, και η ματιά της φάνηκε σα να σβήνει απάνω του.

Και ο Στέφανος που είχε τιναχτεί σα να ήθελε να ορμήσει απάνω της, μπόρεσε και της άγγιξε μόνο τα δάχτυλα. Τον κρύωσαν· έσκυψε όμως το κεφάλι του σ' αυτά.

Όταν το σήκωσε, η Μαρίκα τον κοίταζε ήσυχα, αλλά τα μάτια της δεν ήταν πια πρασινογάλανα· είχαν πάρει πάλι το θαμπό τους σκούρο φως μέσα στους μαύρους κύκλους τους, και πέρα η θάλασσα φάνηκε τώρα ωχρή του Στέφανου, κίτρινα ωχρή στον κίτρινο ήλιο.

Η γιαγιά άνοιξε τα μάτια και είδε ξαφνισμένη το Στέφανο πως κοίταζε έξω. Η Μαρίκα είχε κλείσει τα μάτια της κρατώντας το χέρι του.

- Αποκοιμήθηκε, ήρθε και είπε σιγαλά του Στέφανου η γιαγιά.

Μα όταν γλίστρησε έπειτα μαζί του έξω, σταμάτησε μπροστά στη πόρτα και ξέσπασε σ' ένα βραχνό λυγμό:

- Η Μαρίκα, Στέφανε, η Μαρίκα...

Ο Στέφανος απόμεινε άφωνος. Μα έπειτα ακουμπώντας τα χέρια του στον τοίχο, έγειρε το κεφάλι εκεί σα να σωριάστηκε.

Έμεινε ώρα πολλή στη θέση αυτή, σαν κολλημένος.

Όταν γύρισε, ο παππούς ορθός μπροστά του τον κοίταζε με μάτια ακίνητα.

XXVIII

Ο Στέφανος ήρθε κρατώντας στο χέρι ένα μπουκέτο ανεμώνες. Απάντησε στο διάδρομο την Ευανθία, μα η Ευανθία δεν κοίταζε τις ανεμώνες· κοίταζε μόνο το Στέφανο και τον ρώτησε για την κυρία Κατίγκω.

Η κυρία Κατίγκω είχε έρθει χθες το βράδυ κ' ήθελε να την πάρει, μα η Ευανθία της απάντησε:

- Δεν μπορώ να την αφήσω, θεία Κατίγκω.

Η κυρία Κατίγκω την κοίταζε μελαγχολικά και σώπασε, μα την ώρα που έφευγε της ξαναείπε να την πάρει. Έπειτα της ψιθύρισε σιγά:

- Πόσο είμαι ανήσυχη για το Στέφανο.

Κοίταξαν η μια την άλλη λυπημένα και σώπασαν. Μίλησαν μόνο για τον αρραβώνα της Φιφίκας.

- Ποιος το περίμενε!

- Ναι, ναι, απάντησε η κυρία Κατίγκω και κοίταξε την Ευανθία σα να ήθελε κάτι να πει ακόμα. Δεν το είπε όμως κ' έφυγε.

Και η Ευανθία θέλησε να μάθει τώρα από το Στέφανο.

- Δε σου φαίνεται παράξενο; του είπε.

Μα ο Στέφανος την κοίταξε μονάχα και δεν απάντησε. Περίμενε άφωνος όσο που φάνηκε η γιαγιά.

- Έλα, του είπε αυτή σιγά όταν τον είδε.

Και άνοιξε την πόρτα.

Η Μαρίκα άπλωσε το χέρι στις ανεμώνες που κρατούσε ο Στέφανος.

- Άνθισαν; είπε και σα να γέλασε.

- Άνθισαν, ναι, είπε σιγά ο Στέφανος και τις έδωσε σιγά στο χέρι της.

Μισοανοιγμένες, ωχρορόδινες, κάποιες γαλανωπές, η Μαρίκα τις κοίταξε όπως έγερναν:

- Πόσο μου αρέσουν.

Κ' έπειτα αφήνοντας το κεφάλι της να γείρει στο πλευρό ελαφρά και κλείνοντας λίγο τα βλέφαρα:

- Μυρίζουν, ψιθύρισε· σαν το φθινόπωρο.

Και ο Στέφανος είδε το βλέμμα της που έφυγε έξω σα χαμένο.

- Κοιμήθηκες καλά; τη ρώτησε όταν γύρισε πάλι και τον κοίταξε.

- Ω ναι, απάντησε η Μαρίκα· και η γιαγιά που δεν την άκουσε:

- Κοιμήθηκε, κοιμήθηκε καλύτερα, είπε.

Μα ο Στέφανος είδε τους κύκλους γύρω στα μάτια της Μαρίκας πιο βαθύτερους και θέλησε να πάρει το βλέμμα του από κει.

Η Μαρίκα όμως τον κοίταζε. Και καθώς τον κοίταζε ψιθύρισε πιο σιγαλά:

- Ονειρεύτηκα.

Ο Στέφανος περίμενε ν' ακούσει τι.

Αλλά η Μαρίκα σα να ξέχασε πως το είχε πει, ξαναψιθύρισε:

- Ονειρεύτηκα.

Η Μαρίκα είχε ονειρευτεί τη θάλασσα. Είχε ονειρευτεί ρόδινα σύννεφα που έγερναν στη θάλασσα, έπειτα τους μύλους που αργοκινούσαν τα λευκά πανιά τους, έπειτα πάλι τον ξανθό γιαλό. Κ' έπειτα δε θυμόταν τι άλλο· κάτι χλιαρό σαν ευωδιά από ρόδα, κάτι απαλό, ψιθυριστό σα λόγια που πετούσαν σα φαιδρά πουλιά.

Μα εκεί που ο Στέφανος την κοίταζε προσμένοντας ν' ακούσει, τι, όλα πνίγονταν, χάνονταν μέσα σε μια ομίχλη σα σταχτερή, σα ρόδινη που έπλεε απάνω από μια θάλασσα.

Κ' ενώ ο Στέφανος την κοίταζε ολοένα, η Μαρίκα είπε σιγαλά:

- Τη θάλασσα.

Η φωνή της ήταν μόνο μια πνοή· και του Στέφανου του φάνηκε σα να τον άγγιξε η πνοή μιας βραδιασμένης, ησυχασμένης θάλασσας.

Και καθώς κοίταζε σα σε όνειρο, απλώθηκαν πάλι μπροστά του οι σκοτεινοί παλιοί μεγάλοι κύκλοι και σκέπασαν τη θάλασσα.

Τα μάτια της Μαρίκας που πριν, εκεί που τον κοίταζαν, είχαν πάρει το σιγαλό ξάστερο φως τους και για μια στιγμή σπιθήρισαν σα να είχαν γεμίσει φώσφορο με μιας, τώρα σα να θολώθηκαν καθώς ξαναγυρίσαν έξω. Έξω πέρα δε φαίνονταν και η θάλασσα, κρυμμένη σε μια γκρίζα ομίχλη. Η μέρα ήταν συννεφιασμένη, και φαινόταν μόνο οι κορυφές των πεύκων από τον κήπο εμπρός και αντίκρυ η σταχτερή λειχηνιασμένη στέγη ενός σπιτιού.

Μα από τον κήπο ακούονταν ψιθυρίσματα πουλιών. Φαίνονταν πως νανούριζαν τη Μαρίκα. Αλλά η Μαρίκα δεν έκλεισε τα μάτια· τ' άνοιξε πιο πλατιά και κοίταξε πάλι το Στέφανο και φάνηκε σα να του γέλασε.

Έπειτα κοίταξε μπροστά της, κοίταξε να δει τις ανεμώνες. Η γιαγιά τις είχε πάρει και τις έβαλε στο βάζο, και ο Στέφανος τις πήρε πάλι και τις κράτησε μπρος στη Μαρίκα.

- Βάλε τις εδώ, του ένεψε η Μαρίκα και ο Στέφανος τις άφησε μπροστά της.

Η Μαρίκα τις κοίταζε άφωνη. Κάτω στον κήπο ψιθύριζαν ακόμα τα πουλιά, κ' ενώ η Μαρίκα φαινότανε πως τ' άκουε, σήκωσε σιγά τα μάτια της στο Στέφανο.

- Σαν άνοιξη, του είπε.

Κ' έμεινε και τον κοίταζε.

- Ναι, μπόρεσε και ψιθύρισε μοναχά ο Στέφανος, αλλά αν και θέλησε, αν και δοκίμασε, δεν έφτασε να πιάσει τώρα το χέρι της.

Έβλεπε τις ανεμώνες που έγερναν στο στήθος της, μισόκλειστες ακόμα, ποιες ρόδινες και ποιες γαλάζιες, μα όλες ωχρές, φθινοπωριάτικες και όλες γερμένες. Ωχρό φως φθινοπωρινό χυνόταν και στην κάμαρα κ' έπεφτε ωχρότερο στη όψη της Μαρίκας και κάθιζε ακίνητο και σταχτερό στα μάτια της γύρω από τους βαθείς μεγάλους μαύρους κύκλους τους.

Σωπαίνουν και οι τρεις στην κάμαρα. Μόνο η γιαγιά είπε κάτι σιγαλά, μα ο Στέφανος δεν άκουσε τι. Όμως εκεί που σώπαινε είδε πως στα μάτια της Μαρίκας έγερναν τα βλέφαρα· και το κεφάλι της είχε γλιστρήσει κ' έγειρε κι αυτό στο πλάγι.

- Κουράστηκες; της είπε καθώς την κοίταζε.

Η Μαρίκα σα να μην άκουσε· μα όταν ο Στέφανος την ξαναρώτησε.

- Ναι, απάντησε σιγά, κουράστηκα.

Η γιαγιά και ο Στέφανος την πλάγιασαν.

Αλλά και πλαγιασμένη έπειτα, έμεινε και κοίταζε το Στέφανο.

XXIX

- Ο κύριος νομάρχης έστειλε πάλι σήμερα και ρώτησε, είπε η κυρία Αγλαΐα.

Μα έπειτα έμεινε σα λησμονημένη και ψιθύρισε:

- Δεν ήρθε ακόμα.

Είχε στείλει για το γιατρό.

Η γιαγιά είχε στείλει πάλι για την κυρία Κατίγκω και ρώτησε κι αυτή:

- Δε θα έρθει;

- Έρχεται, της είπε ο Στέφανος.

Και η γιαγιά κοιτάζοντάς τον:

- Πονεί, ψιθύρισε· δεν κοιμήθηκε οληνύχτα.

Κι έφυγε στην κάμαρα.

Έμεινε μόνος ο Στέφανος με την κυρία Αγλαΐα.

Είχαν έμπει στη σκάλα σα να ήθελαν να είναι πιο κοντά στην άρρωστη· και καθώς η σάλα ήταν άδεια και μεγάλη και ο Στέφανος έμπαινε σπάνια σ' αυτή, τώρα του φάνηκε σαν έρημη, ψυχρή και ξένη. Μα απέναντι, ψηλά στον τοίχο κρεμόταν η εικόνα του κυρίου νομάρχη, του πατέρα της Μαρίκας· και του Στέφανου καθώς σήκωσε σ' αυτή τα

μάτια, του φάνηκε η μορφή γνώριμη και άγνωστη μαζί· σα να την πρόσεχε πρώτη φορά, το βλέμμα του σταμάτησε σ' αυτή παράξενα. Σταμάτησε στα μάγουλα· νόμισε πως είδε τα μήλα τους γεμάτα στίγματα κοκκινωπά· και από τα βαθιά μεγάλα μάτια της σα να τον κοίταζαν τα μάτια της Μαρίκας.

Η κυρία Αγλαΐα τον είδε που έβλεπε στην εικόνα και σα να λησμόνησε που το είχε πει πρωτύτερα, ψιθύρισε:

- Ο κύριος νομάρχης έστειλε πάλι σήμερα και ρώτησε.

Ο Στέφανος την κοίταξε και πρόσεξε πως δεν ανέβασε τα φρύδια ενώ το είπε.

Έπειτα σώπασαν και οι δυο και περίμεναν το γιατρό.

Όταν ήρθε, η κυρία Αγλαΐα του άνοιξε σιγά την πόρτα της Μαρίκας, και ο Στέφανος που γλίστρησε από πίσω και κοίταξε από το άνοιγμα, είδε μόνο ένα σωρό που μαύριζε στο μαξιλάρι· ήταν τα μαλλιά της. Έπειτα είδε το γιατρό που της έπιασε το χέρι κ' έβγαλε το ωρολόγι του.

Μα η πόρτα έκλεισε μπροστά του και ο Στέφανος έφυγε κείθε. Καθώς γύρισε είδε την κυρία Αγλαΐα που είχε πέσει σ' ένα κάθισμα και ήταν χλωμή, πολύ χλωμή.

Κ' έσκυψε κι αυτός και πρόσμενε.

Όταν βγήκε έπειτα ο γιατρός, ο Στέφανος πήγε κοντά του. Μα ο γιατρός δεν άφησε να τον ρωτήσει· κάθισε κ' έγραψε γοργά, και δίνοντας τη συνταγή:

- Στείλτε γρήγορα, είπε.

Ο Στέφανος την άρπαξε και βγήκε.

Όταν ξαναήρθε με το φάρμακο, ο γιατρός ήταν πάλι στην άρρωστη. Η κυρία Αγλαΐα πήρε από το χέρι του Στέφανου το φάρμακο κ' έτρεξε αμέσως μέσα.

Ο Στέφανος έμεινε στη σάλα μόνος. Καθώς στεκόταν, άκουσε έξω που ανέβαινε η κυρία Κατίγκω. Έπειτα άκουσε πίσω του που της ψιθύρισε η Ευανθία:

- Τη νύχτα απόψε πάλι τα ίδια.

Ο Στέφανος εννόησε πως έλεγε για τη Μαρίκα και γύρισε και τις είδε που έμπαιναν· το πρόσωπο της Ευανθίας του φάνηκε σαν κίτρινο.

Μα έπειτα την άκουσε πάλι από πίσω του που ρώτησε:

- Είναι αληθινό για τη Φιφίκα;

- Ναι, πάει στην Ιταλία, ψιθύρισε η κυρία Κατίγκω.

- Και ο λοχαγός μαζί; είν' αλήθεια;

Ο Στέφανος δε στάθηκε ν' ακούσει τι απάντησε η κυρία Κατίγκω· βημάτισε προς το μπαλκόνι.

Μα ενώ έβγαινε έξω, αισθάνθηκε στο χέρι του το χέρι της κυρίας Κατίγκως.

Το τίναξε ελαφρά και στάθηκε και κοίταζε έξω. Η μέρα ήταν χλωμή, μα ένα αντιφέγγισμα έτρεμε κάτω στη θάλασσα· έτρεμε κ' έφεγγε σα σκόνη κρόκινη που τίναζαν απάνω της σύννεφα σταχτοκίτρινα.

Η κυρία Κατίγκω τράβηξε πάλι το Στέφανο, και ο Στέφανος γύρισε· η Ευανθία στεκόταν πίσω της και τον κοίταζαν και οι δυο.

- Είναι μέσα ο γιατρός; τον ρώτησε η κυρία Κατίγκω, μόνο σα να ήθελε κάτι να πει.

Ο Στέφανος ένευσε ναι. Κοιτάχτηκαν και οι τρεις, μα έπειτα έσκυψαν τα μάτια κ' έμειναν αμίλητοι. Ο αέρας ήταν ήσυχος, θολός· και μπρος, στον κήπο κάτω, τα πεύκα ακίνητα. Έμειναν ώρα ορθοί εκεί και κοίταζαν. Έξω στο δρόμο πέρασαν παιδιά και φώναζαν, έπειτα έτριξε ένα κάρο, έπειτα σταμάτησε ένας πουλητής κ' έκραξε κάτι και τους κοίταζε· ούτε τον πρόσεξαν. Μα όταν ακούστηκε το βίτζι των βαποριών που άρχισαν και φόρτωναν, η Ευανθία ψιθύρισε έξαφνα, σα να ξεχάστηκε:

- Εδώ είν' ακόμα;

- Τι; ρώτησε η κυρία Κατίγκω.

Η Ευανθία δεν απάντησε· είδε μόνο πως ο Στέφανος την κοίταξε. Ξανακοιτάχτηκαν και οι τρεις κ' έσκυψαν πάλι αμίλητοι.

Μα έπειτα είδε ο Στέφανος την Ευανθία που έστρεψε έξαφνα και μπήκε γρήγορα στη σάλα· η κυρία Κατίγκω πήγε κοντά και στάθηκαν και οι δυο εμπρός στο γιατρό που βγήκε από την κάμαρα.

Ο Στέφανος δεν άκουσε τι είπε ο γιατρός, είδε μόνο πως μόλις κινήθηκαν τα χείλη του, και το κεφάλι του έσκυψε· και είδε πως η κυρία Κατίγκω έπιασε το χέρι της κυρίας Αγλαΐας και την έβαλε και κάθισε. Η Ευανθία έριξε τα μάτια κάτω κ' έμεινε και κοίταζε το πάτωμα.

Ο Στέφανος δεν έκαμε να κινηθεί, δεν έκαμε ν' ακούσει· έμεινε ασάλευτος εκεί και άκουε το βίτζι που έτριξε μακριά, που έτριξε τραχιά, σκληρά· έμεινε και άκουε μονάχα αυτό, σα να μην ήθελε ν' ακούσει πια άλλο τίποτε.

.....

Το δειλινό έβαψε ρόδινα, ρόδινα ωχρά τα τζάμια μια στιγμή, έπειτα έριξε μια θολοκίτρινη χλωμάδα που κρεμάστηκε σταχτιά, μουντή κ' έμοιαζε και ήταν σα να κρεμάστηκε και να σταμάτησε σταχτιά, μουντή και η ώρα απάνω τους· σταχτιά μουντή απλώνονταν και κάτω η θάλασσα. Καθισμένοι όλοι σκυφτά στη σάλα, δε μιλούσαν· κάποτε μόνο σήκωναν τα μάτια και κοιτάζονταν, σα να περίμεναν κάτι που όλοι το ήξεραν πως είχε ξεκινήσει κ' έφτανε.

Πριν, είχε βγει από την κάμαρα η κυρία Αγλαΐα και σκύβοντας στην κυρία Κατίγκω της ψιθύρισε:

- Παραμιλεί ολοένα.

Και ο Στέφανος που τέντωσε το αφτί, την άκουσε που πρόσθεσε:

- Για το φθινόπωρο.

Και είδε την κυρία Αγλαΐα που έκρυψε το πρόσωπο στα χέρια της.

Έπειτα η κυρία Αγλαΐα, που μπήκε στην κάμαρα και ξαναβγήκε, και ο Στέφανος την κοίταζε, είπε:

- Γυρεύει τη Θεώνη.

Ο Στέφανος έσκυψε τα μάτια και βημάτισε στην κάμαρα.

- Να στείλομε; τον ρώτησε η κυρία Κατίγκω, όταν ξανακάθισε.

Μα ο Στέφανος δε μίλησε. Ξαναέσκυψε και σώπαινε.

Έπειτα ξαναέσκυψαν όλοι και σωπαίναν και περίμεναν να ξαναβγει ο γιατρός, που ήρθε πάλι και πέρασε στην άρρωστη.

Μα όταν τον είδαν τέλος που έβγαине, και ανασηκώθηκαν, ο γιατρός δεν έκλεισε την πόρτα· την άνοιξα όλη πίσω του.

Τον ένιωσαν και χίμησαν.

Η Μαρίκα είχε ακόμα τα μάτια ολάνοιχτα· η γιαγιά σκυφτή στο πλάι της κρατούσε το κεφάλι.

Πρώτη έπεσε η Ευανθία αγκαλιάζοντας τα πόδια της· ο Στέφανος καρφώθηκε και καθώς στάθηκε στη μέση, η κυρία Κατίγκω άρπαξε την κυρία Αγλαΐα που έβγαλε φωνή.

Έπειτα σύρθηκαν όλοι στο κρεβάτι εμπρός και γονάτισαν και ζήτησαν τα χέρια της Μαρίκας κ' έμειναν και τα κρατούσαν. Αλλά τα μάτια της Μαρίκας σταμάτησαν στο Στέφανο· σταμάτησαν και δε σφαλούσαν, σταμάτησαν και πρόσμεναν και φαίνονταν σαν κάτι να ήθελαν.

Και σα να ένιωσαν όλοι, και σα να το ένεψε η Μαρίκα, σύρθηκαν όλοι πάλι έξω, κ' έμεινε μόνη η Μαρίκα με το Στέφανο. Η γιαγιά της κρατούσε μονάχα ακόμα το κεφάλι.

Τότε τα μάτια της Μαρίκας σα να σάλεψαν, και ο Στέφανος της άρπαξε το χέρι· ήταν υγρό και ας έκαιε, και καθώς το άρπαξε, το χάδεψε και το έσφιξε σιγά. Έπειτα ακούμπησε σ' αυτό τα χείλη. Και περίμενε.

Μα σα να τον ήθελε σιμότερα η Μαρίκα, σύρθηκε αγάλια πιο κοντά της, ως τα χείλη της. Έπειτα σα να ήθελε η Μαρίκα να της κρατήσει μόνο εκείνος το κεφάλι, ο Στέφανος έκαμε παραπέρα τη γιαγιά και της το ακούμπησε στον ώμο του. Το ακούμπησε και το κρατούσε και της άκουε την πνοή. Κ' ενώ την άκουε που γινόταν πιο γοργή, κ' ενώ στο χέρι του γλιστρούσε πάντα υγρότερο το χέρι της, του ήταν σα να ζητούσε να κρατήσει πίσω κάτι που είχε φτερά και τα είχε απλώσει κ' έφευγε.

Μα εκεί η Μαρίκα σα να θέλησε να ξαναδεί το Στέφανο --- η γιαγιά ήρθε πάλι στο κεφάλι της Μαρίκας, και ο Στέφανος γονάτισε μπροστά της και την κοίταζε. Και είδε πάλι στυλωμένα στα μάτια του τα μάτια της. Αλλά τα μάτια της δεν ήταν μάτια, ήταν μια σταχτερή άφεγγη ωχράδα που έμενε μουντή και ακίνητη.

Μα πάλι εκεί η ωχράδα σα να σάλεψε για μια στιγμή· τα βλέφαρα κινήθηκαν σα να έπαιξε κάτι ξαφνικά μπροστά τους. Και ο Στέφανος είδε τα χείλη της Μαρίκας που κινήθηκαν· και άκουσε το λόγο:

- Η θάλασσα.

Μα έξω πέρα η θάλασσα δε φαίνονταν· τη σκέπασε το σταχτί σούρουπο που είχε κρεμάσει στο παράθυρο μπροστά η νύχτα που έπεφτε.

Η κυρία Κατίγκω ήρθε και άναψε το φως και πήρε έξω το Στέφανο. Ο Στέφανος είδε το φως που έπεσε κίτρινο στην κάμαρα· και είδε τα μάτια της Μαρίκας· ακόμα ολάνοιχτα, πια δεν τον έβλεπαν.

Άφησε και τον έφερε η κυρία Κατίγκω και τον κάθισε στη σάλα. Είχαν ανάψει και δω το φως, όμως το φως δεν ήτανε πολύ· κεριά που έτρεμαν κ' έπαιζαν κ' έριχναν ίσκιους στις γωνίες, στους τοίχους και στο πάτωμα. Η Ευανθία σκυμμένη σε μian άκρη απέναντι τους κοίταζε, ο Στέφανος τους κοίταζε κι αυτός, μα δεν τους έβλεπε.

Μα έξωφνα, όπως καθόνταν είδαν και οι δυο ν' ανοίγει η πόρτα προς το διάδρομο. Η Ευανθία τινάχτηκε, ο Στέφανος όμως τον γνώρισε πως ήταν ο παππούς που έμπαινε. Αλλά δεν ήταν ο παππούς με τη σταχτιά τριμμένη ρόμπα· είχε φορέσει τη μαύρη ρεδιγκότα του και το καπέλο και μπήκε σιγαλά και σύρθηκε σιγότερα και στάθηκε στην πόρτα της Μαρίκας. Αλλά δεν μπήκε μέσα· σταμάτησε μόνο και κοίταζε.

Μα καθώς κοίταζε, ακούστηκε κραυγή, και η κυρία Κατίγκω φάνηκε στην πόρτα φέρνοντας έξω την κυρία Αγλαΐα.

– Τελείωσε, ψιθύρισε έπειτα στο Στέφανο η κυρία Κατίγκω και του έπιασε το χέρι.

Μα ο Στέφανος έμεινε χαμένος, ακίνητος στη θέση του.

Είδε πως άναψαν και άλλα φώτα και πως έμπαιναν κι άλλοι στη σάλα. Γνώρισε μόνο τη Θεώνη που τον πλησίασε και του έσφιξε το χέρι και κάτι του ψιθύρισε. Την κοίταξε άφωνος. Μπόρεσε και σηκώθηκε έπειτα και σύρθηκε έξω στο μπαλκόνι.

Η κρύα νύχτα είχε σκορπίσει ψηλά τα σύννεφα και στον ωχρό ουρανό ανέβαινε ο Ωρίων, ανέβαινε λαμπρός κ' έμεινε σα στημένος ορθός απάνω στο σκοτεινό βουνό.

Ο Στέφανος έμεινε ώρα κι αυτός ορθός μπροστά του και τον κοίταζε. Έπειτα έσκυψε κ' έκρυψε το πρόσωπο στα χέρια.

XXX

Η κυρία Αγλαΐα παρατήρησε πως έλειπε από την κηδεία ο κύριος νομάρχης.

- Θα ήτα άρρωστος, συμπέρανε.

- Όχι· ταξίδεψε, της είπαν και της διηγήθηκαν το νέο πως η Φιφίκα Πρίφτη έφυγε με το λοχαγό, και για να λείπει από το σκάνδαλο έπρεπε να φύγει και ο κύριος νομάρχης.

- Του έκαμαν δύσκολη τη θέση του, ψιθύρισε η κυρία Αγλαΐα.

Έπειτα από μέρες όμως έλαβε την κάρτα του· ήταν μπροστά και η κυρία Κατίγκω, και η κυρία Αγλαΐα είπε:

- Πώς φέρθηκαν στον άνθρωπο!

Και πρόσθεσε:

- Έτσι ήταν πάντα πρόστυχοι.

Κοίταξε την κυρία Κατίγκω ενώ το έλεγε, και η κυρία Κατίγκω το διηγήθηκε έπειτα στον άντρα της:

- Το είπε επίτηδες για με· το ξέρω, δε με θέλει να πηγαίνω, μα δε μπορώ ν' αφήσω μόνη τη νονά.

Κ' έπειτα σιγότερα:

- Ξέρεις, Γιάγκο, το είπα τέλος της νονάς.

Κ' ενώ ο κύριος Γιάγκος την κοίταξε σα να μην ένιωσε:

- Για το κτήμα. Και φαντάζεσαι; το ξέχασε πως το έχει γράψει της Μαρίκας και τρόμαξε να το θυμηθεί.

- Ε και τι είπε; ρώτησε ο κύριος Γιάγκος.

- Το κάνει --- τη φέρνομε μια μέρα εδώ.

Και η κυρία Κατίγκω μια στιγμή ξεχάστηκε.

Έπειτα πλησιάζοντας πάλι τον κύριο Γιάγκο:

- Πώς ήρθαν έτσι! είπε μελαγχολικά.

- Καλά, ετοιμάζω τα χαρτιά, είπε ο κύριος Γιάγκος σα να μην άκουσε τα τελευταία λόγια της κυρίας Κατίγκως.

Και η κυρία Κατίγκω, αφού σόπασε πάλι μια στιγμή:

- Ξέρεις, ψιθύρισε, η Ευανθία θέλει να φύγει· μα πώς ν' αφήσει τη νονά.

Κ' ενώ ο κύριος Γιάγκος την κοίταξε.

- Στενοχωρείται. Πώς να τη έφερνα μια μέρα εδώ, είπε πάλι η κυρία Κατίγκω και την κοίταξε στα μάτια.

Και η κυρία Κατίγκω την έφερε ένα βράδυ.

Ο Στέφανος που ήρθε σιγά ως την πόρτα της τραπεζαρίας, σταμάτησε έξαφνα· τις είδε· είχαν φέρει το δέρμα της τίγρης από μέσα από τη σάλα και κάθισαν μπροστά στο τζάκι· καθώς φορούσαν μαύρα κι οι δυο, το πρόσωπο της Ευανθίας που έγερνε στον ώμο της κυρίας Κατίγκως, φαινόταν κίτρινο.

Ο Στέφανος τις κοίταξε άλλη μια στιγμή κ' έπειτα γύρισε πάλι πίσω στο διάδρομο· ήταν θαμπός, και από το παράθυρο έμπαινε μέσα μόνο σούρουπο. Μα από το πλαϊνό παράθυρο του μεγειριού έπεφτε μια λουρίδα φως στον τοίχο αντίκρυ και τον φώτιζε· και ο Στέφανος καθώς σταμάτησε, είδε να σημαδεύεται σ' αυτόν ο ίσκιος μιας ακακίας από την αυλή. Όπως την είδε, του φάνηκε σα ζίφρα χαραγμένη εκεί, και στάθηκε σα να ήθελε να τη διαβάσει· ο αέρας όμως που φυσούσε κίνησε το δέντρο, και τότε είδε ο Στέφανος πως ήταν μόνο ίσκιος κλαδιών γυμνών, κλαδιών χωρίς ούτε ένα φύλλο --- το φθινόπωρο τους είχε πάρει και το τελευταίο φύλλο.

Έσκυψε το πρόσωπο· μα καθώς έσκυψε, άκουσε έξαφνα την Ευανθία και την κυρία Κατίγκω που τραγουδούσαν σιγαλά από μέσα:

Σα φύλλο ξερό
στο κλαδί ξεχασμένο,
προσμένω να βρω –
τι τάχα προσμένω;

... Ο Στέφανος κατέβηκε σιγά τη σκάλα. Έξω στο δρόμο ο αέρας σφύριζε στα δέντρα, και τα φώτα έπαιζαν κίτρινα καθώς σαλεύαν.

Ο Στέφανος προχώρησε. Κίτρινη, ωχρή έπαιζε και η λάμψη του φαναριού μπροστά στη σιδερένια πόρτα με την ξερή γαζία απέξω, όπου σταμάτησε και σήμανε.

Η κυρία Αγλαΐα σα να ξαφνίστηκε καθώς τον είδε, μα η γιαγιά του κράτησε το χέρι πολλές στιγμές.

Κάθισαν σιωπηλοί και οι τρεις. Η κυρία Αγλαΐα του έδειξε την κάρτα του κυρίου νομάρχη.

- Θα γύρισε, ψιθύρισε.
- Ναι, γύρισε, είπε ο Στέφανος.

Και ξανασώπασαν.

Ο Στέφανος είδε τις κόκκινες τουλίπες που έγερναν κ' έφεγγαν ωχρές στο φως της λάμπας. Έπειτα άκουσε τον παπαγάλο που φώναζε νυσταγμένα από το διάδρομο:

- Παππού.

Μα δε σηκώθηκε η γιαγιά· έμεινε σκυμμένη μελανός σωρός κοντά του.

- Πρωτύτερα ήταν εδώ η Θεώνη, είπε ύστερα η γιαγιά.
- Τη ζήτησε, πρόσθεσε έπειτα από λίγο.
- Και ονειρευόταν, ξαναείπε.
- Το φθινόπωρο, ψιθύρισε η κυρία Αγλαΐα.

Και ξανασώπασαν.

Όταν έπειτα έφυγε ο Στέφανος, γλίστρησε από πίσω του ο παππούς. Φορούσε πάλι τη σταχτιά τριμμένη ρόμπα και καθώς πέρασε τον κοίταξε· στάθηκε και τον κοίταξε.

Ο Στέφανος βγήκε ξανά στο δρόμο. Είδε πάλι το φως και ξαναπρόσεξε τη σιδερένια πόρτα.

Μα δε σταμάτησε.

Στο δρόμο προς το σπίτι του ήταν το σπίτι της Θεώνης. Εκεί μπροστά σταμάτησε και σήμανε.

Η Θεώνη τον δέχτηκε στη σκάλα και τον έφερε στην κάμαρα.

Μα ο Στέφανος δεν κάθισε. Στάθηκε μόνο ορθός και την έβλεπε άφωνος.

Κ' ενώ η Θεώνη τον κοίταζε άφωνη κι αυτή, ο Στέφανος ψιθύρισε έξαφνα:

- Πρωτύτερα ήσουν εκεί.

- Ναι, ένεψε η Θεώνη.

Και ο Στέφανος ξαναψιθύρισε:

- Σε ζήτησε.

Δεν το άκουσε και ο ίδιος τι είπε και έμεινε σαν ξαφνισμένος γιατί η Θεώνη δεν απάντησε.

Αλλά δε μίλησε.

Στάθηκε μερικές στιγμές ακόμα, έπειτα γύρισε έξαφνα· γύρισε κ' έφυγε.

Αισθάνθηκε πως η Θεώνη τον κοίταζε παράξενα εκεί καθώς της έδινε το χέρι, μα έπειτα κάτω το λησμόνησε.

Τράβηξε στο σπίτι.

Βρήκε κει την Ευανθία και την κυρία Κατίγκω καθισμένες ακόμα στη φωτιά κοντά.

Και κάθισε κι αυτός αντίκρυ.

Πολλές στιγμές δε μίλησε κανείς. Κοιτάζονταν μονάχα. Μα έξαφνα εκεί, ενώ η κυρία Κατίγκω είχε σκύψει και κοίταζε προς τη φωτιά, ο Στέφανος τη χτύπησε στον ώμο.

- Μητέρα, της είπε σιγαλά.

Η κυρία Κατίγκω γύρισε.

- Έλα, τραγούδησέ μας.

Η κυρία Κατίγκω πετάχτηκε σαν ξαφνισμένη. Αλλά δεν μπόρεσε να βγάλει λέξη. Ο Στέφανος την κοίταζε, και η κυρία Κατίγκω είδε στο βλέμμα του πως έπρεπε να τραγουδήσει· και όταν της έβαλε στα χέρια της τη φουσαρόνικα, κατάλαβε τι ήθελε να τραγουδήσει. Και το τραγούδησε σιγά και αργά.

Στο τέλος μόνο θέλησε να σταματήσει, αλλά είδε πως ο Στέφανος περίμενε. Και η κυρία Κατίγκω δε σταμάτησε· το είπε:

Αχ πού να θυμάσαι,
Λενίτσα, Λενιώ,
εκεί που κοιμάσαι –

Εδώ όμως τη σταμάτησε η Ευανθία που έπεσε μπρος της πνιγμένη σε λυγμούς.

Δεν τη σήκωσε κανένας· η κυρία Κατίγκω είχε μείνει σα χαμένη, ο Στέφανος καθόταν ακίνητος αντίκρυ· καθόταν και τις κοίταζε.

Έπειτα, πριν σηκωθεί ακόμα η Ευανθία, σηκώθηκε ο ίδιος και βγήκε.

Βγήκε στο δρόμο.

Έξω στο δρόμο ο αέρας σφύριζε πάντα στα δέντρα, και τα φώτα έτρεμαν. Στην προκυμαία στέκονταν γραμμή τ' αμάξια· άλλα περνούσαν γρήγορα. Ο Στέφανος είδε ένα που πέρασε πολύ κοντά του· το είδε όταν πέρασε, μα πριν περάσει άκουσε που σήμανε και φώναξε ο αμαξιάς. Έπειτα άκουσε στο καφενείο τη μουσική· μα δε σταμάτησε. Και δε σταμάτησε ούτε απέναντι, στη λέσχη. Ήταν η ώρα που πήγαινε ο κύριος νομάρχης, και ο Στέφανος τον είδε, τον πρόσεξε που έμπαινε με πρόσωπο σκυφτό. Αλλά δε γύρισε να μπει κι αυτός.

Γύρισε προς τη θάλασσα.

Έφτασε κει και στάθηκε μπροστά της. Νυχτωμένη καθώς ήταν, ήταν ωχρή, θαμπή κάτω από το φθινοπωρινό ουρανό. Μα σα να μην έφτανε σ' αυτή ο αέρας, έμενε ακίνητη αναδίνοντας μόνο μια κρύα ατάραχη πνοή.

Ο Στέφανος την κοίταζε· κοίταζε και περίμενε να δη τους κύκλους να τη γεμίσουν όλη αμέτρητοι, τρεμουλιαστοί, πλατιοί, μεγάλοι.

Μα δεν τους είδε. Έβλεπε μόνο μια ακίνητη έκταση θολή, μισόθαμψη ν' απλώνεται άφεγγη, βουβή και κρύα μπροστά του χαμένη πέρα σε βάθος πιο άφωνο και σκοτεινό.

.....

Μια ανησυχία είχε πιάσει τη Θεώνη όταν είδε το Στέφανο που έφευγε. Έσκυψε κάτω καθώς τον έβγαζε ως τη σκάλα, και κοίταξε τη σκοτεινή σκυφτή μορφή του που γλιστρούσε αργά.

Θυμόταν έπειτα το βλέμμα του κ' έπειτα πώς της έδωσε το χέρι. Και σα να τρώμαζε. Και το ξαναθυμήθηκε και ξανατρώμαζε.

Και φόρεσε έξαφνα το επανωφόρι της και βγήκε αμέσως.

Τράβηξε ίσια στις κυρίας Κατίγκως.

- Τι κάνουν; ρώτησε την υπηρέτρια ενώ ανέβαινε τη σκάλα.

Η υπηρέτρια σταμάτησε και φώτισε στο διάδρομο.

- Τι κάνουν; ξαναρώτησε η Θεώνη.

Η υπηρέτρια πάλι δε μίλησε, μα και η Θεώνη σταμάτησε έξαφνα.

Μέσα η κυρία Κατίγκω είχε σηκώσει την Ευανθία από κάτω και ήθελε να την ησυχάσει· κ' έπαιζε το τραγούδι της.

Η Θεώνη στάθηκε μια στιγμή και άκουε.

Μα έπειτα σα να θυμήθηκε έξαφνα, γύρισε στην υπηρέτρια:

- Και ο κύριος Στέφανος;

- Μέσα είναι, απάντησε η υπηρέτρια που δεν τον είχε δει πως βγήκε.

Η Θεώνη έριξε μπρος της μια ματιά.

- Καλά, άφησε· μην πεις πως ήρθα, είπε σιγά.

- Ήθελα μόνο του τον κύριο Στέφανο, ψιθύρισε σιγότερα και γύρισε να κατεβεί, ενώ μέσα ηχούσαν τώρα μαζί οι φωνές της Ευανθίας και της κυρίας Κατίγκως:

προσμένω να βρω –
τι τάχα προσμένω;

ΤΕΛΟΣ

End of the Project Gutenberg EBook of Autumn, by Konstantinos Chatzopoulos

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK AUTUMN ***

***** This file should be named 20175-pdf.pdf.txt or 20175-pdf.zip *****
This and all associated files of various formats will be found in:
<http://www.gutenberg.org/2/0/1/7/20175/>

Produced by Christos Alexandridis Title: Autumn Author:
Konstantinos Chatzopoulos Publisher: Papiros Press Language:
Modern Greek E-mail: chrialex@myrealbox.com

Updated editions will replace the previous one--the old editions
will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no
one owns a United States copyright in these works, so the Foundation
(and you!) can copy and distribute it in the United States without
permission and without paying copyright royalties. Special rules,
set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to
copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to
protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project
Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you
charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you
do not charge anything for copies of this eBook, complying with the
rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose
such as creation of derivative works, reports, performances and
research. They may be modified and printed and given away--you may do
practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is
subject to the trademark license, especially commercial
redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free
distribution of electronic works, by using or distributing this work
(or any other work associated in any way with the phrase "Project
Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project
Gutenberg-tm License (available with this file or online at
<http://gutenberg.org/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm
electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm
electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to
and accept all the terms of this license and intellectual property
(trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all
the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy
all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession.
If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project

Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the

work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium

and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER

WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pglaf.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official

page at <http://pglaf.org>

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.org>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.